теле 9-10 стр. программа ТВ

«Шкул – тăван кил пек»

ВЫРĂСЛАНСА КАЯС МАРЧЧĔ

7-мĕш стр.

www.tavan-en.ru

шупашкар ТĂВАН ЕН

ЗОЛОТОЙ ФОНД ПРЕССЫ 2013

№ 36 (71-72) 10183-10184 СЕНТЯБРЬ 20-26 2013 ЭРНЕ КУНСЕРЕН ТУХАТЬ

Хаçат 1932-мĕш çулхи июлĕн 27-мĕшĕнче тухма пуçланă

Лица 12-мĕш стр.

ИНФОРМАЦИ КУНĔ

Шалуран пуçласа Йывăç кунĕ таранах

Чăваш Енре, çав шутра Шупашкар районĕнче, те уйăхсерен иртекен информаци кунĕсем халăха влаç органĕсенче тăрăшаканскерпе тĕл пулса тĕрлĕ темăна сӳтсе явма май параççĕ. Сентябрĕн 18-мĕшĕнче иртнĕ информаци кунĕ те çынсене кăсăклантаракан ыйтусен хуравне тупма пулăшрĕ. ЧР строительство, архитектура тата çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх министрĕн çумĕнчен Александр Герасимовран, район пуçлăхĕнчен Алевтина Исаевăран, район администраци пуçлăхĕн çумĕнчен Вячеслав Сидоровран, район больницин тĕп тухтăрĕнчен Михаил Алексеевран йĕркеленнĕ 2-мĕш ушкăн Сарапакасси тата Лапсар ял тăрăхĕсенче пулчĕ.

www.gov.cap.ru

Çатракасси клубĕнче пухăннă халăха А. Исаева республикăра тата районта патшалăхăн социаллă политики еплерех пурнăçланни пирки кĕскен каласа кăтартрĕ. Бюджет сферинче тăрăшакан уйрăм категорири ĕçченсен шалу виçи ӳснине палăртрĕ. Ăна кăçал 3 тапхăрпа хăпартнă: январĕн 1-мĕшĕнчен, апрелĕн 1-мĕшĕнчен, июлĕн 1-мĕшĕнчен. Çапла вара кăçалхи пĕрремĕш çур çулти кăтарту тăрăх районта бюджет сферинче тăрăшакансен вăтам ĕç укçи 16173 тенкĕпе танлашнă. Сăмахран, пĕтĕмĕшле вĕрентӳ учрежденийĕсенчи вĕрентекенсен, 2012 çулхи вăтам шалупа танлаштарсан, 40,7% ӳснĕ – 18496 тенкĕ, шкул çулне çитменнисен учрежденийĕсенчи педагогсен 23,1% хăпарнă – 15597 тенкĕ, культура учрежденийĕсенче тăрăшакансен 14,5% пысăкланнă – 11139 тенкĕ. Пĕтĕмĕшле районăн пĕрлештернĕ бюджетĕнче бюджет сферинче ĕçлекен уйрăм категорири работниксене тӳлеме 186,1 млн тенкĕ пăхса хунă. Кунта çакна та палăртса хăвармалла: вĕсен шалăвне ӳстерме 35,1 млн тенкĕ хушма укçа уйăрнă.

Кăçалтан Чăваш Республикинче аслă ăрури çынсен диспансеризаци тухмалла. 21 çул тултарсан кашни 3 çултан çынсен хăйсен сывлăхне тĕрĕслеттермелле. Кун пирки нумайăшĕ илтнĕ ĕнтĕ, анчах кашниех тухтăр патне кайма васкамастьха. М. Алексеев пухăннисене тепĕр хут чĕнсе каларĕ, сывлăхлă пулни хамăртан нумай килнине палăртрĕ.

Çул çинчи лару-тăру чылайăшне пăшăрхантарать. Шăпах çакăн пирки калаçрĕ те информаци кунне хутшăннă Александр Герасимов. Республикăра çамрăк водительсем, 3 çултан сахалрах стажлисем, аварие лекнĕ тĕслĕх нумайраннине каларĕ вăл. Ытларах эрне кун та шăмат кун авари пулса иртет иккен, уйрăмах миçе сехетре пулни те паллă: 17-20 сехетсенче. Çул çинчи лару-тăрăва лайăхлатас тесен пĕрин кăна мар, пурин те тăрăшмалла, ачасемпе калаçусем ирттермелле, халиччен пулнă профилактика мероприятийĕсене малашне те йĕркелемелле. Çак тĕллевсене пурнăçлама «2013-2020 çулсенче Шупашкар районĕнче çул çинчи хăрушсăрлăха ӳстересси» районăн тĕллевлĕ программи те пулăшĕ.

Кĕркунне çитрĕ, йывăç лартма, тавралăха тирпей-илем кĕртме вăхăт. Вячеслав Сидоров каланă тăрăх, çулсеренех районта сентябрĕн юлашки вунă кунĕнчен пуçласа октябрĕн пĕрремĕш вунă кунĕнче «Йывăç ларт тата ăна упра» Йывăç кунĕн кĕркуннехи тапхăрĕ иртет. Çуркуннехи тапхăра 2 пин çын ытла хутшăннă пулнă, пурĕ 21635 хунав лартнă. Халĕ ĕçе малалла тăсмалла. Çак темăпа Карачурари шкулта пухăннă халăх питĕ активлă калаçрĕ. «Йывăç лартнипе кăна мар, ăна тата упраса хăварма тăрăшмалла», – пĕр шухăшлă пулчĕç вĕсем. Хунав тымар янă хыççăн выльăх-чĕрлĕх таптаса пĕтерни пĕрре кăна пулман вĕт. Çавăнпа та çак ыйту çине пысăк тимлĕх уйăрма ыйтрĕç. Ахальтен мар ĕнтĕ асăннă шкулта мероприятие «Йывăç ларт тата ăна хăвах упра» тесе ят панă.

Кунта пурăнакансене тахçанах пĕр ыйту канăç памасть. Ялти шкул тепĕр çулталăкран 100 çул тултарать. Вăл кивĕ пулни каламасăрах паллă. «Пире çĕнĕ шкул кирлĕ, ачасем валли кружок е секци йĕркелеме те çук, физкультура урокне те ав коридортах иртереççĕ...» – пĕр шухăшлăн пулса калаçрĕç пухăннисем. Алевтина Исаева ыйту çивĕч пулнине палăртрĕ. Карачурасен шанăç çук темелле мар, шкул тăвас проекта Чăваш Республикин инвестици программине кĕртнĕ. Ăна пăхса тухса кирлĕ йышăну тăвĕç.

ЛЮБОВЬ ГОРОДИЩЕНСКАЯ

САМАХ МАЙ

Апрелĕн 5-мĕшĕнчен пуçласа майăн 31-мĕшĕччен иртternĕ çуркуннехи экологи уйăхлăхĕ вăхăтĕнче районти ялсенчен 2085 кубла метр каяш турттарса тухнă, санкцилемен 102 çӳп-çап купине пĕтернĕ.

РЕСПУБЛИКĂРА

Ĕнер ЧР Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев РФ Правительствин Председателĕн çумĕ Ольга Голодец ирттернĕ видеоконференцие хутшăннă. 2012 çулта Раççей Президенчĕ Владимир Путин май уйăхĕнчи хушăвĕсене пурнăçланине сӳтсе явнă. Çĕршыври 19 регионти чи лайăх 25 шкулсен шутне Шупашкарти 3-мĕш лицей та кĕнĕ. РФ ĕç министрĕ Максим Топилин бюджет сферинче ĕçлекен уйрăм категорийĕсен ĕç укçине ӳстермелли пирки доклад тунă. РФ сывлăх сыхлавĕн министрĕ Вероника Скворцова çĕршыври хăш-пĕр регионта чĕрепе юн тымарĕсен чирĕнчен вилекенсен шучĕ нумайланнине палăртнă.

Чăвашстат пĕлтернĕ тăрăх, кăçалхи январь-июль уйăхĕсенче Чăваш Енре вăтам ĕç укçи 18623,4 тенкĕпе танлашнă. Çак кăтартупа федерацин Атăлçи округĕнче республика 10-мĕш вырăн йышăнать. Чи пысăк вăтам ĕç укçи Тутарстанра – 24809,8 тенкĕ.

Çуралакансен йышĕпе вара Чăваш Ен 7-мĕш вырăнта, 10 пин халăх пуçне 139 çын. Чи пысăк кăтарту Тутар Республикинче – 147 çын, чи пĕчĕк кăтарту вара Мордовинче – 99 çын. Халăх йышĕ ӳснипе республика 4-мĕш вырăн йышăнать – пĕр пин çын пуçне 0,4. Çак енĕпе чи пысăк кăтарту вара Удмуртире – 1,5.

Ĕç укçине вăхăтра тӳлеменнипе 2013 çулхи августăн 1-мĕшĕ тĕлне 3,9 млн тенкĕ парăм пухăннă. Ку – Атăлçи округĕнчи лайăх кăтарту. Асăннă сумма Муркаш районĕнчи «Ударник» предприяти çине лекет. Чи пысăк парăм вара Тутарстанра – 90,379 млн тенкĕ.

Çут çанталăка упрамалли çулталăкпа килĕшӳллĕн Вăрман хуçалăхĕн федераци агентстви октябрĕн 5-мĕшĕнче Пĕтĕм Раççейре «Пурăн, вăрман» акци ирттерет. Унăн тĕллевĕ – вăрмана çĕнетсе тăратас, пуянлатас ыйтăва татса панă çĕре халăха явăçтарасси. Çак вăхăтра йывăççем лартма, тавралăха тирпейлеме, тасатма, вăрмана упрама чĕнсе лекцисем, куравсем йĕркелеме палăртнă. Чăваш Енре акци Йывăç кунĕпе пĕрле иртĕ.

Чăваш Республикинче ял хуçалăх продукцине сутмалли «Кĕркунне парнисем – 2013» уйăхлăх малалла пырать. Вăл социаллă политикăллă тата экономика пĕлтерĕшлĕ, регионти потребительсен рынокĕнчи лару-тăрăва лайăхлатма, хаксем ӳснине чакарма май парать. Ял хуçалăх продукцийĕн ярмăрккисем Шупашкар, Канаш, Çĕрпӳ, Улатăр, Çĕмĕрле тата Çĕнĕ Шупашкар хулисенче уçăлнă. Вырăнти тавар тăвакансен продукцине – пахча çимĕçе, пан улмие, тыр-пула, курăксене тата ытти не те – сутаççĕ. Ял хуçалăх продукцийĕн хакĕ пысăк суту-илӳ вырăнĕсенчи чи йӳнĕ хакран 40% пĕчĕкрех.

ЭРНЕ МĔНПЕ АСРА ЮЛЧĔ?

Ксения КРАСНОВА,
28 çулта, Кӳкеç:

– Çак эрнене кĕçĕн ывăлăмпа, Степăпа, ирттертĕм. Вăл тинех «ш» сас палли калама вĕренчĕ. Халĕ «машина» сăмахпа уççăнах пуплет. Унсăр пуçне аслă ачана учитель мухтанине пĕлтĕм. Вăл вĕренӳре лайăх ĕнчен палăрма пуçларĕ.

Редакция газеты «Тăван Ен» объявляет рекламную АКЦИЮ

"НОВЫЙ СЕЗОН"

скидка 10%

Только с 1 по 30 сентября 2013 года обладатель купона имеет право на 10 % скидку на рекламно-информационный материал.

* Скидка не распространяется на публикацию площадью менее 500 кв. см и рубрику "Земельные отношения".
* Другие скидки по прайс-листу не действуют.

ЦИФРĂСЕН ЧĔЛХИПЕ

Паянхи кун тĕлне республикăри коммуналлă хуçалăх объекчĕсем хутмалли сезона

99% **хатĕр.**

САНТАЛĂК Chuvashia.com тата yandex.ru сайтсем пĕтĕрнĕ тăрăх

Эрне кун Сент, 20 +13° каç +9° Пĕлĕтлĕ çанталăк. Çумăр çукалать.

Шăмат кун Сент, 21 +13° каç +9° Пĕлĕтлĕ çанталăк. Çумăр çукалать.

Вырсарни кун Сент, 22 +15° каç +9° Улшăнса тăракан пĕлĕтлĕ çанталăк.

Сентябрь, 23 Тунти кун +13°
Сентябрь, 24 Ытлари кун +12°
Сентябрь, 25 Юн кун +11°
Сентябрь, 26 Кĕçнерни кун +10°

валюта курсĕ Сентябрь, 20-мĕшĕ
$ 31,59
€ 42,75

Кун йĕркинче

ШУПАШКАР РАЙОНĔНЧЕ

Хĕллене хатĕрленеççĕ

Райадминистрацин ял хуçалăх пайĕнчен пĕлтернĕ тăрăх, сентябрĕн 18-мĕшĕ тĕлне района ял хуçалăх организаци тата хресчен (ферма) хуçалăхĕнче пĕрчĕллĕ кĕрхи культурăна пурĕ 2907 га лаптăк çинче акса хăварнă (планран — 100,2%).

Вырма ĕçĕсене Шупашкар районĕнче вĕçленĕ. Тĕш тырă тата пăрça йышши культурăсене 10 140 га лаптăк çинчен пухса кĕртнĕ. Пурĕ 19629 тонна çапса илнĕ. Вăтам тухăç – 19,4 ц/га.

Районти аграри ĕçченĕсем 42 га лаптăк çинче çĕр улми пуçтарнă (12%). Пурĕ 743 тонна пухнă, вăтам тухăç – 176,9 ц/га.

Кĕрхи тырă акма 3432 га çĕр хатĕрленĕ. 2050 га лаптăк çинче кĕрхи çĕртме тунă. Район хуçалăхĕсем хĕлле валли 6398 тонна улăм (105,2%), 20360 тонна сенаж (115%), 2770 тонна силос (17,4%) хатĕрленĕ. Ĕç малалла пырать.

Çĕнĕ программăна тишкерчĕç

Кӳкеçри Культурăпа кану центрĕнче культура ĕçченĕсен черетлĕ канашлăвĕ иртнĕ. Унта информацип культура центрĕн директорĕсем, пултаруллă ушкăн ертӳçисем, информацип методика центрĕн методисчĕсем хутшăннă. Уйрăмах «2014-2016 çулсенче Шупашкар районĕнче культурăна упрасси тата аталантарасси» тĕллевлĕ программа çинче чарăнса тăнă. Райадминистрацин социаллă аталану пайăн пуçлăхĕ районти культурăна аталантарма тата ăна сыхласа хăварма условисем тумаллине каланă. Тепĕр тĕп ыйтăва – Ваттисен кунне халлланă мероприятисене ирттерессине – пăхса тухнă. Унсăр пуçне канашлура «Эпир – пĕрле» фестиваль-конкурс çĕнтерӳçисене дипломсемпе чысланă, асăнмалăх парне панă.

Ĕçлĕ планеркăра

Тунти кун райадминистраци пуçлăхĕ Г.И. Егоров ертсе пынипе черетлĕ планерка иртнĕ, актуаллă ыйтусене пăхса тухнă. Кайран патшалăх учрежденийĕсенчи ĕçсене пĕтĕмлетӳ тунă. 2013 çулхи 6 уйăхри Социаллă страховани фончĕн регионти пайĕнчи ĕçсемпе Шупашкар районĕн пайĕнчи уполномоченнăйĕ З.П. Горбунова паллаштарнă. Вăл пĕлтернĕ тăрăх, 2013 çулхи июлĕн 1-мĕшĕ тĕлне района 867 страхователе регистрациленĕ. Палăртнă тапхăрта пурĕ 28 млн та 2013 пин тенкĕ страховка укçи тӳлеме куçарнă.

Ветерансем кăмпа пуçтарнă

Нумаях пулмасть «Бодрость» тата «Вдохновение» клубсен ветеранĕсем кăçал пĕрремĕш хут кăмпана Иккасси лесничествине кайнă. Кунĕпех уçă сывлăшра çӳренĕ, çанталăкĕ те уяр тăнă. Кăмпа татнă чухне ветерансем хир сыснипе çурисене те курнă. Канса ларнă чухне вара вĕсем вăхăта сая ярас мар тесе пухнă кăмпана тасатнă. Р.А. Федорова кăмпана мĕнле хатĕрлемелли çинчен каласа панă.

ИНФОРМАЦИ КУНĔ

Информкунри 1-мĕш ушкăн Кăшавăш ял тăрăхĕнчи Кăрмăшри информацип культура центрĕнче пулчĕ. ЧР культура, национальноç тата архив ĕçĕсен министрĕ Вадим Ефимов концерт залĕнче халăхпа тĕл пуличчен ИКЦри юсав ĕçĕсем мĕнле пынипе паллашрĕ.

Редакци сăн ӳкерчĕкĕ

Юсав ĕçĕсене вĕçлемелле

Программа çĕнтерӳçи

Кăшавăшри ИКЦ – ял тăрăхĕсенче комплекслă тата компактлă стройкăсем тăвас тата хăтлăх кĕртессипе ĕçлекен республика программин çĕнтерӳçи. Çавна май 2012 çулта унта тĕплĕ юсав ирттерме Чăваш Ен бюджетĕнчен 793,8 пин тенкĕ уйăрнă, çавăн чухлех – район бюджетĕнчен. Кăçал асăннă центра республика бюджетĕнчен 958,2 пин тенкĕ уйăрнă, çак суммăн 25% – районăн. Кĕске вăхăтра ИКЦра чӳречесене улăштарнă, çуртăн мал енне, хореографи залĕнчи, фойери стенана, урая сăрланă, тăррине юсанă тата ытти ĕç тунă.

Вадим Ефимов вырăнти клубсен 2013 çулччен асăннă программăна хутшăнма май сахал пулнине палăртрĕ. 2011-2012 çулсенче республика бюджетĕнчен, сăмахран, 500 пин тенкĕ уйăрса панă пулсан вырăнти бюджетран та çавăн чухлех уйăрмалла пулнă. Çакă вырăнти бюджетшăн пысăк сумма. 2013 çулта вара республика бюджетĕнчен 75% уйăрмалла тунă, вырăнти бюджетран – 25%. Паллах, çакă клуб учрежденийĕсене программăна хутшăнма май парать. Шкул, музейсем те заявка пама пултарать.

Пуçарупа тухмалла

Министр центрти хореографи залне кĕрсе курчĕ. Кунта та юсав ĕçĕсем ирттернĕ. Надежда Константинова хореограф 4 ушкăн пуррине каларĕ, анчах та пĕр ушкăна 15 ача çӳреме тытăннă пулсан, вĕренсе пĕтернĕ тĕле вĕсен шучĕ сахаланнине палăртрĕ. Çакна концертсене, конкурссене хутшăнма костюмсем валли ашшĕ-амăшĕн укçа-тенкĕ çителĕксĕр пулнипе çыхăнтарчĕ вăл. «Пирĕн республикăра 700 ытла культура учрежденийĕ. Вĕсене пĕр харăс костюмсем, аппаратура туянма, материалпа техника базине çĕнетме республика бюджетĕнчен пулăшма пултараймастпăр, – терĕ Вадим Ефимов. – Çавăнпа хăш чухне учрежденисен, ял тăрăхĕсен е район администрацийĕн хăйсен пуçарупа тухмалла». Министр «Раççей культури» федераци программине хутшăнмалли пирки каларĕ. Халĕ унта кирек епле организаци, учреждени заявка пама пултарать. Чăваш Енри художниксен союзне тĕслĕх вырăнне илсе кăтартрĕ. Вĕсем кăçал 3 млн тенкĕ илнĕ. Тата патшалăхăн мар грантсем пурри пирки те сăмах хускатрĕ. Çав фондсенчен те укçа-тенкĕ илме тăрăшмалли пирки каларĕ. Наталия Константинова ташă залĕнчи урайпа кăмăлсăр пулнине палăртрĕ.

Вадим Ефимов библиотека ĕçĕпе те паллашрĕ. Галина Иванова библиотекарь фондра 10 пин кĕнеке пулни, библиотекăна 1040 çын çӳрени пирки каларĕ. Министр формуляр пăхса çынсем мĕн вуланине пĕлесшĕн пулчĕ. 9-мĕш класс ачинне илчĕ. Юлашки хутĕнче «1000 лучших сочинений. Новые сочинения» кĕнекене илнĕ вăл. Библиотекарь комплектовани яп̆ах пулни пирки каларĕ. Галина Иванова 9 хаçат-журнал çырăнса илнине пĕлтерчĕ.

Ĕç укçине – тапхăрăн-тапхăрăн

Вадим Ефимов ачасене кружоксене, секцисене çӳреме условисем туса пани аваннине, çанталăк май панă чухне юсав ĕçĕсене вĕçлемеллине каларĕ. Октябрĕн 1-мĕшĕччен хутмалли тытăма юсаса ăшă ямаллине палăртрĕ вăл. «Шупашкар районĕнче 49 культура учрежденийĕ, вĕсенчен 26-не юсаса çĕнетнĕ», – терĕ министр.

Райадминистраци пуçлăхĕ Георгий Егоров бюджет сферинче тăрăшакансен уйрăм категорийĕн ĕç укçине тапхăрăнтапхăрăн ӳстермелли тата район администрацийĕ çул-йĕр хăрушсăрлăхне тивĕçтерес тĕлĕшпе тăвакан ĕçсем çинче чарăнса тăчĕ. Çавăн пекех районăн социаллă экономика аталанăвĕ, «Хăрушлăхсăр муниципалитет йĕркеленĕвĕ» программăна пурнăçа кĕртесси тата ял хуçалăх ĕçĕсем пирки сăмах хускатрĕ. Районта çут тĕнчене килекен пепкесем йышланнине пула ача сачĕсенче черет ӳсет. Вĕсене пĕтерес тесе хушма ушкăнсем уçăлаççĕ.

САМАХ МАЙ

Чăваш Республикинче культура отраслĕнче 5500 çын ĕçлет. 2013 çулхи 1-мĕш кварталта вăтам ĕç укçи 10518 тенкĕпе танлашнă.

МАРИЯ ВИТАЛЬЕВА

АКТУАЛЛĂ

Тĕп выраăнта – технологи процесĕсен пахалăхĕ

Тавра çулăн йывăр тиевлĕ транспорт хатĕрĕсемшĕн тӳсĕмлĕ пулмалла

Виçĕ муниципалитет – Шупашкарпа Çĕнĕ Шупашкар хулисем тата Шупашкар районĕ – валли тăвакан йăлари хытă каяшсен полигонĕ патне Çĕнĕ Шупашкар хули тавран выртакан çула сарас тата реконструкцилес ыйтусемпе Чăваш Ен Транспортпа çул-йĕр хуçалăхĕн министерствинче иртнĕ ĕçлĕ канашлура ведомство ертӳçи Михаил Янковский тĕп тĕллевсене уçăмлăн палăртнăранпа вăхăт нумаях та иртмерĕ – вĕсем мĕнле шайра пурнăçланнине вырăна тухса тĕрĕслерĕ.

Тĕрĕслемелли, виçсе хак памалли вара, экспертсен шучĕпе сахал мар. Чи малтанах объект строительствипе реконструкцийĕн тĕрлĕ тапхăрĕнче çул-йĕр ĕçĕсен калăпăшĕ ӳснине кура смета документацийĕсенчи тăксене тепĕр хут шутламалла. Министр ЧР строительствинчи экспертизăпа хак пулăмĕсен центрĕн сĕнĕвĕсемпе асăрхаттарăвĕсене шута илсе çак ĕçе пурнăçлассине хăвăртлатма ыйтнăччĕ – ку пĕрремĕшĕ. Иккĕмĕшĕнчен, «Чувашавтодор» ОАО подряд организацийĕн автоçулăн пĕрремĕш участокĕнче çĕр анине хăпартса çулăн конструктивлă сийĕсене сарас тĕлĕшĕпе васкамалла. «Технологи процесĕсен пахалăх тĕрĕслевне уйрăм тимлĕх уйăрмалла», – сĕтел хушшинчи канашлура асăрхаттарнăччĕ Михаил Вячеславович.

Объектри тĕл пулу вара шанăça тӳрре кăларассине виçме май пачĕ. Çула çулталăк вĕçленнĕ тĕле хута яма планланă-çке-ха. Вăл тӳрре тухасси çул строительствинче вăй хуракан кашни ĕçчен тăрăшулăхĕнчен килет.

Хальхи вăхăтра тĕп участок çинче çĕр анине хăпартас, унăн çӳлти сийне хура щебень сарас, хăйăр никĕсĕ хатĕрлес, тимĕрбетон кĕпере юсас тĕлĕшĕпе хĕрӳ ĕçсем пыраççĕ. Производство графикĕпе килĕшӳллĕн объекта 20 единица çул-йĕр техники ĕçлет. Чăваш Ен Трансминĕн пресс-службин иккĕмĕш участокра пĕтĕм ĕçе вĕçленине пĕлтерет. Подрядчик çул-йĕр паллисене çырма, вырнаçтарма хатĕрленет. Виççĕмĕш участокра çул айккине, тротуар йĕркелес, çĕр ани хысакĕн планировкине хатĕрлес тата «Кӳкеç – Тутаркасси – Çĕнĕ Шупашкар» автоçулпа пĕрлештерес ĕçсене пурнăçлаççĕ. Çулăн çак юппинче çĕре сарлакалатас, хатĕр сие çирĕплетес тĕлĕшпе тăрăшаççĕ.

Тавра çул строительствин ыйтăвне полигон çӳп-çап йышăнма пуçличчен, кăçалах, татса пама май килесси куçкĕретех. Экспертсен шухăшĕпе, полигона туса пĕтерсе хута ярас ĕçре вăл çукки те ура хунă. Вĕсен хаклавĕпех толик-хураксисен – автоçул шăпах çак ял урамĕн 200 метр тăршшĕпе иртет – йывăр тиевлĕ транспорт сассинчен тата вăл сывлăша вараласа çӳренинчен шар курма тивмессе ĕнентереççĕ. Çӳп-çапа суйласа пресласан çак çулпа талăкра 20 автомашинăран ытла иртсе çӳремĕ – ку вара питĕ пĕчĕк виçе-мĕн.

ВИКТОРИЯ ВЫШИНСКАЯ

ЯЛ ТĂРĂХĔСЕНЧЕ

Йывăç татах лартасшăн

Кăçал **Шăмăшри** пултарулăх çурчĕ тавра карта тытса çаврăннă. Çуркунне хурăн, палан, пилеш, сирень лартса хăварнă. Унта ачасем те тăрăшса ĕçленĕ. Акă сентябрĕн 12-мĕшĕнче вĕсем чăрăшсем лартнă. Йывăççене Хусантан илсе килнĕ. Чăрăшсене лартса пĕтерсен ачасем Ваттисен кунне халлланă концерта хатĕрленме пуçланă: юрăсем вĕреннĕ, халăх инструменчĕсемпе кĕвĕ калана. Çамрăк ăру çак кĕркунне пултарулăх çурчĕ тавра тата ытларах йывăç лартса хăварасшăн.

Шӳтлесе те, чăнласа та

Нумаях пулмасть **Илпеш** ял библиотекинче Б. Заходер пултарулăхне халлланă «Моя Воображилия» мероприяти иртнĕ. Ачасем çыравçă биографийĕпе паллашнă, унăн пултарулăхне пĕлекенсен турнирне хутшăннă. 1-мĕш турта вĕсем Б. Заходерăн савăнăçлă сăввисене аса илнĕ. 2-мĕш тур «Найди рифму» ятлă пулнă. Вĕренекенсем писатель сăввинче рифма тупнă. 3-мĕш турта авторăн тупмалли юмахĕсен тупсăмне пĕлнĕ. И. Сорокина сăмахĕнчен Б. Заходер пулăшнипе Винни Пух тата Мэри Поппинс, Питер Пэн тата Алиса ятлă хĕр ача «Англи çыннисем» вырăсла «каласа» пуçланине пĕлнĕ.

Правасене пĕлетĕр-и?

Сентябрĕн 18-мĕшĕнче Тутаркасси ял библиотекинче «Законпа тата совеçпе» темăпа курав йĕркеленĕ. Унта вулакансем хăйсен прависемпе паллашнă. Куравра уголовнăй, граждан, çемье прависем çинчен каласа панă. Сăмахран, «Килти право энциклопедийĕ» кĕнекепе паллашнă хыççăн транспорт хатĕрĕпе, упăшкипе арăмĕн пурлăхĕпе, пĕтĕмĕшле вĕрентӳпе, медицина пулăшăвĕпе çыхăннă ыйтусем çине хурав тупма май пур.

АТАЛАНУ ÇУЛĔПЕ

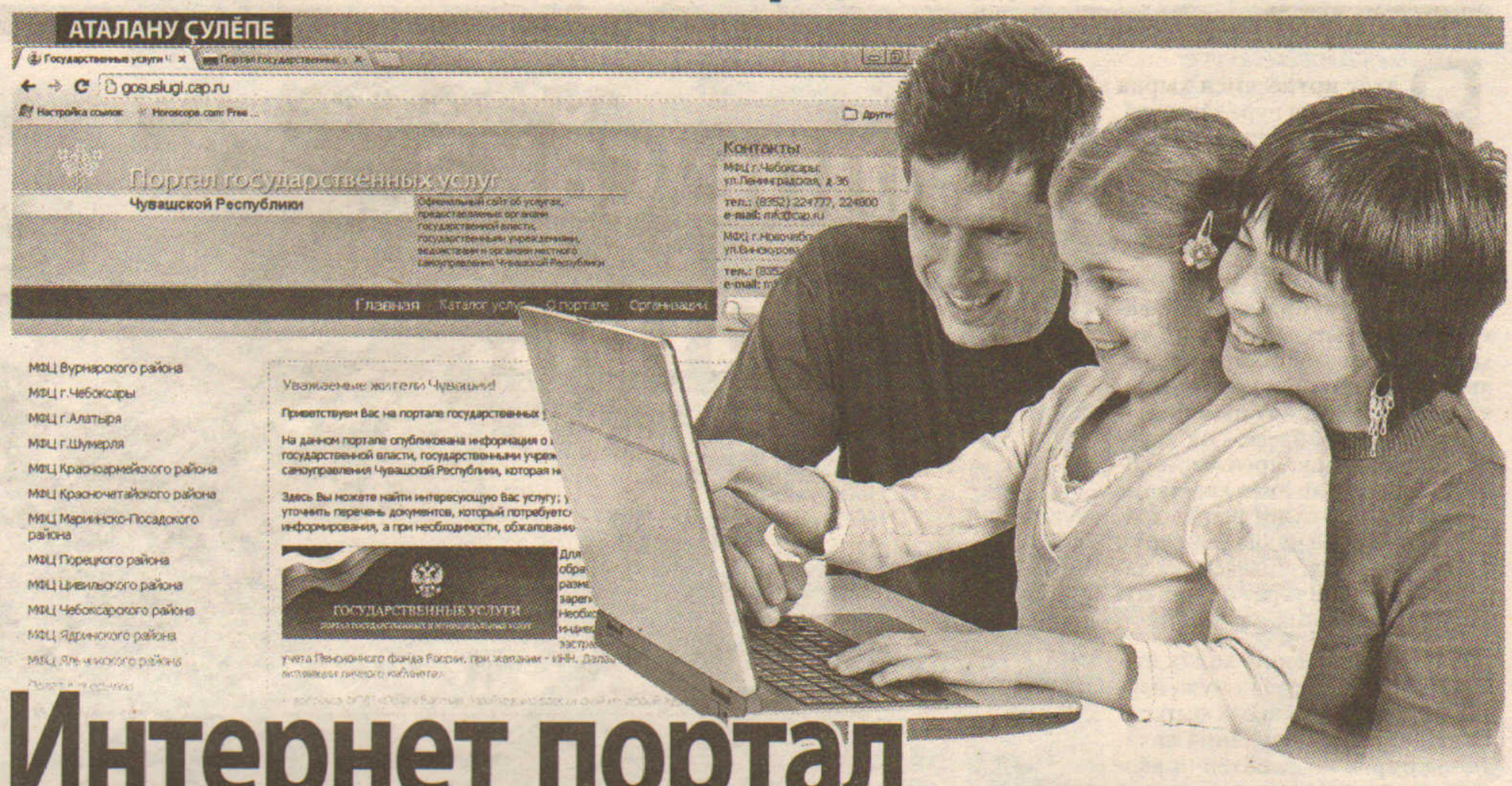

Интернет портал çăмăллăх кӳрет

Паспорт хатĕрлеме, мăшăрланма заявлени çырма, ачана ят хума, ĕç тупма... эсир унччен хи пекех вăрăм черетре тăрса хăшкăлатăр-и?

2010 çулта информацине тивĕçтерекен интернет сайчĕ евĕр ĕçлесе кайнăскер, паян вăл республика çыннисен вăхăтне перекетлесе хальхи пурнăç ыйтнă пек пурăнма, патшалăх пулăшăвĕсемпе чăрмавсăр усă курма май паракан пĕрлехи хăватлă портал пулса тăчĕ. Чăваш Енре унпа усă куракансен йышĕ 25 пинрен те иртрĕ.

31-ри Людмила Завьялова хăйĕн кун тăршшине кашни минута виçсе йĕркеleме тăрăшать – виçĕ ача амăшĕн пушă вăхăт пачах та çук.

– Патшалăх тата муниципалитет пулăшăвĕсемпе пĕрлехи портал урлă усă курма май пуррине пĕлсен питĕ хĕпĕртерĕм, – тет çавăнпа та. – Пĕчĕк ачапа – чи кĕçĕнни вара пĕрре те тултарман-ха – тĕрлĕ учреждение тухса çӳреме йывăр. Черет тăма тивсен тата!

Вăл сайтра чи малтан регистрациленекенсенчен пĕри пулнă. Компьютерпа пĕр чĕлхе тупнăскершĕн çак процедура йывăрлăх кăларса тăратман. Республикăри влаç органĕсен сар.ru порталĕнче «патшалăх пулăшăвĕсем» баннер пур – унта кĕмелле те. Регистрациленме паспорт тата СНИЛС – РФ Пенси фондĕнче паракан пластик удостоверени – кирлĕ. Документсенчи информацие çырнă хыççăн сервис харпăр кабинетăн активаци кодне илмелли меслете суйлама хушать: Раççей почтин е «Ростелеком» ОАО çыхăну уйрăмĕсенче. Йăнăшма май çук – вăл хăех тӳрлетет е тĕрĕслеме, информацие çĕнĕрен кĕртме электрон почта адресĕпе каялла «тавăрса парать». Почта урлă çыру вăтамран эрне çитет, çыхăну операторĕ патĕнче вăл регистрациленнĕ хыççăн 15 минутранах хатĕр. Людмила çак «асамлă» кода почта урлă тăватă кунранах кĕтсе илнĕ. Пĕр хут кăна регистрациленме тивнине шута илсен çыхăну уйрăмне çитсе килесси, ун шухăшĕпе, пысăк чăрмав тееймĕн. Çырăва извещени панă хыççăн паспорт тăрăх кăна пани те сыхăлăх тĕллевĕпе çыхăннине лайăх ăнланать.

– Унсăрăн сирĕн документсемпе усă курса ют çын пĕтĕмпех – çав шутра Раççей Пенси фондĕнче пенси валли мĕн чухлĕ укçа пухăннине те – пĕлсе тăрĕччĕ, – тет кăмăллăн йăл кулса. Кода активацилесе хăйĕн кабинетне ăнăçлă кĕнĕ хыççăн оператор чăрмавсем пирки кăсăкланма шăнкăравласа ыйтни вара Людмила палăртнă тăрăх – «пулăшу порталĕн ĕçне ансат, кашни çын уйрăмлăхне тĕплĕ шута илсе йĕркеленине» кăтартать. Пирĕн хушăмăрта компьютерпа лайăх усă курма пĕлмен çынсем те пур.

– Онлайн-пулăшăвăн хăш тĕсĕпе ытларах усă куратăр? – кăсăклантăмăр эпир.

– Ача çуралнине ĕнентерекен хута илнĕччĕ, ун урлах ача садне черете тăтăмăр. Çур çулта пĕрре çурт-йĕрпе коммуналлă хуçалăх тӳлевĕшĕн субсиди илме заявлени çыратпăр, налог тӳлетпĕр. Çул-йĕр хăрушсăрлăх инспекцийĕн штрафне те куçарнăччĕ... Халĕ патшалăх пулăшăвĕпе çурт-йĕрлĕ пулмашкăн черете тăрасшăн.

Чăваш Ен Информаци политикин министерстви уйăхсерен ирттерекен мониторинг тăрăх республика çыннисем Интернет урлă ытларах чухне мăшăрланма тата ĕç тупма заявлени çырни паллă. Кунсăр пуçне пĕрлехи портал урлă патшалăх хысни тӳлеме, паспорт, çав шутра чикĕ леш енне каймалли те, водитель удостоверенийĕ илмешкĕн заявлени çырма тата пулушăвăн ытти вунвун тĕсĕпе усă курма май пур.

ВИКТОРИЯ ВЫШИНСКАЯ

ЦИФРАСЕН ЧĔЛХИПЕ

Патшалăх пулăшăвĕсен пĕрлехи порталĕ урлă паян Чăваш Ен çыннисен регион тата муниципалитет шайĕнчи

69 тĕрлĕ ыйтăва тивĕçтерме май пур.

САМАХ МАЙ

Учет çыравĕпе усă курса патшалăх пулăшăвĕсен пĕрлехи порталĕ урлă «УЭК-Онлайн» ятарлă сервис валли те авторизациленме май пур. «УЭК-Онлайн» – патшалăх тата муниципалитет пулăшăвĕсемпе тивĕçтерекен органсемпе çыхăннă информацие уçса памалли, налогсем, штрафсем, патшалăх пошлинисем тӳлемелли электрон площадка. Универсаллă электрон карта хуçисем компьютерпа усă курса пĕрремĕш квитанцисене пичетлеме ĕлкĕрнĕ те ĕнтĕ. Çывăх вăхăтрах вĕсен вăйлатса квалификациленĕ электронла алă пусни тăрăх «УЭК-онлайнра» электрон килĕшӳсемпе договорсене çирĕплетме май пулĕ. Çĕнĕ ресурс Раççей субъекчĕсенчи, çав шутра Чăваш Енри те, патшалăх тата муниципалитет учрежденийĕсен пулăшăвĕсемпе çыхăннă тӳлев реквизичĕсен тулли тата актуаллă справочникĕ пулса тăчĕ.

ХЫПАР-ХĂНАР

Автомобиль «кăвак çулăмсăр» хăварнă

Пĕрлехи диспетчер службине Чĕркашра çĕр чавакан машина вăтам пусăмлă газ пăрăхне перĕнни пирки пĕлтерсе шăнкăравланă. Шалти ĕçсен Шупашкар районĕнчи пайĕнчен килсе çитнĕ оперативлă ушкăн Çĕнĕ Лапсартан «Шупашкар чăх-чĕп фабрики» предприяти еннелле каякан çул юппинчен 50 метр аяккарах – поселокран Чĕркеше кайнă çĕрте – автоçултан 4 метрта 2 метр диаметрлă котлована асăрханă. Тарăнăшĕ те çавăн чухлех. Çĕр çийĕнчен 1,9 метрта газ пăрăхĕ курăннă. Ун çинчи касăк, шăйрăк йĕрсем нумай пулмасть çеç «тупăннă».

Шăтăкран икĕ метр айккинче выртакан тăватă тимĕр-бетон юпа та полици сводкине лекнĕ, анчах ĕçĕ кунта мар-ха... Телее, çак тăрăхра пурăнакансен «кăвак çулăма» вăрах кĕтме тивмен. Пăрăха кĕске хушăрах юсанă, газ панă. Сăтăрçă-транспорт хуçине вара халĕ те тупса палăртман-ха.

УЯВ

Ваттисене халлланă концерт

Сентябрĕн 14-мĕшĕнче çывхарса килекен ваттисен кунĕ ячĕпе «Шурăмпуç» фольклор ушкăнĕ Лапсар тăрăхĕнчи Мăн Карачура ялĕнче концерт лартса пачĕ. Уява кафере ирттерчĕç. Кунта «Шурăмпуça» ертсе пыракан Вăрман Çĕктер ял тăрăхĕнчи Шупашкаркассин ИКЦ директорĕ Любовь Ивановăпа Леонид Захаров музыкант та пулчĕç.

Кафери тĕл пулу залне илемлетсе хатĕрлени нумайăшне килĕшрĕ. Ăна пурнăçлаканĕ Лапсар ял тăрăхĕн депутачĕ, Григорий Попов пулчĕ. Тĕл пулăва район пуçлăхĕ Алевтина Исаева, Лапсар ял тăрăхĕнчи ветерансен канашĕн председателĕ Татьяна Максимова тата Лапсар ял тăрăхĕн депутачĕ Иван Филиппов хутшăнчĕç.

Малтанах Алевтина Исаева пухăннисен умĕнче Шупашкар районĕн ĕçĕ-хĕлĕ çинчен тата Пенси фончĕн çĕнĕлĕхĕсем çинчен каласа кăтартрĕ. Каярах ыйту-хурав ирттерчĕ.

Уява Лапсар ял тăрăхĕнчи Вăрманкассин ИКЦ директорĕ, Ирина Афанасьева ертсе пыни нумайăшĕн асĕнче юлчĕ. «Шурăмпуç» фольклор ушкăнăн уяв концерчĕ ваттисен кăмăлне тивĕçтерчĕ», – тесе пĕлтерчĕ Любовь Иванова.

САМАХ МАЙ

Шупашкар районĕнче пĕтĕмпе 14 пин ытла пенсионер пурăнать, вĕсене пенсие вăхăтра валеçес тесе ырми-канми тăрăшаççĕ.

НИКОЛАЙ СМИРНОВ, АТĂЛЪЯЛ

Пурнăç таппи

ИРТНĔ ВĂХĂТ

Çилпе çăка авăнать...

... пире пуç тайнăн туйăнать... Чăваш мĕн ĕлĕкрен çут çанталăка юратнă, хисепленĕ, ăна пуянлатас тесе сахал мар тăрăшнă. Паян эпир пурăнакан вырăна çитсе вырнаçсан вăл тĕлĕнмеллипех тĕлĕннĕ: йĕри-тавра вăрман, мĕнле кăна йывăç çук-ши унта!

Вăхăт иртнĕçемĕн хырпа чăрăшран пура хăпартнă, аялти ретсене юманран ăсталанă. Пӳрт тăррине типнĕ курăкпа витнĕ, ун çине ватă çăка хуппине тирпейлесе вырнаçтарнă. Савăт-сапине те çăкаран касса хатĕрленĕ.

Ватă йывăç хуппине нумай вăхăт шывра тытсан мунчала тухать, хуçалăхра усă курма вĕрен явма та пулать. Чечек çурнă вăхăтра ун йĕри-тавра пыл хурчĕсем сĕрлесе явăнаççĕ. Çак чечеке вĕрекен шыва ярса чир-чĕртен сипленмелли эмел хатĕрлеме пулать. Каярах пулса çитнĕ мăйăра апат пĕçернĕ чухне усă курма юрать. Малтанхи сивĕсем пуçланиччен çулçипе тураттинчен путек валли паха апат тухать.

XIX ĕмĕр вĕçнелле халăх йышĕ хăвăрт ӳсет, çавна пула вăрмансен лаптăкĕ чаксах пырать. Граждан вăрçи пуçланнă вăхăталла пирĕн ял çывăхĕнчи вăрман çухалать. 1921-1922, 1932-1933 çулсенчи выçлăх вăхăтĕнче халăхăн тĕрлĕ йывăрлăх, асап курма тивет. Çăка та терт-нушаран «çăлма тăрăшать». Йывăça пăчкăпа татнă чух кĕрпе тухать. Ăна вĕтетнĕ çĕр улмипе хутăштарса пĕçерсен çăкăр пулать.

Çав вăхăталла пирĕн ялта 10-12 семьере кăна урана атă-пушмак тăхăнса çӳренĕ. Ыттисем вара чăваш юрринче каланă пек: «Ах, турă тупата, ман урара çăпата». Совет влаçĕ тăрăшнипе ялсенче тĕрлĕ ĕç эртелĕсем йĕркеленеççĕ. Çак ĕç валли хамăр ялти Василий Лаврентьев ял пуçĕнче ятарласа пысăк çурт лартать. Кунĕн-çĕрĕн вăтăра яхăн çын çакăнта чăпта çапать. Хĕл ларсан вуншар лав Йĕпреçе кайса мунчала тиесе килет, ăна халăха салатса парать. Вăрçă çулĕсенче çак эртеле Николай Яковлев йĕркелесе тăрать. Аксиния Тарасова халăхран чăпта пухса Шупашкара, Канаша, Сĕнтĕрвăррине ăсатать. Уйăхра ĕçшĕн пĕр хут укçалла тӳлеççĕ. Чăптан калăпăшĕ тĕрлĕрен пулнă. Ăна тумалли ĕç хатĕрне манăн атте Павел Краснов ăсталанă. Пирĕн урамри çĕ çул аслăрах Гена чăпта çапма пулăшнă.

Çак ĕçе тума çăмăл пулман. Аслисем ирхине 3 сехетрен пуçласа каçхи 30 яхăн килтен çиччĕшĕнче чăпта çапнă. Ку ĕçе тума 3-4 çын кирлĕ пулнă. Чăптана хĕл ларсан çапма пуçланă та юр ирĕлсен вĕçленĕ. Мана, шкул ачине, ирхине 5 сехетре тăратса 7 сехетчен хĕçне тиртернĕ, чăпта миххи çĕлеттернĕ. Манран вине 9 сехетчен ĕçленĕ. Пӳртре яланах нӳрĕк сывлăш, мунчала шăрши тăнă, пӳлĕме кантăксăр краççын лампăпа çунтарнă. Апат-çимĕç пуриншĕн те çителĕксĕр пулнă.

Хушу кăларнă: «Çамрăк çăкана касса çут çанталăка сиен кӳнĕшĕн тĕрмене хупмалла тăвас».

Урана тăхăнма чăваш çăпата ăсталанă. Ăна 8-10 çулти яштака çăкаран хатĕрленĕ. Çуркунне хуппине сӳнĕ те сулхăнра типĕтнĕ. Кайран çивĕч çĕçĕпе 2-3 сантиметр сарлакăш виçсе каснă. Çăпата тума пур арçын та пĕлнĕ. Ку енĕпе Федор Абрамова çитекенни пулман. Илемлетсе ăсталанă хĕрарăм çăпатине юнашар ялсенчен те илме çӳренĕ. Архиври хутсем тăрăх çакă паллă: Граждан вăрçи вăхăтĕнче Хĕрлĕ Çар валли чăваш ăстисем 3 млн яхăн çăпата туса панă. Манăн атте Павел Краснов тутар çĕрĕ çинче салтакра пулнă. Ун патне манăн анне икĕ хут çуран кайса килнĕ. Çул çинче пурĕ 10 кун иртнĕ. Çурăм хыçĕнчи кутамккара 5-6 мăшăр çăпата, сухари, килте çитĕнтернĕ табак пулнă. Иртнĕ ĕмĕрĕн 30-мĕш çулĕсен пуçламăшĕнче Совет влаçĕ ятарлă хушу кăларнă: «Çамрăк çăкана касса çут çанталăка сиен кӳнĕшĕн тĕрмене хупмалла тăвас».

Чăпти те, ăна çапмалли хатĕрсем те, урари çăпата та – халĕ куç умĕнчех. Мĕн чухлĕ нуша кăтартнă-ши вĕсем пире! Кӳкеçри вăтам шкулти 8-мĕш класа çӳрекен ачасенчен чылайăшĕ вĕренме çăпата сырса пынă, хăшĕ-пĕри – çара уран. Эпĕ салтака кайнă çул кăна пирĕн килте чăпта çапма пăрахрĕç.

Совет влаçĕ арканиччен чăвашра кашни лесничество çумĕнчех ятарласа уçнă цехсем ĕçленĕ. Иккасси ялĕ çывăхĕнче ку енĕпе 30 яхăн çын çăкаран тĕрлĕ савăт-сапа, сувенир туса çывăхри хуласене ăсатнă. Паянхи кун вĕсен алăкĕсем хупă.

Çăка пахалăхĕ, пĕлтерĕшĕ, усăлăхĕ пирки паян нумайăшĕ нимĕн те пĕлмест. Çăка турă йывăççи тесен те юрать. Пире вăл тăхăнмалли те, таса сывлăш та панă.

ЛЕОНИД ПАВЛОВ,
ЧĂРĂШКАССИ

САНСЕМ

Чăрăшкасси шкулĕ

Çакăнта савăнса-кулса пуçтарăннă ачасем 1955-1958-мĕш çулсенче çуралнă. Аслă класра вĕреннĕ хĕрачасем паянхи куна пенсие те тухма ĕлкĕрнĕ. Шыраса тупăр-ха хăвăра.

РЕДАКЦИ ПОЧТИНЧЕН

Пĕчĕк ялăн пысăк савăнăçĕ

Ял пурнăçĕ лайăхланса пырать. Акă Шĕнерпуç ял тăрăхĕнчи Çырмапуçнех илер. Ял пуçĕнче пысăк тимĕр хапха пур. Çулсерен ялта хăтлă çуртсен шучĕ ӳсет, пĕри тепринчен чаплăрах, илемлĕрех. Чылайăшĕ тимĕр урхамахне «кӳлсе çӳрет». Ялта ача нумайланни те савăнтарать. Эппин, ял малашлăхĕ пирки кулянма сăлтав çук.

Çумăр вăйлă çусан, çуркунне е кĕркунне пĕр-икĕ çул каялла яла машинăпа кĕрсе тухма май çукчĕ. Васкавлă пулăшу машини, лавккана е киле мĕн те пулин илсе килекен машинăсен шоферĕсем çак урамри çула (çул тесе калама чĕлхе те çаврăнмасть) мĕнле сăмах кăна каласа вăрçман пуль! Чылай чухне машинăна ял пуçĕнче лартса хăваратчĕç. Çурт хăпартмалли стройматериал тиесе килнĕ машинăна ял халăхĕн вăйĕпе тĕксе кăларма тиветчĕ.

Халĕ вара çавнашкал «мыскарасем» манăçа тухма пуçларĕç. Кăçал Çырмапуç урамĕ варрипе вĕтĕ чул сарчĕç, ял халăхĕ те çак ĕçе хутшăнчĕ. Халĕ вара кирек епле çанталăкра та яла машинăпа кĕрсе тухма пулать. Иртнĕ çул вара çунса кайнă шыв уçламалли мотора çĕнĕ насоспа улăштарчĕç. Кун пек чух ял уявне хăнасене те чĕнме кăмăллă. Малалла та çапла ăнăçлă ĕçлесе пырасчĕ.

ГЕРМАН СЕМЕНОВ, ÇЫРМАПУÇ

ТВ Эрне

Тс ТЕЛЕСЕРИАЛ
Х ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ФИЛЬМ
Д ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
М Мультфильм

сент 23 понедельник — тунти кун

ПЕРВЫЙ
5.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00, 3.00 Новости
5.05 Доброе утро
9.15, 4.30 Контрольная закупка
9.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.15 Время обедать!
13.00 Доброго здоровьица! 12+
13.45 Истина где-то рядом 16+
14.00 Другие новости
14.25 Тс ДОМРАБОТНИЦА 16+
15.15 Самый лучший муж 16+
16.10 Тс ЯСМИН 16+
17.00 В наше время 12+
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Тс ВАНГЕЛИЯ 12+
23.30 Вечерний Ургант 16+
0.10 Х **ПЕРЕВОЗЧИК 16+**
1.05, 3.05 Х **КОНАН-ВАРВАР 16+**
3.40 Тс ФОРС-МАЖОРЫ 16+

РОССИЯ 1
5.00 Утро России
9.00 1000 мелочей
9.45 О самом главном
10.30 Кулагин и партнеры 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 Тс ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ 12+
13.00 Особый случай 12+
15.00 Тс ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ
16.00, 17.30 Тс СКЛИФОСОВСКИЙ 12+
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Тс СВАТЫ-5 12+
1.20 Девчата 16+
2.00 Х **НЕПРОЩЕННЫЙ 16+**

ЧУВАШИЯ
6.07, 6.35 Вести-Чăваш ен
7.07, 7.35 Утро Чувашии
8.07, 8.35 Утро Чувашии
11.30 Вести-Чăваш ен
14.30 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш ен
19.40-20.00 Вести-Чувашия
На канале Россия 2
7.20-7.50 Страна спортивная. Чувашия

РОССИЯ К
7.00 Евроньюс
10.00, 15.40, 19.30, 23.40 Новости культуры
10.15 Наблюдатель
11.15, 1.40 Тс ПЕРРИ МЭЙСОН
12.10 Д Свой голос. Клавдия Еланская
12.50 Д Жители долины Ваги
13.45 Тс ДОСТОЕВСКИЙ
14.40 Мировые сокровища культуры
15.00 Д Теория относительности счастья. По Андрею Будкеру
15.50 Д Чрезвычайное путешествие
16.55 Х **ПУТЕШЕСТВИЕ НА ЛУНУ**
17.15 Выдающиеся сочинения XX века. Д. Шостакович Симфония №6
18.00 Д К. Р.
18.40 Academia
19.45 Главная роль
20.00 Сати. Нескучная классика...
20.40 Д Одни ли мы во Вселенной?
21.25 Острова
22.10 Хлеб и Голод
22.50 Тем временем
0.00 Х **ВОЙНА И МИР**
1.35 Д Христиан Гюйгенс
2.30 Н. Метнер. Романтическая соната

НТВ
6.00 НТВ утром
8.35, 10.20 Тс ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+
13.25 Суд присяжных. Окончательный вердикт 16+
14.35 ДЕЛО ВРАЧЕЙ 16+
15.30, 18.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
16.25 Прокурорская проверка 16+
17.40 Говорим и показываем 16+
19.30 Тс ДЕЛЬТА 16+
21.25 Х **МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ 16+**
23.15 Сегодня. Итоги
23.35 Тс КАРПОВ 16+
0.35 Тс ПРЕДАТЕЛЬ 16+
2.35 Дикий мир 0+
3.05 Тс ВЕРНУТЬ НА ДОСЛЕДОВАНИЕ 16+
5.00 Тс ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ
7.00 М Планета Шина 12+
7.30 М Черепашки-ниндзя 12+
7.55, 8.25 Тс СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.30 Х **ТРОЯ 16+**
14.00 Тс УНИВЕР 16+
14.30, 15.00, 15.30, 16.00, 16.30, 17.00, 17.30, 19.00, 19.30, 20.00, 20.30 Тс ИНТЕРНЫ 16+
18.00, 18.30 Тс РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ 16+
21.00 Х **МАЛЬЧИШНИК В ВЕГАСЕ 16+**
23.00 Дом-2. Город любви 16+
0.00 Дом-2. После заката 16+
0.30 Тс МОИМИ ГЛАЗАМИ 16+
0.55 Х **АППАЛУЗА 16+**
3.10 Тс ПРИГОРОД 16+
3.35 Х **ПРЕСЛЕДОВАНИЕ 16+**
4.30 Школа ремонта 12+
5.30 Тс САША + МАША 16+
6.05 М Озорные анимашки 12+
6.30 Тс ЮНАЯ ЛИГА СПРАВЕДЛИВОСТИ 12+

ТВЦ
6.00 Настроение
8.30 Х **У ОПАСНОЙ ЧЕРТЫ 12+**
10.20 Д Николай Олялин. Раненое сердце 12+
11.10, 19.50 Петровка, 38 16+
11.30, 14.30, 17.30, 22.00 События
11.50 Постскриптум 16+
12.55 В центре событий 16+
13.55 Понять. Простить 16+
14.50, 19.30 Город новостей
15.10 Городское собрание 12+
15.55 Х **БАРМЕН ИЗ ЗОЛОТОГО ЯКОРЯ 12+**
17.50 Чужая воля 16+
18.25 Право голоса 16+
20.05 Тс ЗОЛОТО СКИФОВ 16+
22.20 Без обмана. В винном угаре 16+
23.10 Х **МИСТЕР МОНК. ДЕФЕКТИВНЫЙ ДЕТЕКТИВ 12+**
0.00 События. 25-й час
0.35 Футбольный центр
1.00 Мозговой штурм. Запчасти для человека 12+
1.35 Х **ПУАРО АГАТЫ КРИСТИ 12+**
3.35 Х **ИНСПЕКТОР ЛЬЮИС 12+**
5.30 Х Все о крокодилах 12+

СТС
6.00 М Приключения Джеки Чана 6+
7.00 М Парящая команда 6+
7.30 М Клуб Винкс - школа волшебниц 12+
8.00, 9.00, 9.30, 14.30, 1.30 Тс 6 КАДРОВ 16+
9.35 Х **ЖЕЛЕЗНЫЙ ЧЕЛОВЕК-2 16+**
12.00, 17.00 Тс КУХНЯ 16+
12.30, 17.30 Х **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
13.00, 23.30, 0.00 Тс ДАЕШЬ МОЛОДЕЖЬ! 16+
13.30, 14.00, 18.00, 18.30, 19.30 Тс ВОРОНИНЫ 16+
14.45 Шоу Уральских пельменей. Не вешать хвост, ветеринары! 16+
16.00 Шоу Уральских пельменей. Женское: - Щас я! 16+
19.00, 21.00 Тс ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
21.30 Х **ФОРСАЖ 16+**
0.30 Кино в деталях 16+
1.45 Х **КРОВАВЫЙ ОКРУГ. 1974 18+**
3.45 Х **ЛОХМАТЫЙ ПАПА 6+**
5.35 Музыка на СТС 16+

сент 24 вторник — ытлари кун

ПЕРВЫЙ
5.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00, 3.00 Новости
5.05 Доброе утро
9.15 Контрольная закупка
9.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.15 Время обедать!
13.00 Доброго здоровьица! 12+
13.45 Истина где-то рядом 16+
14.00 Другие новости
14.25 Тс ДОМРАБОТНИЦА 16+
15.15 Самый лучший муж 16+
16.10 Тс ЯСМИН 16+
17.00 В наше время 12+
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Тс ВАНГЕЛИЯ 12+
23.30 Вечерний Ургант 16+
0.10 Х **ПЕРЕВОЗЧИК 16+**
1.05, 3.05 Х **НА ГРАНИ 16+**
3.20 Тс ФОРС-МАЖОРЫ 16+
4.10 Х **МОНСТРЫ ПРОТИВ ПРИШЕЛЬЦЕВ. ТЫКВЫ-МУТАНТЫ ИЗ ОТКРЫТОГО КОСМОСА 12+**

РОССИЯ 1
5.00 Утро России
9.00 1000 мелочей
9.45 О самом главном
10.30 Кулагин и партнеры 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.50, 14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Тс ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ 12+
13.00 Особый случай 12+
15.00 Тс ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ
16.00, 17.30 Тс СКЛИФОСОВСКИЙ 12+
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Тс СВАТЫ-5 12+
0.15 Специальный корреспондент 16+
1.20 Старатели морских глубин. Найти затонувшие миллиарды
2.20 Х **ВЫЗЫВАЕМ ОГОНЬ НА СЕБЯ**
4.20 Комната смеха

ЧУВАШИЯ
6.07, 6.35 Вести-Чăваш ен
7.07, 7.35 Утро Чувашии
8.07, 8.35 Утро Чувашии
9.00 Утренний гость (на чувашском языке)
9.30-9.45 Родительский день
11.30 Вести-Чăваш ен
14.30 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш ен
19.40-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 Евроньюс
10.00, 15.40, 19.30, 23.40 Новости культуры
10.15 Наблюдатель
11.15, 1.55 Тс ПЕРРИ МЭЙСОН
12.10 Слово Андроникова. Горло Шаляпина, Беседа генерала Чанчибадзе с бойцами пополнения
13.10 Д Христиан Гюйгенс
13.20 Пятое измерение
13.45 Тс ДОСТОЕВСКИЙ
14.40 Мировые сокровища культуры
15.00 Сати. Нескучная классика...
15.50, 20.40 Д Одни ли мы во Вселенной?
16.35 Д Я гений Николай Глазков...
17.15 Выдающиеся сочинения XX века. С. Прокофьев Соната №8 для фортепиано
18.15 Д 4001-й литерный. Поезд-призрак
18.40 Academia
19.45 Главная роль
20.00 Власть факта. Когда умрут газеты?
21.25 Д Муслим Магомаев. Незаданные вопросы
22.10 Хлеб и Деньги
22.55 Игра в бисер
0.00 Х **ВОЙНА И МИР**
1.20 Ф. Шопен. Концерт №2 для фортепиано с оркестром
2.50 Д Джордано Бруно

НТВ
6.00 НТВ утром
8.35, 10.20 Тс ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+
13.25 Суд присяжных. Окончательный вердикт 16+
14.35 ДЕЛО ВРАЧЕЙ 16+
15.30, 18.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
16.25 Прокурорская проверка 16+
17.40 Говорим и показываем 16+
19.30 Тс ДЕЛЬТА 16+
21.25 Х **МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ 16+**
23.15 Сегодня. Итоги
23.35 Тс КАРПОВ 16+
0.35 Тс ПРЕДАТЕЛЬ 16+
1.35 Главная дорога 16+
2.05 Чудо техники 12+
2.40 Дикий мир 0+
3.05 Тс ВЕРНУТЬ НА ДОСЛЕДОВАНИЕ 16+
5.00 Тс ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ
7.00 М Планета Шина 12+
7.30 М Черепашки-ниндзя 12+
7.55, 8.25 Тс СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.30 Битва экстрасенсов 16+
11.30 Тс МАЛЬЧИШНИК В ВЕГАСЕ 16+
13.30, 14.00 Тс УНИВЕР 16+
14.30, 15.00, 19.00, 19.30, 20.00, 20.30 Тс ИНТЕРНЫ 16+
15.30, 16.00, 16.30, 17.00, 17.30, 18.00, 18.30 Тс РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ 16+
21.00 Х **МАЛЬЧИШНИК-2: ИЗ ВЕГАСА В БАНГКОК 16+**
23.00 Дом-2. Город любви 16+
0.00 Дом-2. После заката 16+
0.30 Тс МОИМИ ГЛАЗАМИ 16+
0.55 Х **ДВОЙНЫЕ НЕПРИЯТНОСТИ 12+**
2.40 Тс ПРИГОРОД 16+
3.05 Х **ПРЕСЛЕДОВАНИЕ 16+**
3.55 Школа ремонта 12+
4.55 Д Необъяснимо, но факт 16+
5.50 САША + МАША 16+
6.05 М Озорные анимашки 12+
6.30 Тс ЮНАЯ ЛИГА СПРАВЕДЛИВОСТИ 12+

ТВЦ
6.00 Настроение
8.30 Х **ОПАСНО ДЛЯ ЖИЗНИ! 12+**
10.20 Д Леонид Гайдай. Необычный кросс 12+
11.10, 19.50 Петровка, 38 16+
11.30, 14.30, 17.30, 22.00 События
11.50 Дом вверх дном 12+
12.55 Тс МЕТОД ЛАВРОВОЙ 16+
13.55 Понять. Простить 16+
14.50, 19.30 Город новостей
15.10 Наша Москва 12+
15.30 Х **ЧЕРНЫЙ ТРЕУГОЛЬНИК 12+**
16.55 Доктор И... 16+
17.50 Истории спасения 16+
18.25 Право голоса 16+
20.05 Тс ЗОЛОТО СКИФОВ 16+
22.20 Д Олег Видов. Всадник с головой 12+
23.10 Х **МИСТЕР МОНК. ДЕФЕКТИВНЫЙ ДЕТЕКТИВ 12+**
0.05 События. 25-й час
0.40 Х **ОПЕРАЦИЯ ТАЙФУН ЗАДАНИЯ ОСОБОЙ ВАЖНОСТИ 12+**
4.15 Д Русское чтиво 12+
5.25 Х Все о хищных птицах 12+

СТС
6.00 М Приключения Джеки Чана 6+
7.00 М Парящая команда 6+
7.30 М Клуб Винкс - школа волшебниц 12+
8.00, 23.25 Тс 6 КАДРОВ 16+
9.00, 11.30, 13.30, 14.00, 18.00, 18.30, 19.30 Тс ВОРОНИНЫ 16+
9.30 Х **ФОРСАЖ 16+**
12.00, 17.00 Тс КУХНЯ 16+
12.30, 17.30 Х **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
13.00, 23.30, 0.00 Тс ДАЕШЬ МОЛОДЕЖЬ! 16+
15.00, 16.00 Шоу Уральских пельменей. Женское: - Щас я! 16+
19.00, 21.00 Тс ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
21.30 Х **ТРОЙНОЙ ФОРСАЖ. ТОКИЙСКИЙ ДРИФТ 16+**
0.30 Нереальная история 16+
1.00 Х **ЧЕЛОВЕК С ДОЖДЕМ В БОТИНКАХ 16+**
2.50 Х **БИЗНЕС РАДИ ЛЮБВИ 12+**
4.35 Х **ЗАКОН И ПОРЯДОК. СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРПУС 16+**
5.25 Тс ДИАГНОЗУ ВОПРЕКИ 16+

НТВ
6.00 НТВ утром
8.35, 10.20 Тс ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+

сент 25 среда — юн кун

ПЕРВЫЙ
5.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00, 3.00 Новости
5.05 Доброе утро
9.15 Контрольная закупка
9.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.15 Время обедать!
13.00 Доброго здоровьица! 12+
13.45 Истина где-то рядом 16+
14.00 Другие новости
14.25 Тс ДОМРАБОТНИЦА 16+
15.15 Самый лучший муж 16+
16.10 Тс ЯСМИН 16+
17.00 В наше время 12+
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Тс ВАНГЕЛИЯ 12+
23.30 Вечерний Ургант 16+
0.10 Х **ПЕРЕВОЗЧИК 16+**
1.05, 3.05 Х **ОМЕН 18+**
3.20 Тс ФОРС-МАЖОРЫ 16+

РОССИЯ 1
5.00 Утро России
9.00 1000 мелочей
9.45 О самом главном
10.30 Кулагин и партнеры 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.50, 14.50, 4.40 Вести. Дежурная часть
12.00 Тс ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ 12+
13.00 Особый случай 12+
15.00 Тс ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ
16.00, 17.30 Тс СКЛИФОСОВСКИЙ 12+
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Тс СВАТЫ-5 12+
0.10 Вода
2.00 Горячая десятка 12+
3.05 Х **ВЫЗЫВАЕМ ОГОНЬ НА СЕБЯ**

ЧУВАШИЯ
6.07, 6.35 Вести-Чăваш ен
7.07, 7.35 Утро Чувашии
8.07, 8.35 Утро Чувашии
11.30 Вести-Чăваш ен
14.30 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш ен
19.40-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 Евроньюс
10.00, 15.40, 19.30, 23.40 Новости культуры
10.15 Наблюдатель
11.15, 1.55 Тс ПЕРРИ МЭЙСОН
12.10 Слово Андроникова. Земляк Лермонтова, Четыре часа из жизни Блока, Ошибка Сальвини
13.20 Красуйся, град Петров!
13.45 Тс ДОСТОЕВСКИЙ
14.40 Мировые сокровища культуры
15.00 Власть факта. Когда умрут газеты?
15.50 Д Одни ли мы во Вселенной?
16.35 Д Лицо дворянского происхождения. Алексей Ляпунов
17.15 Б. Барток Концерт для оркестра
18.15 Д 4001-й литерный. Товарный против литерного
18.40 Academia
19.45 Главная роль
20.00 Абсолютный слух
20.40 Д Насколько велика Вселенная
21.35 Я пришел к вам со стихами... Александр Межиров
22.10 Хлеб и Бессмертие
22.55 Больше, чем любовь
0.00 Х **ВОЙНА И МИР**
1.35 И. Штраус. Не только вальсы
2.50 Д Кацусика Хокусай

НТВ
6.00 НТВ утром
8.35, 10.20 Тс ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+
13.25 Суд присяжных. Окончательный вердикт 16+
14.35 ДЕЛО ВРАЧЕЙ 16+
15.30, 18.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
16.25 Прокурорская проверка 16+
17.40 Говорим и показываем 16+
19.30 Тс ДЕЛЬТА 16+
21.25 Х **МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ 16+**
23.15 Сегодня. Итоги
23.35 Юрий Сенкевич. Как уходили кумиры
0.00 Тс КАРПОВ 16+
1.00 Тс ПРЕДАТЕЛЬ 16+
2.00 Квартирный вопрос 0+
3.00 Тс ВЕРНУТЬ НА ДОСЛЕДОВАНИЕ 16+
5.00 Тс ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ
7.00 М Планета Шина 12+
7.30 М Черепашки-ниндзя 12+
7.55, 8.25 Тс СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.30 Битва экстрасенсов 16+
11.30 Тс СЕРДЦЕЕДКИ 16+
14.00 Тс УНИВЕР 16+
14.30, 15.00, 19.00, 19.30, 20.00, 20.30 Тс ИНТЕРНЫ 16+
15.30, 16.00, 16.30, 17.00, 17.30 Тс УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА 16+
18.00, 18.30 Тс РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ 16+
21.00 Х **МОЙ ПАРЕНЬ ИЗ ЗООПАРКА 12+**
23.00 Дом-2. Город любви 16+
0.00 Дом-2. После заката 16+
0.30 Тс МОИМИ ГЛАЗАМИ 16+
0.55 Х **СУИНИ ТОДД, ДЕМОН-ПАРИКМАХЕР С ФЛИТ-СТРИТ 18+**
3.10 Тс ПРИГОРОД 16+
3.40 Х **ПРЕСЛЕДОВАНИЕ 16+**
4.30 Школа ремонта 12+
5.30 Тс САША + МАША 16+
6.05 М Озорные анимашки 12+
6.30 Тс ЮНАЯ ЛИГА СПРАВЕДЛИВОСТИ 12+

ТВЦ
6.00 Настроение
8.30 Х **ЗА ВИТРИНОЙ УНИВЕРМАГА 12+**
10.20 Д Лидия Шукшина. Непредсказуемая роль 12+
11.10, 19.50 Петровка, 38 16+
11.30, 14.30, 17.30, 22.00 События
11.50 Дом вверх дном 12+
12.55 Тс МЕТОД ЛАВРОВОЙ 12+
13.55 Понять. Простить 16+
14.50, 19.30 Город новостей
15.10 Наша Москва 12+
15.30 Х **ЧЕРНЫЙ ТРЕУГОЛЬНИК 12+**
16.55 Доктор И... 16+
17.50 Линия защиты 16+
18.25 Право голоса 16+
20.05 Тс ЗОЛОТО СКИФОВ 16+
22.20 Хроники московского быта. Мистика метро 12+
23.10 Х **МИСТЕР МОНК. ДЕФЕКТИВНЫЙ ДЕТЕКТИВ 12+**
0.05 События. 25-й час
0.40 Русский вопрос 12+
1.30 Х **ИРОНИЯ ЛЮБВИ 16+**
3.15 Х **ЕСЛИ МОЖЕШЬ, ПРОСТИ.. 12+**
4.55 Истории спасения 16+
5.30 Х Все о китах 12+

СТС
6.00 М Приключения Джеки Чана 6+
7.00 М Парящая команда 6+
7.30 М Клуб Винкс - школа волшебниц 12+
8.00, 9.30 Тс 6 КАДРОВ 16+
9.00, 11.30, 13.30, 14.00, 18.00, 18.30, 19.30 Тс ВОРОНИНЫ 16+
9.35 Х **ТРОЙНОЙ ФОРСАЖ. ТОКИЙСКИЙ ДРИФТ 16+**
12.00, 17.00 Тс КУХНЯ 16+
12.30, 17.30 Х **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
13.00, 23.30, 0.00 Тс ДАЕШЬ МОЛОДЕЖЬ! 16+
15.00 Шоу Уральских пельменей. Женское: - Щас я! 16+
16.00 Шоу Уральских пельменей. Зэ Бэд-2. Невошедшее 16+
19.00, 21.00 Тс ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
21.30 Х **ФОРСАЖ-4 16+**
0.30 Нереальная история 16+
1.00 Х **КРОВАВЫЙ ОКРУГ. 1980 18+**
2.50 Х **НЕПРИСТОЙНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ 16+**
5.00 Х **ЗАКОН И ПОРЯДОК. СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРПУС 16+**
5.50 Музыка на СТС 16+

сент 26 четверг — кĕçнерни кун

ПЕРВЫЙ
5.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 0.00, 3.00 Новости
5.05 Доброе утро
9.15 Контрольная закупка
9.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.15 Время обедать!
13.00 Доброго здоровьица! 12+
13.45 Истина где-то рядом 16+
14.00 Другие новости
14.25 Тс ДОМРАБОТНИЦА 16+
15.15 Самый лучший муж 16+
16.10 Тс ЯСМИН 16+
17.00 В наше время 12+
18.50 Давай поженимся! 16+
19.50 Пусть говорят 16+
21.00 Время
21.30 Тс ВАНГЕЛИЯ 12+
23.30 Вечерний Ургант 16+
0.10 Х **ПЕРЕВОЗЧИК 16+**
1.05 Х **ПОД КУПОЛОМ 16+**
1.55, 3.05 Х **МОРСКОЙ ПЕХОТИНЕЦ 16+**
3.45 Тс ФОРС-МАЖОРЫ 16+

РОССИЯ 1
5.00 Утро России
9.00 1000 мелочей
9.45 О самом главном
10.30 Кулагин и партнеры 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.50, 14.50, 4.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Тс ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ 12+
13.00 Особый случай 12+
15.00 Тс ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ
16.00, 17.30 Тс СКЛИФОСОВСКИЙ 12+
18.30 Прямой эфир 12+
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Тс СВАТЫ-5 12+
23.05 Поединок 12+
0.40 Взорвать СССР. Ядерный апокалипсис 12+
1.45 Честный детектив 16+
2.20 Х **ВЫЗЫВАЕМ ОГОНЬ НА СЕБЯ**
4.00 Комната смеха

ЧУВАШИЯ
6.07, 6.35 Вести-Чăваш ен
7.07, 7.35 Утро Чувашии
8.07, 8.35 Утро Чувашии
9.00 Активная молодежь
9.15-9.45 Секреты здоровья и красоты
11.30 Вести-Чăваш ен
14.30 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш ен
19.40-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К
6.30 Евроньюс
10.00, 15.40, 19.30, 23.40 Новости культуры
10.15 Наблюдатель
11.15, 1.55 Тс ПЕРРИ МЭЙСОН
12.10 Слово Андроникова. В гостях у дяди, Обед в честь Качалова, Первая встреча с Горьким
13.20 Россия, любовь моя!
13.45 Тс ДОСТОЕВСКИЙ
14.40 Мировые сокровища культуры
15.00 Абсолютный слух
15.50 Д Насколько велика Вселенная
16.45 Д Хирург Валерий Шумаков - звезда в созвездии Скорпиона
17.15 Выдающиеся сочинения XX века. Д. Шостакович Симфония №7 Ленинградская
18.40 Academia
19.45 Главная роль
20.00 Д Он рассказывал сны
20.40 Д Насколько мала Вселенная
21.35 Кто мы?
22.10 Хлеб и Гены
22.50 Культурная революция
0.00 Х **ЖЕНЩИНА В ОКНЕ**
1.35 П. Чайковский. Размышление и Pezzo Capriccioso
2.50 Д Франц Фердинанд

НТВ
6.00 НТВ утром
8.30 Спасатели 16+
9.00 Медицинские тайны 16+
9.35, 10.20 Тс ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+
13.25 Суд присяжных. Окончательный вердикт 16+

ТВ Эрне

тк ТЕЛЕСЕРИАЛ
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ФИЛЬМ
ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
М Мультфильм

пятница

эрне кун

сент 27

14.35 ДЕЛО ВРАЧЕЙ 16+
15.30, 18.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
16.25 Прокурорская проверка 16+
17.40 Говорим и показываем 16+
19.30 тк ДЕЛЬТА 16+
21.25 ХФ **МЕНТОВСКИЕ ВОЙНЫ 16+**
23.15 Сегодня. Итоги
23.35 тк КАРПОВ 16+
0.35 тк ПРЕДАТЕЛЬ 16+
1.35 Дачный ответ 0+
2.35 Дикий мир 0+
3.05 тк ВЕРНУТЬ НА ДОСЛЕДОВАНИЕ 16+
5.00 тк ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ

7.00 М Планета Шина 12+
7.30 М Черепашки-ниндзя 12+
7.55, 8.25 тк СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.30 Битва экстрасенсов 16+
11.30 ХФ **МОЙ ПАРЕНЬ ИЗ ЗООПАРКА 12+**
13.30, 14.00 тк УНИВЕР 16+
14.30, 15.00, 19.00, 19.30 тк ИНТЕРНЫ 16+
15.30 тк САШАТАНЯ ШАНТАЖ 16+
16.00 тк САШАТАНЯ ЮБИЛЕЙ АЛЕШКИ 16+
16.30 тк САШАТАНЯ РУБЛЕВКА 16+
17.00 тк САШАТАНЯ КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС 16+
17.30 тк САШАТАНЯ СОСЕДКА 16+
18.00, 18.30 тк РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ 16+
20.00 ИНТЕРНЫ. ПОЛНОЕ ОБСЛЕДОВАНИЕ 16+
21.00 ХФ **КРОВЬЮ И ПОТОМ: АНАБОЛИКИ 16+**
23.35 Дом-2. Город любви 16+
0.30 Дом-2. После заката 16+
1.00 тк МОИМИ ГЛАЗАМИ 16+
1.30 ХФ **ДВОЙНЫЕ НЕПРИЯТНОСТИ 12+**
3.15 тк ПРИГОРОД 16+
3.40 ХФ **ПРЕСЛЕДОВАНИЕ 16+**
4.30 Школа ремонта 12+
5.30 тк САША + МАША 16+
6.05 М Озорные анимашки 12+
6.30 тк ЮНАЯ ЛИГА СПРАВЕДЛИВОСТИ 12+

ТВЦ

6.00 Настроение
8.35 ХФ **ДАЙТЕ ЖАЛОБНУЮ КНИГУ 12+**
10.20 Д Евгений Моргунов. Под маской Бывалого 12+
11.10, 19.50 Петровка, 38 16+
11.30, 14.30, 17.30, 22.00 События
11.50 Дом вверх дном 12+
12.55 тк МЕТОД ЛАВРОВОЙ 12+
13.55 Понять. Простить 16+
14.50, 19.30 Город новостей
15.10 Наша Москва 12+
15.30 ХФ **ЧЕРНЫЙ ТРЕУГОЛЬНИК 12+**
16.55 Доктор И... 16+
17.50 Осторожно, мошенники! 16+
18.25 Право голоса 16+
20.05 тк ЗОЛОТО СКИФОВ 16+
22.20 ХФ Первая леди нацистской Германии 12+
23.10 ХФ **МИСТЕР МОНК. ДЕФЕКТИВНЫЙ ДЕТЕКТИВ 12+**
0.05 События. 25-й час
0.40 ХФ **ТЫ ЕСТЬ.. 12+**
2.40 ХФ **ВОЛШЕБНИК 16+**
4.20 Городское собрание 12+
5.10 ХФ Все о пауках 12+

СТС

6.00 М Приключения Джеки Чана 6+
7.00 М Парящая команда 6+
7.30 М Клуб Винкс - школа волшебниц 12+
8.00, 23.50 тк 6 КАДРОВ 16+
9.00, 11.30, 13.30, 14.00, 18.00, 18.30, 19.30 тк ВОРОНИНЫ 16+
9.30 ХФ **ФОРСАЖ - 4 16+**
12.00, 17.00 тк КУХНЯ 16+
12.30, 17.30 ХФ **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
13.00, 0.00 тк ДАЕШЬ МОЛОДЕЖЬ! 16+
15.00, 16.00 Шоу Уральских пельменей. Зэ Бэд-2. Невошедшее 16+
19.00, 21.00 тк ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
21.30 ХФ **ФОРСАЖ-5 16+**
0.30 Нереальная история 16+
1.00 ХФ **ПУТЬ ОРЛА 16+**
2.35 ХФ **ЗОЛОТОЙ ЛЕД-3 16+**
4.15 ХФ **ЗАКОН И ПОРЯДОК. СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРПУС 16+**
5.55 Музыка на СТС 16+

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости
5.05 Доброе утро
9.15 Контрольная закупка
9.45 Жить здорово! 12+
10.55 Модный приговор
12.15 Время обедать!
13.00 Доброго здоровьица! 12+
13.45 Истина где-то рядом 16+
14.00 Другие новости
14.25 тк ДОМРАБОТНИЦА 16+
15.15 Самый лучший муж 16+
16.10 За и против 16+
17.00 Жди меня
18.50 Человек и закон 16+
19.50 Поле чудес 16+
21.00 Время
21.30 Голос 12+
23.40 Вечерний Ургант 16+
0.30 ХФ **УОЛЛ-СТРИТ 16+**
2.50 ХФ **РАМОНА И БИЗУС**
4.50 тк ФОРС-МАЖОРЫ 16+

РОССИЯ 1

5.00 Утро России
8.55 Мусульмане
9.05 1000 мелочей
9.45 О самом главном
10.30 Кулагин и партнеры 12+
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.50, 14.50 Вести. Дежурная часть
12.00 тк ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ 12+
13.00 Особый случай 12+
14.15 Дневник Сочи 2014
15.00 тк ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ
16.00, 17.30 тк СКЛИФОСОВСКИЙ 12+
18.30 Премьера.Хит
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 тк СВАТЫ 12+
23.55 ХФ **ВЛЮБЛЕН И БЕЗОРУЖЕН 12+**
1.55 ХФ **ВЫЗЫВАЕМ ОГОНЬ НА СЕБЯ**
3.20 тк ДЕВУШКА-СПЛЕТНИЦА-5 16+
4.10 Комната смеха

ЧУВАШИЯ

6.07, 6.35 Вести-Чăваш ен
7.07, 7.35 Утро Чувашии
8.07, 8.35 Утро Чувашии
9.05 Дорога к храму. 1025 лет Крещения Руси
9.30-9.45 Вспомни: солдат (на чувашском языке)
11.30 Вести-ПФО
14.30 Вести-Чувашия
17.10-17.30 Вести-Чăваш ен
19.40-20.00 Вести-Чувашия

РОССИЯ К

6.30 Евроньюс
10.00, 15.40, 19.30, 23.40 Новости культуры
10.20, 19.45 Праздники. Воздвижение Креста Господня
10.50 ХФ **КОТОВСКИЙ**
12.10 Слово Андроникова. Рассказ о Сергее Есенине, Певцов, Рекомендация Перцова Петра Петровича в Союз писателей, Трижды обиженный, или Все познается в сравнении
13.20 Письма из провинции
13.45 ХФ **ОЧЕРЕДНОЙ РЕЙС**
15.20, 17.55, 2.40 Мировые сокровища культуры
15.50 Д Насколько мала Вселенная
16.45 Д Водородный лейтенант. Борис Шелищ
17.15 Царская ложа Галерея искусств
18.10 Игры классиков. Давид Ойстрах. Концерт в КЗЧ. 1966 год
19.00 Смехоностальгия
20.15, 1.55 Искатели Неизвестный реформатор России
21.00 ХФ **ЗОВИТЕ ПОВИТУХУ. ГЛАВА 1**
22.45 Линия жизни
0.00 ХФ **МАНОН ЛЕСКО**
1.35 И. Гайдн. Концерт для 4-х солирующих инструментов с оркестром

НТВ

6.00 НТВ утром
8.35, 10.20 тк ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА 16+
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня
10.55 До суда 16+
11.55 Суд присяжных 16+
13.25 Суд присяжных. Окончательный вердикт 16+
14.35 ДЕЛО ВРАЧЕЙ 16+
15.30, 18.30 Обзор. Чрезвычайное происшествие
16.25 Прокурорская проверка 16+
17.40 Говорим и показываем 16+
19.30 Ты не поверишь! 16+
20.30 Хочу v ВИА Гру! 16+
22.25 тк КАРПОВ 16+
0.25 Егор 360 16+
0.55 тк ПРЕДАТЕЛЬ 16+
1.50 Дело темное Исторический детектив 16+
2.50 тк ВЕРНУТЬ НА ДОСЛЕДОВАНИЕ 16+
4.45 тк ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ

7.00 М Планета Шина 12+
7.30 М Черепашки-ниндзя 12+
7.55, 8.25 тк СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.30 Битва экстрасенсов 16+
11.30 ХФ **КРОВЬЮ И ПОТОМ: АНАБОЛИКИ 16+**
14.00, 15.30, 16.00, 16.30, 17.00, 17.30 тк УНИВЕР 16+
14.30 ИНТЕРНЫ. ПОЛНОЕ ОБСЛЕДОВАНИЕ. 16+
18.00, 18.30 тк РЕАЛЬНЫЕ ПАЦАНЫ 16+
19.00, 19.30 тк ИНТЕРНЫ 16+
20.00 Comedy Woman 16+
21.00 Комеди Клаб в Юрмале 16+
22.00 Comedy Баттл. Без границ 16+
23.00 ХБ 18+
23.30 Дом-2. Город любви 16+
0.30 Дом-2. После заката 16+
1.00 тк СВАДЕБНЫЙ РАЗГРОМ 18+
3.00 тк ПРИГОРОД 16+
3.20 ХФ **ПРЕСЛЕДОВАНИЕ 16+**
4.10 Школа ремонта 12+
5.10 тк САША + МАША 16+
5.40 САША + МАША
6.05 М Озорные анимашки 12+
6.30 тк ЮНАЯ ЛИГА СПРАВЕДЛИВОСТИ 12+

ТВЦ

6.00 Настроение
8.25 Д Великие праздники. Крестовоздвижение 6+
8.55 ХФ **ПРОПАВШИЕ СРЕДИ ЖИВЫХ 12+**
10.35 Вокзал для двоих 12+
11.10, 19.45 Петровка, 38 16+
11.30, 14.30, 17.30, 22.00 События
11.50 Дом вверх дном 12+
12.55 тк МЕТОД ЛАВРОВОЙ 12+
13.55 Понять. Простить 16+
14.50, 19.30 Город новостей
15.10 Наша Москва 12+
15.30 ХФ **ТАЙНА ЗАПИСНОЙ КНИЖКИ 12+**
16.55 Доктор И... 16+
17.50 Спешите видеть! 12+
18.25 Право голоса 16+
20.00 ХФ **ПРЕДЛАГАЕМЫЕ ОБСТОЯТЕЛЬСТВА. БОГАТЫЙ НАСЛЕДНИК 16+**
22.25 ХФ **НЕ МОЖЕТ БЫТЬ! 12+**
0.20 тк МЫСЛИТЬ КАК ПРЕСТУПНИК 16+
1.15 ХФ **ПРОХИНДИАДА, ИЛИ БЕГ НА МЕСТЕ 16+**
3.00 Д Первая леди нацистской Германии 12+
3.50 Хроники московского быта. Все мы там не будем 12+

СТС

6.00 М Приключения Джеки Чана 6+
7.00 М Парящая команда 6+
7.30 М Клуб Винкс - школа волшебниц 12+
8.00, 9.30 тк 6 КАДРОВ 16+
9.00, 13.00, 13.30, 14.00, 18.00, 18.30 тк ВОРОНИНЫ 16+
9.40 ХФ **ФОРСАЖ-5 16+**
12.00, 17.00 тк КУХНЯ 16+
12.30, 17.30 ХФ **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
15.00 Шоу Уральских пельменей. Зэ Бэд-2. Невошедшее 16+
16.00 Шоу Уральских пельменей. Худеем в тесте 16+
19.00 Шоу Уральских пельменей. Союзы-Аполлоны 16+
20.25 Шоу Уральских пельменей. Отцы и эти 16+
21.50 Шоу Уральских пельменей. От томата до заката 16+
23.20 ХФ **ИГРА 16+**
1.45 ХФ **ЭТО СТАРОЕ ЧУВСТВО 16+**
3.45 ХФ **ЧЕЛОВЕК С ДОЖДЕМ В БОТИНКАХ 16+**
5.35 Музыка на СТС 16+

НТВ

5.40, 3.10 тк ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ 16+
7.25 Смотр 0+
8.00, 10.00, 13.00 Сегодня
8.15 Золотой ключ 0+
8.45 Их нравы 0+
9.25 Готовим с Алексеем Зиминым 0+
10.20 Главная дорога 16+
10.55 Кулинарный поединок 0+
12.00 Квартирный вопрос 0+
13.25 Я худею 16+
14.30 ДНК 16+
15.30 Следствие вели.. 16+
16.30 Очная ставка 16+
17.35 Родители чудовищ 16+

суббота

шăмат кун

сент 28

ПЕРВЫЙ

6.00, 10.00, 12.00, 18.00 Новости
6.10 ХФ **ТРЫН-ТРАВА**
8.15 Играй, гармонь любимая!
9.00 Умницы и умники 12+
9.45 Слово пастыря
10.15 Смак 12+
10.55 Лидия Федосеева-Шукшина. Мое женское счастье
12.15 Идеальный ремонт
13.10 ХФ **ПЕЧКИ-ЛАВОЧКИ**
15.05 Свадебный переполох 12+
16.00 Куб 12+
17.00 Голос. За кадром 12+
18.15 Угадай мелодию
18.45 Кто хочет стать миллионером?
19.50 Минута славы. Дорога на Олимп! 12+
21.00 Время
21.20 Сегодня вечером 16+
23.00 Успеть до полуночи 16+
23.35 ХФ **УОЛЛ-СТРИТ: ДЕНЬГИ НЕ СПЯТ 16+**
2.05 ХФ **НАВЕРНОЕ, БОГИ СОШЛИ С УМА 2 12+**
4.00 ХФ **КРЫЛЬЯ ЖИЗНИ: СКРЫТАЯ КРАСОТА**
5.25 Контрольная закупка

РОССИЯ 1

4.50 ХФ **МОЛОДЫЕ**
6.35 Сельское утро
7.05 Диалоги о животных
8.00, 11.00, 14.00 Вести
8.20 Планета собак
9.25 Субботник
10.05 Моя планета представляет. Валаам. Земля Бога Япония
11.20 Вести. Дежурная часть
11.55 Честный детектив 16+
12.25 Военная программа
12.55 Танковый биатлон
14.30 Субботний вечер
16.30 Танцы со звездами Сезон-2013
20.00 Вести в субботу
20.45 ХФ **ОСЕННЯЯ МЕЛОДИЯ ЛЮБВИ 12+**
0.40 ХФ **КРАСАВИЦА И ЧУДОВИЩЕ 12+**
2.55 ХФ **СМЕРТЕЛЬНАЯ БИТВА 16+**
4.50 Комната смеха

ЧУВАШИЯ

8.10 Вести-Чăваш ен
10.05 Для вас, любимые. Концерт по заявкам
10.50 Солнечный зайчик (на чувашском языке)
14.20-14.30 Вести-Чувашия

РОССИЯ К

6.30 Евроньюс
10.00 Библейский сюжет
10.35 ХФ **ОЧЕРЕДНОЙ РЕЙС**
12.10 Большая семья. Дмитрий Светозаров
13.05 Пряничный домик. Гобелен
13.35 ХФ **БЕЛЫЙ ПУДЕЛЬ**
14.40 М Мартынко
14.55 Д Дикая природа Германии. На морских берегах
15.45 Красуйся, град Петров! Павловский парк
16.15 Острова
16.55 Ираклий Андроников. Первый раз на эстраде
18.00 ХФ **ЖИВОЙ ТРУП**
20.20 Больше, чем любовь
21.00 Премьера. Большая опера
23.10 ХФ **ЧЕЛОВЕК С ЗАПАДА**
0.55 Джем-5
1.55 Легенды мирового кино Юрий Яковлев
2.25 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым
2.50 Д Шарль Кулон

НТВ

5.40, 3.10 тк ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ 16+
7.25 Смотр 0+
8.00, 10.00, 13.00 Сегодня
8.15 Золотой ключ 0+
8.45 Их нравы 0+
9.25 Готовим с Алексеем Зиминым 0+
10.20 Главная дорога 16+
10.55 Кулинарный поединок 0+
12.00 Квартирный вопрос 0+
13.25 Я худею 16+
14.30 ДНК 16+
15.30 Следствие вели.. 16+
16.30 Очная ставка 16+
17.35 Родители чудовищ 16+
18.25 Обзор. Чрезвычайное происшествие
19.00 Центральное телевидение с Вадимом Такменевым
19.50 Суббота. Вечер. Шоу 16+
21.45 Остров 16+
23.15 ХФ **ДУХLESS 18+**
1.15 Бульдог-шоу 18+
2.10 Авиаторы 12+
2.40 Дикий мир 0+
5.05 тк ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ

7.00, 4.45 тк СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
7.40 М Слагтерра 12+
8.05 М Бен 10: Омниверс 12+
8.30 М Скан-Ту-Гоу 12+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.00 Два с половиной повара 12+
10.30 Про декор 12+
11.00 Школа ремонта 12+
12.00 Дурнушек.net 16+
12.30 Битва экстрасенсов 16+
14.00 Comedy Woman 16+
15.00 Комеди Клаб в Юрмале 16+
16.00 Comedy Баттл. Без границ 16+
17.00, 17.30, 18.00, 18.30, 19.00, 19.30 тк ИНТЕРНЫ 16+
20.00 ХФ **ОХОТНИКИ НА ВЕДЬМ 16+**
22.00 Комеди Клаб 16+
23.00, 2.45 Дом-2. Город любви 16+
0.00 Дом-2. После заката 16+
0.30 ХФ **БЛЭЙД-2 18+**
3.45 Школа ремонта 12+
5.15 тк САША + МАША 16+
6.05, 6.30 М Пингвины из Мадагаскара 12+

ТВЦ

5.30 ХФ **МАРЬЯ-ИСКУСНИЦА 6+**
6.50 М Мальчик-с-пальчик, Птичка Тари
7.25 ХФ Все о китах 12+
7.55 Фактор жизни 6+
8.25 ХФ **ЧЕЛОВЕК - АМФИБИЯ 12+**
10.20 Барышня и кулинар 6+
10.55 Турвирус 16+
11.30, 23.55 События
11.45 ХФ **НЕ МОЖЕТ БЫТЬ! 12+**
13.40 Смех с доставкой на дом 12+
14.20 Наталия Вдовина в программе Приглашает Борис Ноткин 12+
14.50 Московская неделя
15.20 Петровка, 38 16+
15.30 ХФ **МИСС МАРПЛ АГАТЫ КРИСТИ 12+**
17.30 ХФ **БЕЛЫЕ РОЗЫ НАДЕЖДЫ 16+**
21.00 В центре событий
22.00 ХФ **ИНСПЕКТОР ЛЬЮИС 12+**
0.15 ХФ **АНЖЕЛИКА И КОРОЛЬ 16+**
2.20 ХФ **ВЕРА, НАДЕЖДА, ЛЮБОВЬ 12+**
4.10 Без обмана. В винном угаре 16+
5.00 ХФ Все о собаках 12+

СТС

6.00 М Приключения Запятой и Точки, Бабушкин зонтик, Следы на асфальте, Чучело-Мяучело, Слоненок, 38 ПОПУГАЕВ, Как лечить удава, Привет мартышке, Зарядка для хвоста 0+
7.55 М Робокар Поли и его друзья 6+
8.30 М Маленький принц 6+
9.00 М Ну, погоди! 0+
9.10 М Приключения Вуди и его друзей 6+
9.30 М Драконы и всадники Олуха 6+
10.00 тк ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
12.00 Снимите это немедленно! 16+
13.00 М Рождественские истории 6+
13.25 М Мадагаскар-2. Побег из Африки 6+
15.00, 16.00, 16.30 ХФ **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
17.30 тк 6 КАДРОВ 16+
18.15 Шоу Уральских пельменей. Нано-концерт, на! 16+
19.35 Шоу Уральских пельменей. Отцы и эти 16+
21.00 ХФ **ЖИВАЯ СТАЛЬ 16+**
23.25 Церемония вручения премии журнала GQ Человек года-2013 16+
0.25 ХФ **КЛЮЧ ОТ ВСЕХ ДВЕРЕЙ 16+**
2.20 ХФ **КОПИ ЦАРЯ СОЛОМОНА 12+**
4.15 ХФ **БЭЙБ 6+**
5.55 Музыка на СТС 16+

воскресенье

вырсарни кун

сент 29

ПЕРВЫЙ

6.00 Новости
6.15 Чудом спасенные
7.20 Служу Отчизне!
8.00 Всем миром Канал помощи пострадавшим от наводнения
18.00 Ледниковый период
21.00 Воскресное Время
22.00 Клуб Веселых и Находчивых Летний кубок в Сочи 16+
0.15 ХФ **12 16+**
3.20 тк ЗАМОРОЖЕННАЯ ПЛАНЕТА 12+
4.15 Контрольная закупка

РОССИЯ 1

5.40 ХФ **ОБЛАКО-РАЙ**
7.20 Вся Россия
7.30 Сам себе режиссер
8.20 Смехопанорама
8.50 Утренняя почта
9.30 Сто к одному Неделя в городе
11.00, 14.00 Вести
11.15 Городок Дайджест
11.50 Мой папа - мастер
12.20 Веселый юбилей Аркадия Инина
14.30 Праздничный концерт
16.20 Смеяться разрешается
18.20 Наш выход!
20.00 Вести недели
21.30 ХФ **ПОДАРИ МНЕ НЕМНОГО ТЕПЛА 12+**
23.30 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым 12+
1.20 ХФ **ДЕВЯТКИ 16+**
3.25 Планета собак
4.25 Комната смеха

ЧУВАШИЯ

10.20 Вести-Чувашия. События недели
На канале Россия 2
9.20-9.45 Страна спортивная. Чувашия

РОССИЯ К

6.30 Евроньюс
10.00 Обыкновенный концерт с Эдуардом Эфировым
10.35 ХФ **АЛЫЕ ПАРУСА**
12.00 Д Сергей Мартинсон
12.40 Россия, любовь моя!. Священная роща марийцев
13.05 М Крокодил Гена, Чебурашка, Шапокляк, Чебурашка идет в школу, Лесные путешественники
14.35 Д Вороны большого города
15.25 Пешком... Москва царская
15.55 Вальдбюне-2012 Гала-концерт Чайковскому посвящается... Дирижер Андрис Нельсонс
17.30 Кто там...
18.00 Итоговая программа Контекст
18.40, 1.55 Искатели Тайна Абалакской иконы
19.30 Романтика романса Поют артисты театра и кино
20.25 К юбилею киностудии. Мосфильм 90 шагов
20.40 ХФ **БЕГ**
23.45 Мадлен Исти, Роберт Керрен, Даниэль Роу в балете Лебединое озеро Австралийский оперный театр
2.40 Мировые сокровища культуры

НТВ

6.05, 3.10 тк ДОРОЖНЫЙ ПАТРУЛЬ 16+
8.00, 10.00, 13.00 Сегодня
8.15 Русское лото плюс 0+
8.45 Их нравы 0+
9.25 Едим дома 0+
10.20 Первая передача 16+
10.55 Чудо техники 12+
11.25 Поедем, поедим! 0+
12.00 Дачный ответ 0+
13.20 СОГАЗ - Чемпионат России по футболу 2013/2014. Динамо - Крылья Советов
15.30 Своя игра 0+
16.20 ХФ **РУССКИЙ ТИГР 12+**
17.20 Враги народа Авторский проект Александра Зиненко 16+
18.20 Чрезвычайное происшествие. Обзор за неделю
19.00 Сегодня. Итоговая программа
19.50 ХФ **ПОСРЕДНИК 16+**
23.35 Луч Света 16+
0.10 Школа злословия Максим Семеляк 16+
0.55 ХФ **АНТИСНАЙПЕР. НОВЫЙ УРОВЕНЬ 16+**
2.55 Дикий мир 0+
5.00 тк ЧАС ВОЛКОВА 16+

ТНТ

7.00, 4.40 тк СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ 16+
7.35 М Слагтерра 12+
8.00 Первая Национальная лотерея 16+
8.20 М Черепашки-ниндзя 12+
8.50 Спортлото 5 из 49 16+
8.55 Спортлото + 16+
9.00 Дом-2. Lite 16+
10.00 Два с половиной повара. Открытая кухня 12+
10.30 Фитнес 12+
11.00 Школа ремонта 12+
12.00 тк САШАТАНЯ РОЛЛС-РОЙС МАЙКЛА 16+
12.30 тк САШАТАНЯ ЛЕГКИЕ ДЕНЬГИ 16+
13.00 Перезагрузка 16+
14.00 Comedy Баттл Новый сезон 16+
15.00 ХФ **ОХОТНИКИ НА ВЕДЬМ 16+**
17.00 ХФ **ПУТЕШЕСТВИЕ К ЦЕНТРУ ЗЕМЛИ 12+**
18.50 Комеди Клаб 16+
19.30 ТНТ. MIX 16+
20.00 Битва экстрасенсов 16+
21.30 STAND UP 16+
22.30 тк НАША RUSSIA 16+
23.00, 2.40 Дом-2. Город любви 16+
0.00 Дом-2. После заката 16+
0.30 ХФ **БЛЭЙД-3: ТРОИЦА 18+**
3.40 Школа ремонта 12+
5.10 тк САША + МАША 16+
6.00 М Пингвины из Мадагаскара 12+
6.20 Про декор 12+

ТВЦ

5.30 ХФ **МАРЬЯ-ИСКУСНИЦА 6+**
6.50 М Мальчик-с-пальчик, Птичка Тари
7.25 ХФ Все о китах 12+
7.55 Фактор жизни 6+
8.25 ХФ **ЧЕЛОВЕК - АМФИБИЯ 12+**
10.20 Барышня и кулинар 6+
10.55 Турвирус 16+
11.30, 23.55 События
11.45 ХФ **НЕ МОЖЕТ БЫТЬ! 12+**
13.40 Смех с доставкой на дом 12+
14.20 Наталия Вдовина в программе Приглашает Борис Ноткин 12+
14.50 Московская неделя
15.20 Петровка, 38 16+
15.30 ХФ **МИСС МАРПЛ АГАТЫ КРИСТИ 12+**
17.30 ХФ **БЕЛЫЕ РОЗЫ НАДЕЖДЫ 16+**
21.00 В центре событий
22.00 ХФ **ИНСПЕКТОР ЛЬЮИС 12+**
0.15 ХФ **АНЖЕЛИКА И КОРОЛЬ 16+**
2.20 ХФ **ВЕРА, НАДЕЖДА, ЛЮБОВЬ 12+**
4.10 Без обмана. В винном угаре 16+
5.00 ХФ Все о собаках 12+

СТС

6.00 М Приключения Запятой и Точки, Бабушкин зонтик, Следы на асфальте, Чучело-Мяучело, Слоненок, 38 ПОПУГАЕВ, Как лечить удава, Привет мартышке, Зарядка для хвоста 0+
7.55 М Робокар Поли и его друзья 6+
8.30 М Маленький принц 6+
9.00 М Ну, погоди! 0+
9.10 М Приключения Вуди и его друзей 6+
9.30 М Драконы и всадники Олуха 6+
10.00 тк ПОСЛЕДНИЙ ИЗ МАГИКЯН 16+
12.00 Снимите это немедленно! 16+
13.00 М Рождественские истории 6+
13.25 М Мадагаскар-2. Побег из Африки 6+
15.00, 16.00, 16.30 ХФ **ВОСЬМИДЕСЯТЫЕ 16+**
17.30 тк 6 КАДРОВ 16+
18.15 Шоу Уральских пельменей. Нано-концерт, на! 16+
19.35 Шоу Уральских пельменей. Отцы и эти 16+
21.00 ХФ **ЖИВАЯ СТАЛЬ 16+**
23.25 Церемония вручения премии журнала GQ Человек года-2013 16+
0.25 ХФ **КЛЮЧ ОТ ВСЕХ ДВЕРЕЙ 16+**
2.20 ХФ **КОПИ ЦАРЯ СОЛОМОНА 12+**
4.15 ХФ **БЭЙБ 6+**
5.55 Музыка на СТС 16+

УЯВ

Юбилей кунне – Тав хучĕсем, сертификатсем

Редакци сăн ӳкерчĕкĕсем

Сентябрĕн 14-мĕшĕнче Çатра-Хочехмат шкулĕнчи акт залĕнче пĕр тенкел те пушă юлмарĕ. Çак кун вĕрентӳ учрежденийĕ пĕр ĕмĕр тултарнине паллă турĕ. Педагогсемпе тата вĕренекенсемпе савăнăçа пайлама ЧР Патшалăх Канашĕн Председателĕн çумĕ А.П. Князев, ЧР Вĕрентӳ тата çамрăксен политикин министерствин шкул çулĕчченхи тата пĕтĕмĕшле вĕрентӳ пайĕн пуçлăхĕ В.В. Бычков, Шупашкар райадминистраци пуçлăхĕ Г.И. Егоров, ветерансем, шкул пĕтернисем тата вĕренекенсен ашшĕ-амăшĕ пычĕç.

«Залра ларакансенчен пĕрисем шкула 2-3 çул каялла пĕтернĕ пулсан, теприсем аттестат илнĕренпе çур ĕмĕр те çитрĕ. Ачалăх кунĕсем иртнĕ вырăн чылай çултан уйрăмах паха», – тесе пуçларĕ хăйĕн сăмахне шкул директорĕ Наталия Димитриева. Пĕр ĕмĕрте шкултан вĕренсе тухнă çынсен хушшинче мухтава тивĕçлисем сахал мар. Вăл Çатра-Хочехмат шкулĕнчен вĕренсе тухнă, чылай çул Одессăри юхан шыв портĕнче пуçлăхра ĕçленĕ Александр Егоровăн саламне вуласа пачĕ.

Вăхăт пĕр вырăнта тăмасть. Тĕрлĕ çулсенче шкулта ачасен шучĕ те расна пулнă. Кăçалхи вĕренӳ çулне кунта 118 вĕренекен ăс пухнине, вĕсенчен 15-шĕ 1-мĕш хут парта хушшине ларнине палăртрĕ Наталия Вениаминовна. Ачасене 17 педагог пĕлӳ тĕнчипе паллаштарать. Вĕренекенсем предмет олимпиадисенче çулсерен призер ятне тивĕçеççĕ. Пĕрлĕхлĕ патшалăх экзаменĕнче те пысăк балсем пухаççĕ. Акă 2011, 2012 çулсенче шкул ППЭ пĕтĕмлетĕвĕсем тăрăх республикăра лайăх шкулсен чи малтанхи теçеткине кĕнĕ. Кăçал 11-мĕш класс хĕрĕ химипе чи пысăк балл пухнă. Çакă учительсен тăрăшулăхне кăтартса парать. Ачасен ӳсĕмĕсем – педагогăн ĕç кăтартăвĕсем.

Малалла кăçал тин букварьпе паллашакансем пухăннисене «Улыбка» юрăпа савăнтарчĕç. Çакăн хыççăн хăйĕн тăван шкулне салам сăмахĕ калама Георгий Егоров тухрĕ. Вăл педагогсем отпуск вăхăтĕнче те шкула, спорт залне хăтлăх кĕртнине, çурт çумĕнчи чечек йăранĕсем куçа илем кӳнине палăртрĕ. Шкулта вĕреннине кулăпа аса илчĕ, педагогсене тав сăмахĕ каларĕ. Залра ларакансен сăн-пичĕ çинче те савăнăç кулли çуралчĕ. Çак самантра вĕсем те хăйсен ачалăх кунĕсене куç умне кăларса тăратрĕç ахăртне. Райадминистраци пуçлăхĕ шкул директорне Наталия Димитриевăна тата пуçламăш класс вĕрентекенне Ирина Александровăна çитĕнсе пыракан ăрăва воспитани тата пĕлӳ парас ĕçре пысăк çитĕнӳ тунăшăн Тав хучĕсемпе чысларĕ, шкул валли тĕслĕ принтер туянма сертификат тыттарчĕ.

«Ачасене чăваш чĕлхине мантармалла мар»

Залра педагогсем-ветерансем те пулчĕç. Вĕсем чылай çул шкулта ĕçлесе тивĕçлĕ канăва тухнă. Агреппина Андреевăна зал ура çинче тăрса алă çупса хисеп турĕ. Вĕрентекен кашни кун 20 çухрăм утса юратнă ачисем патне васканă. 90 çула çывхарса пыраканскер тин кăна шкулта ĕçлеме пуçланă çулсене аса илчĕ. Ун чухне шкул çуртне вутăпа хутса ăшăтнă. «Классенче питĕ сивĕччĕ, анчах чăтнă», – терĕ Агреппина Андреевна. Вăл вăхăтри шкул пурнăçĕ пирки, пионерсем, комсомолецсем çинчен хавхаланса каласа пачĕ.

«Район пуçлăхĕнче ĕçленĕ вăхăтра çак шкула хамăн тӳпене хывма май килнĕ тесе каласшăн», – терĕ Анатолий Князев. Иртнĕ ĕмĕрĕн 90-мĕш çулĕсенче, çĕршывшăн йывăр вăхăтра, шкул юхăнса кайма пуçланине палăртрĕ вăл. Çапах та çĕнĕ котельнăя хута яма, тăрăна юсама пултарнине каларĕ. «Эпир вĕреннĕ вăхăтра учительсен пире епле те пулсан вырăсла каласа вĕрентес тĕллев пулнă. Халĕ вĕсен тепĕр тĕллев лартмалла – ачасене мĕнле те пулсан чăваш чĕлхине мантармалла мар», – терĕ Анатолий Пантелеймонович. «Паянхи кун шкул 320 ачана йышăнма пултарать», – терĕ вăл пĕлӳ çурчĕн сукмакĕ ӳлĕмрен татах та такăрланса пырасса шанса.

Вячеслав Бычков ЧР вĕрентӳ министрĕн Владимир Ивановăн салам сăмахне вуласа пачĕ. Шкула ачасен вырăс тата чăваш литературипе харпăр хăйĕн вулама кĕнекесем илме 10 пин тенкĕлĕх сертификат пачĕ.

МАРИЯ ВИТАЛЬЕВА

КОНКУРС

«Шкул корреспонденчĕ» кам пуласшăн?

Шкул ачисен çĕнĕ вĕренӳ çулĕ пуçланчĕ. Çулла каннăскерсен халĕ каласа памалли, пĕлтермелли чылай пуль-ха. Чунра пухăннă туйăмсене эсир вулакансене те пĕлтерме пултаратăр.

Кунсăр пуçне сире валли, вĕренекенсем, чи ăста çыракан **«шкул корреспонденчĕ» çĕнĕ конкурс** пуçаратпăр. Конкурса пуçламăш класра вĕренекенсенчен пуçласа аслă классенче ăс пухакансем хутшăнма пултараççĕ. Хăвăр шкулта, ялта иртекен мероприятисем пирки тата ытти кăсăклă темăсемпе «Таван Ен» хаçата сăн ӳкерчĕксемпе статьясем çырса ярăр. Çĕнĕ хыпарсене телефонпа та пĕлтерме пултаратăр. Январĕн 25-мĕшĕнче хастар ĕçленĕ çамрăксене палăртăпăр. Маттуррисене Хисеп хучĕсемпе чыслăпăр. Ăста «шкул корреспондентне» уйрăм парне пулĕ. ■

9-56. РЕЗУЛЬТАТЫ ПРОДАЖИ МУНИЦИПАЛЬНОГО ИМУЩЕСТВА ЧЕБОКСАРСКОГО РАЙОНА ПОСРЕДСТВОМ ПУБЛИЧНОГО ПРЕДЛОЖЕНИЯ ОТ 17.09.2013 ГОДА

На основании постановления администрации Чебоксарского района 23.07.2013 г. № 1172 «Об условиях приватизации муниципального имущества Чебоксарского района» 17.09.2013 г. в 10-00 часов в администрации Чебоксарского района по адресу: Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, администрацией Чебоксарского района была проведена продажа муниципального имущества Чебоксарского района посредством публичного предложения.

№ лота	Сведение об объектах, местонахождения объектов	Начальная цена с учетом НДС (цена первоначального предложения), руб.	Минимальная цена предложения (цена отсечения), руб.	Количество поданных заявок, участники торгов	Продажная цена (руб.)	Победитель аукциона
1	Здание столовой – одноэтажное кирпичное здание (литера Э) с кирпичной пристройкой (литера э1), общей площадью 435,4 кв.м., 1955 года постройки и земельный участок, категория земель - земли населенных пунктов, разрешенное использование - для обслуживания столовой, общей площадью 1987 кв.м. с кадастровым номером 21:21:160205:106, расположенные по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Кугесьское сельское поселение, пос. Кугеси, ул. Механизаторов, д. 13	6194000,00	3097000,00	-	Продажу посредством публичного предложения по лоту № 1 считать несостоявшимся в связи с отсутствием заявок	
2	Котельная (панельная) – одноэтажное здание из сборных керамзитобетонных панелей (литера З) с кирпичной пристройкой (литера з1), общей площадью 228,10 кв.м., 1989 года постройки и земельный участок, категория земель - земли населенных пунктов, разрешенное использование - для обслуживания котельной, общей площадью 1820 кв.м. с кадастровым номером 21:21:101405:104, расположенные по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Вурман-Сюктерское сельское поселение, д. Малый Сундырь, ул. Становая, д.1 А	1450000,00	725000,00	Подано 2 заявки: Сорокин С.Л., Петров А.Е.	725000,00	Сорокин Сергей Лазаревич

ÇĂЛТĂРСЕНЕ ĔНЕНСЕН

ЭРНЕЛĔХ ГОРОСКОП

СЕНТЯБРЬ 23-29

СУРĂХСЕН палăртнă ĕçĕсем пурнăçланччăр тесен нумай тар тăкма тивĕ. Çавăнпа вăя пĕлсе виçĕр. Пуçа усма вăхăт пулмĕ. Тăрăшни харама каймĕ.

ВĂКĂРСЕН хăйсен вăйне шанмасăр сăмах памалла мар. Пĕчĕн пурăнакансен савнă çыннине тĕл пулас шанчăк пысăк.

ЙĔКĔРЕШСЕНЕ çăлтăрсем укçатенкĕ тĕлĕшĕпе перекетлĕрех пулма сĕнеççĕ. Канмалли кунсене савăк иртерĕр.

РАКСЕМ япала туянас умĕн тĕплĕ шухăшламаннипе шар курма пултараççĕ. Кăмăла çĕклеме пĕлни ĕçре те ăнăçу кӳрĕ. Юлташăрсемпе вăрçăнмаллисем тупăнĕç.

АРĂСЛАНСЕМ тахçан татăлнă туслă çыхăнусене тавăраççĕ. Хутшăну тĕллевĕсене уçăмлатăр, унсăрăн сирĕн пирки япăх калаçĕç.

ХĔРСЕН пĕччен-лĕхре юлмалла мар. Пулă паллипе çуралнă тус-юлташпа хутшăнни кăмăла çĕклеме пулăшĕ.

ТАРАСАСЕНЕ вăрăм каласу кĕтет. Карьера тĕлĕшĕнчи ӳсĕм палăрмаллах мар, çавăнпах çине тăни усăсăр.

СКОРПИОНСЕН эрне ăнăçлă иртĕ. Тахçан эсир килĕштермен çынсем пулăшнипе нумай ĕмĕте чăнлăха çаварăтăр.

УХĂÇĂСЕНЕ çĕнĕлĕхсем кĕтеççĕ. Пур ĕç те çăмăллăнах пурнăçланса пырĕ. Çухатусем те пулма пултарĕç, ан кулянăр. Çапла пулни лайăххине кайран хăвăрта ăнланатăр.

ТУ КАЧАКИСЕМ гардероба çĕнетесшĕн çунаççĕ. Уявсене тухса çӳреме ăнăçлă вăхăт. Вĕсенчен пĕринче çутă малашлăх шантаракан хĕрсене тĕл пулас шанăç пур.

ШЫВ ТĂКАНСЕН пĕтĕмлетӳ тума васкамалла мар. Ĕçри тахçантанпах тăсăлакан проект пысăк çитĕнӳ илсе килет. Вăкăрсенчен парне кĕтĕр.

ПУЛĂСЕМ шывран типĕ тухас тесе тăрăшĕç. Шухăшлани – чăнлăха çаврăнĕ. Апла пулин те ытла пысăка хапсăнсан çумрине çухатма пултаратăр.

Атăл хумĕсем

ИЛЕМЛĔ ЛИТЕРАТУРА КĂЛАРĂМĔ

ЕКАТЕРИНА АЛЕКСАНДРОВА

Куккук

Сĕтел лампи тĕксĕм сутăпа пӳлĕме тултарчĕ. Тĕттĕм каç хăйĕн сунаттипе пĕтĕм тавралăха витрĕ. Сехет йĕппи пĕр чарăнмасăр шăвать. Часах кĕске йĕппи 12 тĕлне те ситсе ларчĕ, шаккама пуслярĕ. Пĕрре, иккĕ, виççĕ...

– Ăçта çӳрет-ха вăл? Мĕншĕн халь те килмелле мар? – ниçта кайса кĕреймест кинеми. Виççĕмĕш сехет чӳрече патĕнчен кайма пĕлмест вăл, пĕрмай урамалла тинкерет.

Акă алăк сас парса майĕпен уçăлчĕ. Тулти пӳрте Тоня кĕрсе тăчĕ. Хăй аран-аран ура çинче тăрать. Ним чĕнмесĕрех енчен енне сулăнса вырăн патнелле пычĕ те тĕшĕрĕлсе анчĕ.

– Тоня, хĕрĕм, ăçта пултăн эсĕ? Мĕншĕн каллех ĕçрĕн? Сăмах патăн-çке мана, текех çав хаяр шĕвеке ăша та ямастăп терĕн. Чĕрӳ айĕнче ача йăтса çӳретĕн тата çакăн пек хăтланатăн! Мĕн пулать унпа?! Санăн халĕ хăвăн çинчен мар, пулас тĕпренчĕкӳ пирки шухăшламалла! Мĕнле ăнланмастăнха эсĕ çакна? Текех пĕчĕк ача мар, эсĕ - пулас анне...

– Кай-ха, анне, ан вĕрент! Хамăнне хам пĕлетĕп, сăмсуна пĕтĕм çĕре ан чик! Çывăрас килет манăн!

Кĕпе-йĕмне хывмасăрах Тоня çывăрса та кайрĕ... Кашни кун тенĕ пекех çакăн пек ӳкерчĕк. Тăрсантăрсан Тоня ĕçме чарăнать, анчах нумайлăха мар. Пĕр самант йĕркеллĕ пурăнать те, кайран вара татах çав юлташсем тупăнаççĕ, Тоньăна каллех кукăр çулпа илсе каяççĕ. Ку вара, айванскер, вĕсен хыççăн чупать. Çавсене пулах ĕнтĕ эрех-сăра серепине лекрĕ. Малтан выляса çеç, халĕ вара ытла инçе кĕрсе кайрĕç. Хырăмпа пулнине пĕлсен юратакан савнийĕ пăрахрĕ. Кун хыççăн пушех ĕçсе кайрĕ Тоня. Хуйха эрехпе сирес терĕ вăл. Анчах çак хаяр шĕвек ним лайăххи патне те илсе пымасть-çке...

...Акă çитрĕ те çав кун, çут тĕнчене тепĕр чун килчĕ. Тоня ывăл ача çуратрĕ. Анчах ун чунĕнче анне туйăмĕсем çуралмарĕç. Мĕнле шаннăччĕ кинеми, анчах çук, кăлăхах. Пĕчĕкскер чирлĕ çуралнине пĕлсен вара Тоня ачаран пăрăнса кăна çӳрерĕ. Пĕр кинеми çеç пепкепе калама çук савăнчĕ. Вăл кукамай пулнă-çке! Тухтăрсем ура çине тăраймĕ вăл сирĕн, утаймĕ тенине илтсен малтан хăраса кайрĕ кинеми, кайран вара тăван мăнукăма нихăçан та пăрахмастăп тесе сăмах пачĕ. «Енчен те хĕрĕм йышăнмасть пулсан, хам ӳстеретĕп, мăнукăмпа пĕрле мĕнле те пулсан чăтса иртерĕпĕр», – терĕ вăл хăйне лăплантарса.

Çавăн пек пулса тухрĕ те. Тоня тăван килте нумайлăха юлмарĕ, хăвăрт васкаса пуçтарăнчĕ те хулана тухса кайрĕ. Кинемипе пĕчĕк Ванюш иккĕн çеç тăрса юлчĕç. Тăван ачана пăхнă пекех ӳстерчĕ кукамăшĕ пĕчĕкскере.

Кун хыççăн кун иртет, вăхăт пĕр вырăнта тăмасть. Акă Ванюш каласа та пуçларĕ, хăйĕн чĕлхипе пĕр чарăнмасăр пуплет те пуплет, анне теме те вĕренчĕ. Ăслă куçĕсемпе тимлĕн пăхса итлет вăл. Урисем çӳремеççĕ пулсан та, аллисем хăвăрт ĕçлеççĕ пĕчĕкскерĕн. Аллине кăранташ илсе кунĕпе темĕн те пĕр çырма хатĕр. Вĕсен пурнăçĕ хăй еккипех шурĕ. Анчах Тоня çинчен пĕр сас-хура та çукки пăшăрхантарать, тăватă çулта пĕрре те тăван килне килсе курмарĕ.

Ванюш яланхи пекех хăйĕн кӳми çинче ларса тăрăшсах темĕскер ӳкеретчĕ. Кинеми тĕпелте. Акă сасартăк пӳрте пĕр хĕрарăм кĕрсе тăчĕ. Хăй хĕрĕнкĕрех пулмалла, çи-пуçĕ те тирпейсĕр. Тоня иккен. Кĕрсенех Ванюша курчĕ вăл. Пĕр самантлăха чарăнса тăчĕ.

– Ывăлăм, эсĕ-им? Пысăкланнă иккен... Мĕнле пурăнатăн-ха? - тесе ача патне пыма хăтланчĕ.

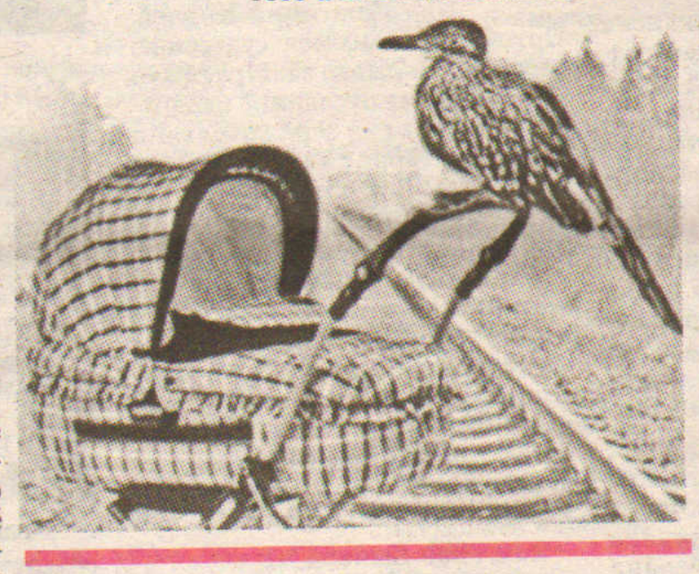

Часрах васкаса пуçтарăнчĕ те хулана тухса кайрĕ. Кинемипе пĕчĕк Ванюш иккĕн çеç тăрса юлчĕç.

Анчах Ванюш ăна курсанах хăраса кайрĕ. «Анне, анне!» – тесе ураписене кустарса тĕпелелле васкарĕ.

– Мĕн калаçатăн эсĕ? Эпĕ санăн тăван аннӳ! - тарăхса кăшкăрчĕ Тоня. Кинеми Ванюша ыталаса чăмăртарĕ, алли çине йăтса илчĕ те хĕрĕ патне тухрĕ. Укçа ыйтма килнĕ иккен вăл.

– Тăватă çул хушшинче пĕрре те килсе курмарăн, пепкӳ пурнăçĕпе те интереслемерĕн. Совĕç пур-и сан? Мĕнле хытă чунлă-çке эсĕ? Памастăп сана нимĕн те! Пĕр пус та памастăп! Тăван хĕр кун пек хăтланмасть, тăван анне те çакăн пек тытмасть хăйне! Кам пăхса ӳстернĕ – çавă анне! Эсĕ вара... Кай, ан курăн ман куçăма текех! Халиччен пурăннă эпир Ванюшпа, малалла та иккĕнех аван пурăнăпăр...

– Пĕр пус та памастăп тетĕн-и? Ун пек пулсан текех эсĕ манăн анне мар! - тесе тарăхса алăка шаплаттарса пӳртрен тухрĕ Тоня.

– Кам вăл? – хăранипе чĕтрекен сасăпа ыйтрĕ пĕчĕк Ванюш.

– Ку-и? Куккук вăл, ывăлăм... Ан хăра, йăлтах лайăх пулĕ пирĕн санпа! – тесе ыталаса чуп турĕ.

Çылăх

Çинçе пӳрнисене акăш çунатти евĕр сарса çӳлелле çĕклерĕ те вĕсемпе сылтăм урине илемлĕ хускатса малалла пусрĕ. Хыççăн кĕвĕ- çеммипе васкамасăр шăм-шакне вылятса пычĕ. Ташăра çыран хумĕсем тайăлса килнĕн пĕрре лăпкăлăх, тепре вăй-хăват палăрчĕ. Çакă кăмăла çĕклерĕ, савăнтарчĕ. Юрă вĕçленсен хĕр сывлăш çавăрса илнĕн чарăнчĕ те куракан умĕнче пуçне тайрĕ. Микрофон умне пырса тăчĕ. Сцена çине тин çеç акăш ташши парнеленĕ Наташăна тата Никитăна йыхравларĕç. Пĕр тăвансем «Асаннеçĕм, асанне» юрра шăрантарасса пĕлтерчĕç. Пиччĕшĕ гитара калама пуçласан йăмăкĕн ытарма çук хитре сасси янăраса кайрĕ: «Пĕчĕк чух лăпкарăн сăпкара, асаннеçĕм, хаклă асанне...»

Чуна пырса тивекен кĕвве итлекен-кураканăн куçĕ шывланчĕ. Инçетрен килнĕ хăнасем те пиччĕшĕпе йăмăкĕн пултарулăхĕпе кăсăкланчĕç.

– Пĕчĕк чухнех ашшĕ-амăшĕсĕр юлнăскерсен пĕртен пĕр тăванĕ, асламăшĕ, çеç юлчĕ. Никита – асли. Вăл ӳссен ашшĕ пек музыкант пуласшăн. Кĕçĕнни тухтăр пулас ĕмĕтлĕ, асламăшне сыватакан эмел туса кăларасшăн... – ăнлантарчĕ пĕр хĕрарăм Мускавран килнĕ профессора.

Мĕн пулнă вара асламăшĕпе? – пĕлесшĕн пулчĕ хĕрĕхелле çывхаракан арçын.

Вăл больницăра йывăр чирлĕ выртать. Мăнукĕсем кашни кунах ун патне черетпе çӳреççĕ, кил-çуртри ĕçсене хăйсемех пурнăçлаççĕ. Çынсем те пыркаласа пулăшаççĕ.

Концерт вĕçленсен профессор ачасене урамра кĕтрĕ, вĕсем хыççăн «йĕрлерĕ». Пĕр тăвансем килне кайнă чух пуплесе утрĕç, вĕсен хăш-пĕр сăмахне хушăран варкăш çил арçын еннелле илсе килчĕ...

– Никита, эсĕ маттур. Асанне санпа мухтанĕ...

«Ай, епле ачасем! Ăслă та ырă. Пуян чунлă. Асламăшне хытă юратаççĕ», – вĕлтлетсе илчĕç профессор пуçĕнче шухăш. Хăйĕн тахçанхи çылăхĕ аса килчĕ...

Ăна пĕчĕк чухне ашшĕ пăрахса кайнă, амăшĕ пĕр пĕчченех ура çине çирĕп тăратнă. Вăхăт иртсен, сывлăхĕ япăхланса, темĕнле чиртен сипленме тесе хĕрарăма больницăна выртторнă. Пулас профессора ун чухне шăпа тĕрĕсленĕ тейĕн. Ĕçре çӳлелле хăпарма, пысăк должноç сĕнчĕç, анчах тăван тăрăхран самай инçетре пурăнмалла пулнă. Унта кайсан амăшне час-часах кураймасса вăл ăнланнă, пĕлнĕ... Алă çинех килсе ларнă кайăка вĕçертес темен. Амăшне сыватчăр тесе больницăна укçа ярса тăнă-ха та... Çапах та кун пек чиртен сыватма пултаракан чи хăватлă эмел – ывăлĕ çумра ларни, ыталани. Çакна профессор кая юлса ăнланса илнĕ çав. Иртнине тавăраймăн...

– Наташа, Коля! Тăхтăр-ха, тархасшăн. Сирĕн хыççăн ĕлкĕрсе пырас тесе халтан кайрăм, йăшкăлса çитрĕм. Сцена çинче хăвăра тытма пĕлни мана килĕшрĕ. Маттур ачасем пулнине тӳрех сисрĕм. Çавăнпа хам патăма Чулхулана йыхравлатăп, ĕмĕтĕрсем пурнăçланĕç... Эпĕ сире пулăшассăн. Кун пек пултарулăха çухатни çылăх ĕнтĕ, – терĕ сывлăш çавăрса илнĕ Лев Алексеевич профессор.

– Çук! Тем тесен те пултараймастпăр,– хуравларĕç пĕр-пĕрин çине тинкерсе. – Юратнă асаннене пĕччен хăвармастпăр!

Çанталăкăн чунĕ ыратса илчĕ тейĕн, шăпăр-шăпăр тумламĕсене çĕре тăкма пуçларĕ. Тавралăха тусантан тасатса хытăран та хытă лӳшкерĕ...

КАТЯ ТЕЛЕЙПИ

ЮПТАРУ

Кĕтмелпе лĕпĕш

Çут тĕнчене пĕр кунлăх килнĕ лĕпĕш нумай çул ӳсекен кĕтмел çине вĕçсе пырса ларнă та тавралăха савăнăçлăн сăнанă. Чунтан хăпартланса: «Ай-уй! Хĕвелĕ еплерех ырă та чипер! Сывлăм та мĕнлерех йăлтăртатать... Нимĕнле хаклă чул та унпа танлашаймĕ! Улăх мĕн тери ешĕл тумпа витĕннĕ тата! Тӳпе таса та уçă! Сывлăшĕ вара?! Манăн ăна сăнласа пама сăмахăм та çитеймĕ! Çакна çеç калам-ха: пуриншĕн те, пу-у-уриншĕн те Турра тав тăватăп! – тенĕ.

«Апла та пулать иккен, эпĕ вара çакăн чухлĕ пурăнса та ăна асăрхаман!» – шухăшланă кĕтмел. Çунатлă тусне вара çапларах хуравланă:

– Ан пăшăрхан! Ыран саншăн çак çăтмах яланхиллех туйăнĕ.

– Ыранхи кун маншăн пулаймĕ çав... – хурлăхлăн пăшăлтатнă лĕпĕш ĕмĕрлĕхех куçне хупса.

Кĕтмел, аванмарланса кайнăскер, чи кирлине тинех ăнланса илнĕ. Ара, вăл ĕмĕр пурăнса та лĕпĕш пĕр кунра курса хаклама пултарнине халиччен асăрхаман.

САВĂ СĔВЕМĔ

Çил çунат

Çил çунат, лартса кайсамччĕ,
Ĕмĕте пурнăçласамччĕ.
Çын çитмен çĕре çитесчĕ,
Ылтăн уй курса çӳресчĕ.

Анлă-анлă уй хирпе
Чечек-курăк ĕшнипе
Ыткăнасчĕ малалла –
Ĕмĕтри юмахалла.

Илеме курса савнасчĕ,
Чечек пек ăна татасчĕ,
Парнелесчĕ туссене,
Çĕр çинчи пур çынсене.

Пырса тухăн вăрмана та,
Илемпе киленнĕ майăн.
Пуç таяр-и юмана та –
Вăйсăрлăх унра кураймăн.

Ывăнсан ман çил çунатăм
Чарăнĕ çут çăл хĕрне.
Шыв ĕçсе вăй-хал пухатăн
Малалла кайма пĕрле.

Çил çунатăм, урхамахăм,
Вĕлтĕркке кăна юмахăм.
Ыткăнать уй хĕррипе
Вĕçтерсе хăй çилхипе.

Тăван яла аса илсен...

Тăван яла аса илсен
Ман чун вĕçсе çитет унта.
Ачалăхăм ума тухсан
Атте-анне курнать умра.

Аппа ятлать çаплах мана
Килти ĕçе тăвайманран.
Пиччĕ хушать вăй-хал пухма,
Хăй питĕ ăслă пулнăран.

Сăпка çинче йăмăк таçта
Вĕçет пулас тĕлĕкĕнче.
Шăллăм вара патак тытса
Чупать иккен лаша тесе.

Халь тин эп туйрăм чĕрĕмпе –
Чи çывăххи кунтан тек çук.
Тинех ăнлантăм чунăмпа –
Тăван кĕтессĕр пурнăç çук.

АВИТАЛЬ

ТĔПЕЛ

«Панчо» торт

ЧУСТА ВАЛЛИ: **6 ҫăмарта, 250 г сахăр, 200 г ҫăнăх, 4 апат кашăкĕ какао-порошок, 1 чей кашăкĕ разрыхлитель.**
КРЕМ ВАЛЛИ: **400 г 20%-лă хăйма, 200 г 33%-38%-лă ҫăра сĕт, 150 г сахăр. Ҫиелтен сапма: 200 г шăнтнă чие, 80 г аҫтăрхан мăйăрĕ, 1 апат кашăкĕ вĕтетнĕ сахăр пудри, 50 г хура шоколад, 30 г услам ҫу кирлĕ.**

Малтан бисквит хатĕрлетпĕр. Ҫăмартасене 5 минутран кая мар лайăх кăпăклантармалла. Пăтратнă хушăра сахăр ямалла.

Ҫăнăха, какаона тата разрыхлителе ала витĕр кăларса кăпăшлантарнă ҫăмарта сине ямалла. Пăтратмалла. Хатĕр чустана ҫу сĕрнĕ формăна (диаметрĕ 22 см пулсан лайăх) хумалла. 180 °С таран хĕртнĕ духовкăра 30-35 минут пĕҫермелле.

Хатĕр бисквита 1-2 сехет хушши сивĕтмелле. Чиене ирĕлтермелле, сĕткенне сăрăхтарса уйрăм савăта ямалла. Мăйăра шултра турамалла.

Крем хатĕрлеме ҫăра сĕте миксерпа кăпăшлантармалла. Сахăр, хăйма хушса лайăх пăтратмалла (сахăр ирĕличчен).

Бисквита 2 пая касмалла (аялти пайĕн хулăнăшĕ 1-1,5 см пулмалла). Ҫиелти пайне тăваткал тумалла.

Пĕҫернĕ хатĕрĕн аялти пайне пысăк турилкке сине хумалла. Чиерен сăрăхтарнă сĕткене (6-7 апат кашăкĕ) ямалла. Коржа кремпа лайăх сĕрмелле. Чиен тата мăйăрăн 1/2 пайне ҫиелтен сапмалла.

Каснă бисквит турамĕсене кремпа сĕрсе корж сине хумалла. Хĕрринчи турамĕсем (торт сăрт евĕрлĕхĕшĕн) чалăшшăн пулмалла. Крема хĕрхенмелле мар, 2/3 пайне усă курмалла. Ҫиелтен юлнă чиепе мăйăра кăштах сапмалла.

Ҫиелтен тепĕр сий вĕтĕрех тураннă (кремпа сĕрнĕ) бисквит хумалла. Юлнă чиене хурса тухмалла. Юлашки сий ҫинче кремланă бисквит турамĕсене тирпейлемелле, юлнă крема кашăкпа сĕрмелле.

Глазурь хатĕрлетпĕр. Шоколадпа (ватса) услам ҫăва пĕчĕк кастрюле ямалла. Пĕр кастрюле шыв ярса теприне ҫавăнта лартмалла (шыв пĕчĕк кастрюль тĕпне лекмелле мар). Ирĕлсе крем пулсан ҫулăм ҫинчен илмелле. Глазуре ятарлă шприца ярса торта эрешлемелле. 3-4 сехет холодильникре тытнă хыҫҫăн торт хатĕр.

СЫВЛĂХ

Груша мĕнпе усăллă?

Пахчара груша пулса ҫитрĕ, ăна пуҫтарса кĕтĕмĕр ĕнтĕ. Вăл сывлăхшăн усăллă пулнине пĕлетпĕр-ха, анчах пуриншĕн те мар иккен.

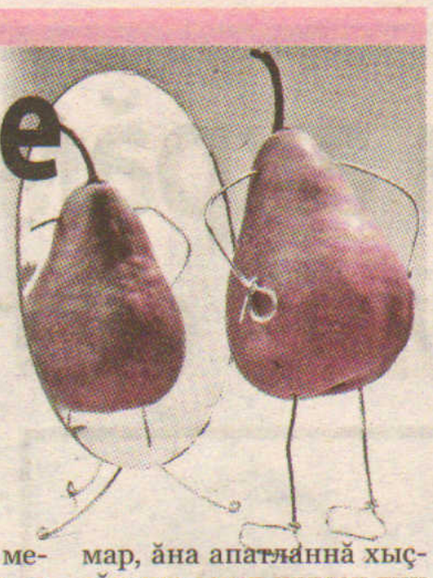

Ҫак ҫимĕҫ хырăма тăрантарать, апла пулин те диетологсем унта калори сахаллине (100 г – 42 калл) ĕнентереҫҫĕ. Ĕлĕкренех грушăна сиплĕ ӳсен-тăран вырăнне усă кураҫҫĕ, мĕншĕн тесен унта усăллă япала нумай: Е, Р, А, С, В1, В2, РР витаминсем, фолий йӳҫекĕ, каротин, пектин, катехин, пăхăр, марганец, кали, йод, кальци, молибден, кобальт, клетчаткăсем. Хырăмай парĕ (поджелудочная железа) чирĕсемпе аптăрасан иммунитет хавшак чухне тата депресси вăхăтĕнче груша ҫиме хушаҫҫĕ.

Пуҫ ҫаврăнсан та, хăвăрт ывăнсан е йывăр ĕҫе пула чĕре хăвăрттăн тапсан, апат анмасан груша ҫиме сĕнеҫҫĕ. Пӳрепе ӳпкешĕн те усăллă пуласса шантараҫҫĕ.

Тĕрлĕ чиртен халăх мелĕпе сипленнĕ чухне те грушăпа усă кураҫҫĕ. Пыр ыратнă чухне, ӳслĕкпе асапланнă вăхăтра е температура пысăк пулсан организма пулăшать. Шăк хăмпи чирĕ асаплантарсан вăрманта ӳсекен (дикие) икĕ груша тата унтан вĕретнĕ компота (сахăрсăр) ĕҫмелле. Ăсчахсем палăртнă тăрăх, шăпах вăрманта ҫитĕнекен вĕтĕ грушăра Р витамин, хлороген йӳҫекĕ тата арбунина чылай. Ҫавăн пекех пӳрепе асапланнине тата циститпа аптăранине иртерме ҫак ҫимĕҫрен вĕретнĕ шĕвеке ĕҫни пулăшать.

Грушăна хуппипе ҫиме сĕнеҫҫĕ, мĕншĕн тесен организма кирлĕ япаласем унта та пур: фитонутриентсем тата клетчаткăсем. Выҫ хырăмла мар, ăна апатланнă хыҫҫăн ҫур сехет иртсен тин ҫиме юрать. Грушăна шывпа (сиввипе пушшех те!) сыпса ҫăтма хушмаҫҫĕ. Ун хыҫҫăн ҫавара «йывăр» апат (тĕслĕхрен, аш) хыпма та сĕнмеҫҫĕ.

Тăкăскă тата йӳҫĕ сортсем апат ҫиес килменнине «вăратаҫҫĕ», анчах организм ҫакна йывăррăн тӳссе ирттерет. Ҫавăнпа та ватта сулăннă ҫынсемшĕн, шалкăм ҫапнипе тата нерв тытăмĕн чирĕсемпе аптăраканселшĕн груша сиенлĕ. Уйрăмах чĕрĕлле ҫиме хушмаҫҫĕ. Хырăмлăх чирĕсемпе асапланакансен пушшех асăрханмалла.

Груша туянакансен ҫакна асра тытмалла: лайăх ҫимĕҫ пиҫсе ҫитмен чухне те ҫемҫе, пылак. Тутлă та ырă шăршă мĕн чухлĕ вăйлăрах – вăл ҫавăн чухлĕ усăллăрах.

ПĔЛМЕ ИНТЕРЕСЛĔ

Груша ăҫта «ҫуралнине» никам та пĕлмест. Вăрманта ӳснĕскере ҫиме юраман. XVI ĕмĕрте ăна чĕрĕлле ҫăвара хыпма хушман, пĕҫерсе апатланма ҫеҫ юранă. Италире тата Францире ҫиме юрăхлă груша сорчĕсене каярах тин шухăшласа кăларнă.

АЛ ĔҪĔ

Ҫыхнă тапочки – хаклă парне

Урасене ăшăра тытни сывлăхшăн пĕлтерĕшлĕ. Илемлĕ ҫыхнă тапочки вара пурин кăмăлне те тупĕ. Пĕр е тĕрлĕ тĕслĕ ҫипсемпе усă курма пулать. Тапочки ҫыхма ҫип, ҫекĕл (крючок), кĕллине валли чĕрчун тирĕ, шăтăк шăтарма шĕвĕр ăйă (дырокол), пысăк куҫлă йĕп кирлĕ.

Малтанах тĕпне хатĕрлемелле. Таса хут ҫине урана хурса кĕллине кăранташпа йĕрлемелле. Ăна кăштах тӳрлеткелесе тапочки тĕпне тиртен касса кăлармалла. Хĕррине 0,5 см хăварса шăтăксем шăтармалла. Тир пĕрĕнсе ан лартăр тесе шăтăксене ҫиппе 2-3 хутчен ҫыхса тухмалла ***(ӳкерчĕк ҫинче кăтартнă пек).***

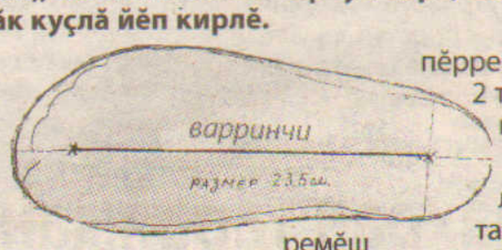

Тапочки тĕпне ҫыхма тăрăхла йĕрпе пуҫламалла. Ҫӳхе вырăнсенче (сарлакăшне ӳстерсе) икĕ йĕр те ҫыхма тивĕ. Пĕрремĕш рете миҫе йăлă (петля) илесси ҫекĕл хулăнăшĕнчен килет (тĕслĕхрен, 23-25-27 размер валли – 25-28-31 йăлă). Пĕрремĕш йăлă речĕн тăршшĕ тапочки тĕпĕнчи икĕ хĕреслĕ йĕрпе пĕр тан пулмалла ***(ӳкерчĕкре).***

3 сывлăш йăлă (воздушная петля) сăнчăрĕнчен ҫыхма пуҫлатпăр. 1-мĕш рет: сăнчăрăн пĕрре маларах накидсăр 2 тăрăх тата вĕҫĕнчине накидсăр 1 тăрăх.

Тепĕр тĕрлĕ каласан, иккĕмĕш тата кашни рет вĕҫĕнчен пĕрре маларах йăлăра пĕр куҫ хушса пымалла (6-8 хутчен). Унтан пĕр йĕр сиктерсе куҫ хушмалла (2-4 хутчен). Малалла хушмасăрах кирлĕ вăрăмăш чухлĕ ҫыхмалла. Унтан йăлмак шутне виҫҫе пайламалла, вĕҫĕнчи пайне уйрăммăн ҫыхмалла. Кайран пурне те сыпăнтарса ҫĕлемелле. Тапочкин ҫиелти пайне кĕллипе пĕрлештермелле. Парне хатĕр те!

УСĂЛЛĂ КАНАШСЕМ

Якатма та, тасатма та вĕренер

Кирек епле таса тумтире тирпейлĕ тытмалла. Нумай чухне утюгпа якатма пĕлменни япалана юрăхсăра кăларать. Тĕрĕс мар усă курсан вĕр ҫĕнĕ кĕпе-йĕме ҫунтарса, ĕнтсе илме пулать, ҫавăнпа ҫак сĕнӳсем усă кӳрĕҫ. Утюг тĕпĕнче юлнă тасамартан тĕрлĕ майпа хăтăлма пулать.

Тумтире якатма юрăхлă температура виҫине завод кăларнă ярлыка (паллăна) тупса тĕрĕслеме пултаратăр. Ĕҫе пуҫăниччен лӳчĕркеннĕ тума малтанах хатĕрлемелле, мĕншĕн тесен утюг хăвăрт хĕрет. Синтетикăллă япалана хатĕр ăшă чухне якатмалла (110 градусран вĕрирех пулсан вăл ирĕлсе каять). Утюг вĕриленсе пынăҫемĕн ытти пусмана илмелле (пурҫăнлине, ҫăм пусмаллине, ҫĕр мамăклине).

Пурҫăн тумтире якатнă чух шывпа усă курма юрамасть, унсăрăн вараланчăк пăнчăсем е хутлансем юлаҫҫĕ. Ҫавăнпа тӳнтер майлă, типĕ ҫĕр мамăк хучĕ хурса якатăр. Ҫăм пусмаллă япаласене те ҫаплах тăвăр. Трикотаж хатĕрĕсене вара 2-3 хутлам марля витĕр усă курăр. Ҫĕр мамăк тата йĕтĕнтен ҫĕленĕ тума пиччен май, шывпа пĕрĕхтерсе якатăр.

Шăлаварсенчи хутлам вăрахчен тăтăр тесен пусмине хăватлах мар уксуспа кăштах йĕпетмелле, хыҫҫăн йĕпе те хулăн таса хут хурса утюгпа типĕтмелле.

Якатмалли хатĕрĕн тĕпне ĕннĕ пусма татăкĕ сыпҫăнса ларсан ҫапла туни пулăшмалла: хут листи ҫине тăвар тăкатпăр, ҫуртаран юлнă парафина яратпăр. Утюг кăштах ăшăнсан тĕпне тăварпа сăтăрмалла. Енчен те тĕрĕс мар тасатнипе тĕпĕ чĕрĕлсе пĕтсен ăна юсама пулать. Вĕтетнĕ ҫуртана салфеткăпа хупламалла, ăна 100 градус таран ăшăтнă утюгпа якатмалла.

ВЕТЕРИНАР КАНАШĔ

Маҫпа сĕрмелле

Кушак ҫăвăрланă хыҫҫăн эрнерен пур ҫурана та пĕтертĕм. Халĕ кушак амин чĕччисем карăнса кайрĕҫ. Мĕн тумалла-ши?

■ *Елизавета ВАСИЛЬЕВА, Кӳкеҫ*

Алексей ХУНДИМИРОВ, ветврач (выльăх тухтăрĕ):

– Тăхтаса тăмасăрах кушак амине сиплемелле. Унăн чĕччисене пихта, камфора маҫĕпе кунне икĕ хутчен (10-12 кун хушши) сĕрмелле. Кунпа пĕрлех иммунитета ҫирĕплетмелле. Ятарласа кушаксем валли кăларнă витамина кунне 2-3 таблетка памалла.

Ветеринартан ыйтса пĕлмелли пулсан 2-12-59, 8(8352) 45-54-10, 89373841113 номерсемпе редакцие 8 сехетрен пуҫласа 17 сехетчен, шăмат кунпа вырсарни кунсăр пуҫне, шăнкăравлама пултаратăр.

ҪУХАТУ

Вĕри хум ахрăмĕ Шуркассине ҫитрĕ

Сентябрĕн 16-мĕшĕнче Чечен Республикинче вилĕмçĕ сирпĕннĕ вăхăтра виçĕ полицейски пуçне хунă. Вĕсенчен иккĕшĕ – Чăваш Ен ШЁМĕн ĕçченĕсем Александр Егоров тата Леонид Пучков, пирĕн ентеш.

Александр Комсомольски районĕнчи Тури Тимĕрчкасси ялĕнчен. 23 ҫулти аслă сержант юлашки вăхăтра Раççей ШЁМĕн Шупашкар хулинчи управленийĕн ППСП ротин куҫса ҫӳрекен взводĕнче службăра тăнă. Кинолог-полицейский хăйне лайăх енчен кăна кăтартнă.

Леонид вара – Шупашкар районĕнчи Шуркассинчен. Шалти ĕçсен районти пайĕн патрульпе пост службин взвод водителĕ ĕçри ситĕнӳсемшĕн ертӳçĕн мухтавне пĕрре мар тивĕçнĕ. Халĕ акă полицин вырăнти органĕн мăнаçланас вырăнне унăн тăванĕсемпе хурланма тивет. Сăмах май, Чăваш Ен Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев çакăн пирки унăн кил-йышне инкек çинчен илтнĕ хыççăн тӳрех хыпарланă, вĕсемпе пĕрле чун-чĕререн хурланнине пĕлтернĕ. 28-ти аслă сержантăн мăшăрĕпе çулталăкри пĕчĕк хĕрĕ юлнă...

Взрыв Раççей ШЁМĕн Сунжа районĕнчи Серноводск пайĕнчи территорие пырса кĕнĕ чухне кĕрленĕ. Автомобилĕн тупса палăртма май килмен водителĕ шалти ĕççен районти пайĕн территорине тĕп хапхаран вирхĕнсе кĕме тăнă. Транспорт хатĕрĕ иккĕлентернине кура полицейскисенчен пĕри тарана хирĕçле хатĕрпе унăн çулне пӳлнĕ. Çакăн хыççăн «вилĕмçĕ» автомобиле сирпĕтнĕ. Инкекре полицин виçĕ сотрудникĕ пурнăçран уйрăлнă, тăваттăшĕ суранланнă.

Сирпĕннĕ вырăнта 3 метр диаметрлă, 1 метр тарăнăш варинкке пулса юлнă. Взрыв хумĕпе полици уйрăмĕн ҫурчĕ сиенленнĕ. Хальхи вăхăтра «вилĕмçĕ» тата транспорт хуçине палăртас тĕллевпе оперативлă шырав мероприятийĕсем пыраççĕ. Инкек пулнă кунах Чăваш Ен ШЁМĕн комиссийĕ Ҫурçĕр Кавказ регионне тĕрĕслев ирттерме тухса кайнă.

ТАТЬЯНА МАЙОРОВА

ҪИВĔЧ ЫЙТУ

Нормăран 18 хут пысăкрах

Шупашкар районĕнчи Йăршу юхан шывĕнче пулăсем йышлă вилни тĕлĕшĕпе тĕрĕслев пырать. Ҫут ҫанталăка сыхлакан Шупашкарти прокуратура REGNUM информаци агентствине пĕлтернĕ тăрăх, 30 километр вăрăмăш юхăмра 17 вырăна тĕрĕсленĕ, 131б пин вилĕ пулă тупнă. Мĕн чухлĕ пулă вилнине хушма тĕрĕслевсем ирттернĕ хыççăн палăртĕç.

Лаборатори тĕрĕслевĕ шыври аммиак гигиена норминчен 18 хут пысăкрах пулнине палăртнă. Çакă «Юрма» Агрохолдинг» ООО каяшсене тĕрĕс мар упранипе çыхăннă тесе шухăшлаççĕ специалистсем. Кайăк-кĕшĕк тислĕкне мĕнле упранине тата усă курнине тĕрĕслени предприятире санитарипе эпидемиологи тата çут ҫанталăка упрамалли закона пăснине палăртнă. Тишкерӳ тислĕк упрамалли çуртра тата ланкашкара ваннă вырăнсем пуррине кăтартса панă. Çак çурăксемпе кайăк-кĕшĕк тислĕкĕ юхса выртать. Шĕвĕ каяшсем 25 сантиметр тарăнăш 460 метр лаптăк тăрăх юхса Йăршу шывĕн сылтăм юппине лекеççĕ.

Кунпа пĕрлех çут ҫанталăка упракан прокуратура агрохолдинг сотрудникĕсем аварие сирес, каяшсене упрамалли çурта юсас тесе нимĕнле мерăсем те йышăнманнине, çавăн пекех закона пăсса çынсемшĕн тата тăван тавралăхшăн хăрушлăх кăларса тăратакан пулăмсем çинчен информаци пытарнине палăртаççĕ. Тĕрĕслев малалла пырать.

Аммиаклă шывра наркăмăшланнă пулăсем сывлăхшăн сиенлĕ, çавăнпа та вĕсене çиме юрамасть.

РЕЙД

«Çутти» ачисенчен хаклăрах-ши?

Ишлей тата Атайкасси ял тăрăхĕсенче çул çитменнисем йĕркене пăсассине сирес тĕллевпе Шупашкар район администрацийĕн çул çитменнисемпе ĕçлекен тата вĕсен прависене хӳтĕлекен комисси членĕсем профилактика субъекчĕсемпе пĕрле рейд ирттернĕ.

Тĕрĕслевпе килĕшӳллĕн комисси членĕсем учетра тата комисси сăнавĕнче тăракан 9 семьене пырса курнă. Вĕсен пурăнмалли условийĕсене, çул çитмен ачасене воспитани парассине, семьере пурăнакансем харпăр хăйне мĕнле тытнине, вĕри апат, ачасен сезонпа килĕшӳллĕн çи-пуç, уроксем тумалли, вĕренмелли уйрăм вырăн пуррипе çуккине тĕпченĕ.

Т.-сен семйинче амăшĕ унччен час-часах эрех-сăра ĕçнĕ пулсан халĕ «суттипе» иртĕхме чарăннă. Хĕрарăм ачисем валли вăхăт ытларах уйăрма пуçланă. Кил-çуртра таса, ачисем выçă лармаççĕ, вĕсене апат-çимĕçпе тивĕçтернĕ. Кивĕ çуртпа юнашар кирпĕчрен çĕнĕ пӳрт хăпартма пуçланă. Хĕлле пурăнмалли вырăна хутса ăшăтма вутă та хатĕрленĕ.

М.-сен семйинче вара тĕрĕслев вăхăтĕнче килте амăшĕ тата унăн çул çитмен ывăлĕ кăна пулнă. Хĕрарăм каллех хĕрĕнке пулнă, ывăлне вăл сезонпа килĕшӳллĕн, анчах тирпейсĕр, таса мар тумтир тăхăнтартнă. Килте виççĕмĕш çул юсав ĕçĕсем пыраççĕ, çавна май пӳлĕмре тирпейсĕрлĕх хуçаланать. Пӳрте газ кĕртмен. Ачасене вĕренме уйрăм вырăн йĕркелесе паман, вĕсем уроксене журнал сĕтелĕ хушшинче тăваççĕ. Комисси членĕсем хĕрарăма эрех-сăра ĕçме юраманни, ашшĕ-амăш тивĕçĕсене пурнăçламалли пирки аса илтернĕ. Çавăн пекех ăна ашшĕ-амăш тивĕçĕсене пурнăçламаншăн РФ Уголовнăй кодексĕн 69-мĕш статйипе (ашшĕ-амăшĕн прависĕр хăварни) килĕшӳллĕн яваплăх тытма тивесси пирки асăрхаттарнă. Хĕрарăма кил-çурта тирпейлеме 7 кун панă. Çемьери лару-тăру пирки комисси çул çитмен ачисем ăс пухакан вĕрентӳ учрежденине пĕлтернĕ. Шкулти педагогсем çак çемьене сăнаса, тĕрĕслесе тăма тата профилактика ĕçĕ ирттерме тивĕç.

Тĕрĕслев пĕтĕмлетĕвĕсем тăрăх çул çитменнисем пурăнакан вырăнсене тĕрĕслени пирки актсем çырнă, ашшĕ-амăшĕпе эрех-сăра ĕçнин хăрушлăхĕ, ашшĕ-амăш тивĕçĕсем тĕлĕшĕпе профилактика калаçăвĕсем ирттернĕ. Комисси учетра тăракан çемьесене малалла та асăрхаса тăрĕ.

МĔН ÇИТМЕСТ ЭТЕМЕ

ВĂРМАН-ÇĔКТЕР ТĂРĂХĔНЧЕ

Çĕрпӳртрен колоние

Шупашкар район сучĕ 33-рĕи М. тĕлĕшĕпе пуçарнă уголовнăй ĕçе тĕпчесе йышăну кăларнă. Ăна çынна вĕлернĕшĕн РФ УК 105 статйипе айăплана.

Уголовнăй ĕç материалĕсенчен кăçалхи апрель уйăхĕнче йĕрке хуралĕн вырăнти органне хĕрарăм шăнкăравлани паллă. Вăл хăйĕн 30-ти ывăлĕ çухални пирки пĕлтернĕ. Июнь уйăхĕн пуçламăшĕнче хыпарсăр çухалнă çамрăк çыннăн – амантса-суранлатса пĕтернĕ, уринчен тимĕр-тăмăр çыхнă – кĕлеткине Атăлăн Шупашкар район çывăхĕпе ишсе иртекен юппинче, утравсен хушшинче, пĕр пулăç тупнă. Çак преступлени тĕлĕшĕпе шанман çынна çывăх вăхăтрах Саратов облаçĕнче ярса тытнă.

2012 çулта Пермьри ирĕклĕхсĕр хăваракан вырăнсенчен – сăмах май унта та вăл айăплав вăхăтне çын вĕлернĕшĕнех ирттернĕ. Таврăнсан арçын икĕ пĕлĕшĕпе «Утес» санатори çывăхĕнчи утрав çинчи çĕрпӳртре пурăнă. Апрель уйăхĕнче вĕсем патне хайхи хыпарсăр çухалнă арçын пынă. Эрех ĕçнĕ хыççăн вĕсен хушшинче харкашу сиксе тухнă. Арçын хăнана ĕнсинчен пуртăпа çапнă, вĕлернĕ. Тепĕр кунне урăлсан унăн кĕлеткине Атăлти вакка янă. Суд залĕнче арçын айăпа йышăннă. Шупашкар район прокуратуринче приговор вăя кĕрсен рецедивистăн 11 çуллăха çирĕп режимлă колоние тавранма тивессе пĕлтерчĕç.

КӲКЕҪ ТĂРĂХĔНЧЕ

Яваплăхран тарайман

Çак уйăх пуçламăшĕнче каçхи 8 сехет иртсен «Шупашкар-Сурское» автоçул çинче çуран пыракана çапса хăварнă автомобиль водительне тытса чарнă. Çак инкекре 33-ри арçын вилнĕ пирки эпир «Тăван Енĕн» иртнĕ номерĕнче пĕлтернĕччĕ. Пĕр талăк вăл хăйĕн килĕнче пытанса пурăннă. «Анчах та Раççей ШЁМĕн Шупашкар районĕнчи пайĕн ертӳлĕхĕ тĕпчеве пĕлсе йĕркеленине тата çул-йĕрпе патруль службин профессионализмне кура айăплă çынна тупма май килнĕ», – тенĕ РФ ШЁМĕн Чăваш Енри управленийĕн сайтĕнче. Вăл – Элĕк район çынни. Шупашкар енчен килнĕ, авари хыççăн тарнă. Вырăна пăхса çаврăннă хушăра полицейскисем автомобилĕн ванса юлнă хăш-пĕр пайĕсене тупнă. Тăрă шыв çине кăларма пулса иртнине ăнсăртран курнă çын та пулăшнă: вăл транспорт хатĕрĕн патшалăх паллинчи пĕр цифрăпа пуçламăш сас паллине ас туса юлнă.

ЧĂРĂШКАССИ ТĂРĂХĔНЧЕ

Мăкăнь илĕртĕвĕ

Мăкăнь морфин опийĕн активлă алколоичĕ пуррипе наркотик шутланать. 36-ри арçын, Ямал-Ненец автономи округĕнчен вăхăтлăха Шупашкара пурăнма килнĕскер, ăна мĕн тĕллевпе пухни полици ĕçченĕсемшĕн вăрттăнлăх пулман. Ку хутĕнче унăн автомобилĕ Тăрăнра чарăннă. Ниçта та ĕçлемен арçын унта çак ӳсен-тăрана пуçтарса çӳренĕ. Чарса тĕрĕслесен оперативниксем салонра пысăк виçепе тупнă улăм РФ УК 228 статйипе уголовнăй ĕç пуçарма çителĕклĕ сăлтав пулнă. «Тăван Ен» çакăн пирки иртнĕ номерсенчен пĕринче çырса пĕлтернĕччĕ. Шупашкар район прокуратурин информацийĕ тăрăх Ямал-Ненец çынни яваплăхран пăрăнас шутпа дознани органĕсенчен тарса çӳренĕ. Çак хушăра вăл наркотиксен закона хирĕçле çаврăнăшĕпе çыхăннă тепĕр преступлени тума ĕлкĕрнĕ. Полицейскисем таркăна тытса чарнă. Ку хутĕнче суд ăна хуралта тытма ирĕк панă.

Закона пăсса наркотик тупнăшăн тата ăна пысăк виçепе упранăшăн РФ УК 228 статйин санкцийĕпе 3 çуллăха ирĕклĕхсăр юлма пулать.

УСАЛ ХЫПАР

ПĔРЕМĔК ВАРА? Вырăссен каларăшĕ ачана «пиçиххипе те, пĕремĕкпе те» ăс пама хушать пулин те Тутаркасси тăрăхĕнче пурăнакан Р., ахăртнех, хăйĕн тĕпренчĕкне пĕр енлĕ воспитани кăна парать пулас. Август уйăхĕн вĕçĕнче йĕркелĕх хуралĕн ĕçченĕсен унпа çак сăлтавпа кăсăкланма пуçланă та. 37-ри арçын хăйĕн шкулта вĕренекен ывăлне çурăмĕнчен тата алли-уринчен пиçихипе темиçе хут çапнă. Ыттине РФ УК 116 статйипе пуçарнă уголовнăй ĕç тĕпчевĕ уçăмлатĕ.

ВУТТА АЛĂК «УÇСА КĔРТНĔ». «Средняя Волга» агрофирмăра эрне пуçламăшĕнче ир-ирех «хĕрлĕ автан» алхаснă. Хальлĕхе тупса палăртман сăтăрçă запас алăка темĕнле шĕвек сапса тивертнĕ. 1975 çулта туса лартнă çуртăн акт залĕ çунма пуçланă. Унти 100 тăваткал метр лаптăк тата сĕтел-пукан кĕлленнĕ. Сăтăр - 50 000 тенкĕлĕх.

ХЫРĂМ... НАР ÇИНЕ ИЛСЕ ÇИТЕРЕТ. Тимĕрçырмара пурăнакан С. ют пурлăха куç хывнăшăн суд умĕнче унчен те пĕрре мар явап тытнă-ха, анчах та ӳкĕнни курăнмасть. Ку хутĕнче те пилĕк авса хăй ĕçлесе илес темен пулас – хырăмĕ выçса çитсен ялти пĕр çурт алăкне çĕмĕрсе шала кĕнĕ. Виçĕ банка тушенка, тип çу, сахăр йăтса тухнă. Утмăлалла çывхаракан арçын пĕтĕмпех çисе ĕлкĕреймен – йĕрке хуралçисем ярса тытнă.

ТАРКĂН ВОДИТЕЛЬ. «М-7 Волга» трассăпа пыракан автомобиль Карачурара пурăнакан 54-ри хĕрарăма çапса хăварнă. Инкек сентябрĕн 10-мĕшĕнче çурçĕр хыççăн 2-3 сехетре пулса иртнĕ. Водитель чарăнман. Сăмах май, ăна хальлĕхе тупса палăртман-ха. Пуç мими чĕтреннĕ, аллине хуçнă, йывăр суранланнă хĕрарăма вара Шупашкарти васкавлă пулăшу больницине леçнĕ.

ИЗ ПЕРВЫХ УСТ

Магические цифры в документе – вымысел?

В целях создания необходимых условий для обеспечения конституционных прав и свобод граждан РФ Указом Президента РФ введен в действие паспорт гражданина РФ и с 1 октября 1997 года началась замена паспортов гражданина СССР образца 1974 года.

Мы встретились с начальником ОУФМС России по Чувашской Республике в Чебоксарском районе **Татьяной КАЗАКОВОЙ** и задали ей несколько вопросов.

– Татьяна Львовна, говорят, что далеко не все граждане нашли время, чтобы поменять паспорт СССР на паспорт РФ. Есть ли в нашем районе граждане, не заменившие старый паспорт на новый?

– Да, на территории Чебоксарского района в настоящее время проживают 3 человека, не заменивших паспорта гражданина СССР образца 1974 года.

– А по какой причине они не меняют его?

– Верующие и набожные люди в новых паспортах гражданина Российской Федерации усматривают сочетание цифр «666», то есть «знак дьявола», в связи с тем, что на пятой, седьмой, девятой, одиннадцатой, тринадцатой, пятнадцатой и девятнадцатой страницах паспорта печатается стилизованными буквами в орнаментальном оформлении слово «Россия».

– Чем же грозит несвоевременная замена паспорта?

– При отсутствии вкладыша о гражданстве РФ паспорт гражданина СССР является недействительным, и гражданин подвергается административной ответственности за проживание по недействительному паспорту. Кроме того, в данном случае гражданин не сможет реализовать свои гражданские права.

– Каким образом граждане с паспортом старого образца посещают, допустим, больницы и другие госучреждения?

– Паспорт гражданина СССР образца 1974 года признается действительным при наличии вкладыша о гражданстве РФ и вклеенной фотографии по достижению возраста 25 или 45 лет. Паспорт гражданина СССР, выданный гражданину, которому на момент обращения в подразделение миграционной службы исполнилось свыше указанного возраста, является недействительным и подлежит замене. Таким образом, при посещении больниц либо других учреждений гражданин вправе предъявить действительный паспорт гражданина СССР.

– Куда обратиться в случае порчи или потери паспорта? Какие документы нужно предоставить?

– В случае утраты либо порчи паспорта гражданин незамедлительно должен обратиться в подразделение миграционной службы для оформления нового паспорта. Для замены паспорта, в том числе паспорта гражданина СССР, необходимо предоставить следующие документы: заявление о выдаче паспорта, свидетельство о рождении, квитанцию об оплате госпошлины за выдачу паспорта, 2 личные фотографии в черно-белом или цветном исполнении размером 35х45 мм и паспорт, подлежащий замене.

– А что же делать в случае, если пожилой человек не в состоянии выехать к вам, как поступить тогда?

– При невозможности гражданина лично обратиться в отделение миграционной службы по вопросу замены паспорта по причине пожилого возраста либо болезни можно пригласить сотрудника миграционной службы на дом, либо подать заявление о замене паспорта через Портал государственных и муниципальных услуг.

– Расскажите немного подробнее о том, как подать заявление о замене паспорта через Интернет?

– Для получения государственной услуги по оформлению паспорта гражданина РФ в электронном виде, необходимо зарегистрировать Личный кабинет на Портале государственных услуг по адресу: www.gosuslugi.ru. Далее из своего Личного кабинета необходимо выбрать подразделение, где удобно получить государственную услугу и заполнить заявление. В ходе процесса получения услуги, в своем Личном кабинете, можно отслеживать стадии готовности документа, либо увидеть возврат заявления с указанием причин возврата.

Для получения государственной услуги, заявителю необходимо будет явиться в подразделение миграционной службы с оригиналами документов и квитанцией об оплате государственной пошлины.

Необходимый перечень документов для получения государственных услуг и другая полезная информация размещены на сайтах: Портал государственных услуг – www.gosuslugi.ru; Официальный сайт УФМС России по Чувашской Республике – www.fms21.ru.

– Спасибо за интервью, Татьяна Львовна.

К СЛОВУ

Отделение УФМС России по Чувашской Республике в Чебоксарском районе обращается к гражданам, проживающим на территории района и использующим в качестве документа, удостоверяющего личность, паспорт СССР образца 1974 года, с рекомендацией проявить сознательность и обратиться в отделение миграционной службы для замены данных паспортов на паспорта гражданина РФ.

ПУЛЬС РЕСПУБЛИКИ

Итоги трех аукционов

В сентябре текущего года КУ «Дирекция по повышению безопасности дорожного движения и эксплуатации систем видеофиксации» Минтранса Чувашии провела три открытых аукциона в электронной форме.

3 сентября заключен государственный контракт с ЗАО «Росси» (Москва) на поставку оборудования Аппаратно-программных комплексов фотовидеофиксации (АПК) «Поток-ПДД», обеспечивающих идентификацию транспортных средств по государственному регистрационному знаку. Данные комплексы установят в Чебоксарах и Новочебоксарске, ими планируется обустроить 3 перекрестка, 2 пешеходных перехода и 3 железнодорожных переезда.

5 сентября – контракт с ООО «Электротехническая корпорация» (Чебоксары) на техническое обслуживание действующих 19 стационарных комплексов фотофиксации «Арена».

10 сентября – с вышеуказанной компанией на монтаж и установку 21 стационарного комплекса фотофиксации «Арена». ■

О ЧЕМ ГОВОРЯТ

Чувашия – четвертая

14 сентября 2013 года завершился окружной финал военно-спортивной игры «Зарница Поволжья», который проводился в п. Самородово Оренбургской области.

В финале приняли участие все регионы Приволжского федерального округа. Данное мероприятие стало одним из последних окружных проектов, реализуемых в 2013 году по инициативе аппарата полномочного представителя Президента РФ в ПФО.

В процессе проведения игр участники продемонстрировали крепкую физическую закалку, выносливость и боевые навыки в военно-прикладных видах спорта. На базе воинской части № 33860 участники игры ознакомились с военной техникой.

В ходе интеллектуальных состязаний ребята показали прекрасное знание истории страны и своей малой родины.

Команда Чувашской Республики заняла 3 место в соревнованиях по метанию ядра на дальность, 3 место – в соревнованиях по основам безопасности жизнедеятельности и 2 место – в соревнованиях по эстафетному плаванию.

В общекомандном зачете по итогам всех соревнований команда нашей республики заняла 4 место, немного уступив Республике Башкортостан. ■

ВОПРОС-ОТВЕТ

Больше хлопот от личинок

? Расскажите, пожалуйста, как бороться с проволочником? Какие препараты более действенны?

■ *Алина Николаева, Кугеси*

Валентина НИКИТИНА, старший государственный инспектор отдела надзора в области карантина растений, за качеством зерна и семенному контролю Управления Россельхознадзора по ЧР:

– Самый распространенный в нашей республике вредитель картофеля – это жук-щелкун. Жук сам по себе для человека безвреден. Питается он в основном листьями злаковых растений. Гораздо больше хлопот с урожаем доставляют его личинки, проволочные черви.

Личинки жука-щелкуна практически всеядны, их ротовой аппарат позволяет с легкостью вгрызаться даже в самые толстые стебли и корни растений. Вреден он практически всем овощным культурам, таким как свекла, морковь, картофель, лук. Не брезгует лакомиться семенами злаковых культур, в особенности пшеницей. Любит питаться корневищами пырея. В меньшей степени повреждает горох, гречиху. Проволочные черви обожают влажную почву средней кислотности, поросшую сорной травой.

Как же бороться с проволочником? Осенью обязательно нужно проводить глубокую перекопку почвы. Уборку картофеля нужно производить так, чтобы в земле не оставалось клубней, так как они являются прекрасным домом для зимовки проволочника. Проводить частое рыхление и окучивание картофеля. Не допускать зарастание картофеля сорняками, особенно пыреем, на корнях которого всегда обитает много вредителей. Пожалуй, самым действенным методом из всего списка мер является внесение в почву препарата «БАЗУДИН» при посадке картофеля. ■

ДУМАТЬ ПО-ЗЕЛЕНОМУ

Лес – наше богатство!

Как красив осенний лес, в лучах солнца переливаются разноцветные листья, грибы... Душа наполнена теплом и радостью. Все знают, даже дети, что лес нужно беречь.

В рамках года охраны окружающей среды и экологической безопасности работники МБУК «Акулевский ИКЦ» для дошколят детского сада «Журавушка» в осеннем лесу провели познавательную беседу «Зачем нужно беречь лес?».

Погода выдалась просто замечательная, небо ясное, кругом тишина. Как поделился с нами художественный руководитель Центра Валерий Никитин, взрослые ознакомили детишек с разными видами грибов: показали съедобные и не съедобные; объяснили, почему нельзя разводить в лесу костры. Также в четырех местах установили таблички с надписью «Берегите лес!».

Данное мероприятие оставило массу положительных эмоций и впечатлений. По возвращении дети нарисовали на бумаге осенний лес. ■

СУД ДА ДЕЛО

Ворона виновата

Вступил в законную силу приговор Чебоксарского районного суда в отношении 39-летнего жителя Чебоксарского района безработного К.

Суд признал его виновным в совершении преступлений за незаконное приобретение, ношение, хранение оружия и боеприпасов и за незаконное изготовление оружия.

На основании этих преступлений было назначено наказание в виде 2 лет 10 месяцев лишения свободы со штрафом в размере 103 тысяч рублей. Назначенное К. основное наказание в виде лишения свободы считается условным с испытательным сроком на 3 года с возложением обязанностей, предусмотренных УК РФ.

К. в ноябре 2012 года в одной из деревень Чебоксарского района нашел одноствольное охотничье ружье с заряженным патроном. Найденное ружье и патрон К. не сдал в правоохранительные органы, а принес его к себе домой и изготовил обрез, спилив ствол и ложе ружья.

23 апреля 2013 года сотрудники полиции обнаружили «самоделку» в доме К. На вопрос, зачем он изготовил обрез, К. ответил – для отпугивания ворон. ■

ДОСЛОВНО

ФНС сообщает

26 сентября 2013 года в 10.00 часов в межрайонной инспекции Федеральной налоговой службы № 5 по Чувашской Республике пройдет семинар на темы: 1) Правила заполнения платежных документов. Невыясненные платежи; 2) Электронные сервисы Интернет-сайта ФНС России.

Мероприятие будет проводиться в актовом зале Инспекции по адресу: пос. Кугеси, ул. Советская, д. 32, 3 этаж.

ЛИЦА

С Днем учителя – впервые

Не секрет, что профессия педагога не слишком популярна среди молодежи.

Учительницу биологии Синьяльской средней школы Ольгу Васильеву в этом году с Днем учителя будут поздравлять впервые. Летом Ольга закончила педуниверситет, а с сентября – уже сама учит детей.

Вместе с ней стены факультета покинули 14 выпускников, будущих учителей биологии, но для большинства из них знакомство со школой закончилось студенческой практикой. В городские учебные заведения идут работать только с десяток специалистов, некоторые — уезжают в села, на свою родину. Остальные, проучившись пять лет, ищут себя в других областях, никак не связанных с педагогикой.

Ольга Васильева с выбором профессии много не раздумывала – с детства любила играть в школу, учить младших детишек. Поэтому, получив диплом, сразу направилась в школу. Важная задача, которая стоит перед учителем, – это быть другом, примером и наставником для своих учеников, поскольку именно в школе формируется личность человека, моральные принципы, взгляды на жизнь.

«Иду в первый день на работу, разные мысли в голове крутятся, как дети примут, как родители отреагируют, что у их детишек такая молодая учительница, — вспоминает Ольга. — И на первом родительском собрании тоже волновалась. Представьте, сидят передо мной взрослые люди, а я стою перед ними и учу их, как и что нужно делать. Они вошли в мое положение, дали номера своих телефонов и просили звонить, как только возникнут вопросы. Я им за это очень благодарна».

«Представьте, сидят передо мной взрослые люди, а я стою перед ними и учу их, как и что нужно делать».

Ольге Васильевой доверили классное руководство над пятым классом. Дети очень обрадовались, узнав, что их будет учить симпатичная Ольга Владиславовна, старшеклассники даже приходили знакомиться.

Сама Ольга родом с Аликовского района, после школы уехала поступать в педагогический университет на факультет естествознания и дизайна среды. «Среди моих родственников вообще нет учителей, я первая, кто решился попробовать себя на этом поприще. Наверное, просто оттого, что я обожаю детишек и сам предмет в школе мне давался очень легко», – делится Ольга Владиславовна.

На вопрос, а как вы попали в Чебоксарский район, девушка ответила, что директор Синьяльской школы приезжал к ним в университет, так как в их школе требовался учитель биологии. В городе на момент окончания вуза этот предметник нигде не требовался, поэтому Ольга решилась устроиться в сельскую школу. По ее словам, здесь намного проще найти с детьми общий язык, все-таки и сама в деревне выросла. К каждому ученику Ольга Владиславовна пытается подобрать индивидуальный подход, в свою очередь, от них она получает большую отдачу в виде благодарных искренних глаз, положительных эмоций.

Каждый день Ольга Владиславовна ездит из Чебоксар в Синьялы к своим ученикам. Еще не прошло и месяца с тех пор, как она перешагнула порог этой школы, а уже школа стала как дом родной. Учителя, проработавшие здесь уже не первый десяток лет, не обходят стороной «новеньких», помогают делом и советом.

Зарплата у начинающего педагога, конечно, не высокая, но, как говорит Ольга, пока на жизнь хватает. Тем более, что государство всячески поддерживает «молодых специалистов».

Ольга Васильева уверена, что сделала правильный выбор, ведь нет ничего важнее, чем видеть результаты своего труда.

ЕЛЕНА САЛИМОВА

ДЕЛА МЕСТНЫЕ

Освятил всю деревню

В субботу в деревне Липово Атлашевского сельского поселения прошел традиционный День деревни.

Приглашенными гостями этого мероприятия стали глава Атлашевского сельского поселения Алексей Елимов и настоятель Акулевской церкви отец Илия. Церемония открытия началась с молитвы возле родника. Отец Илия прошелся по улицам деревни и освятил все жилые дома. Жители деревни следовали за ним.

Алексей Александрович поздравил всех с праздником и вручил грамоты и ценные подарки победителям. «Лучшее личное подсобное хозяйство» оказалось у Александра Алексеева; «Лучший благоустроенный двор» – у Анатолия Петрова; «Цветущий сад» – у Валентины Андреевой; «Долгожителем деревни» стал Александр Ильин; «Самым юным жителем деревни» – Станислав Дмитриев; лучшие «Дары осени» представила Раиса Кириллова. Возле большого котла хозяйничала Любовь Павлова, она варила шурпе для всех гостей праздника, она же выиграла в конкурсе «Самый красивый букет».

Домашним пивом угощала весь честной народ Галина Егорова.

В номинации «Самый щедрый стол» участвовали жители улиц Садовая, Зеленая и Молодежная. Каждому столу вручили по одному торту. Проводились также спортивные мероприятия: шашки, шахматы и др. Веселые конкурсы провели и для детей. Особенно им понравилось с завязанными глазами срезать призы.

В солнечный денек праздник удался на славу. ■

Встреча женсоветов

В минувшие выходные женсовет Лапсарского сельского поселения выехал на дружественную спортивную встречу в Яныши.

Гостей тепло встретили глава Янышского сельского поселения Иван Грачев и председатель женсовета Ирина Васильева. Встреча была организована по инициативе членов женсовета Янышского сельского поселения. Спортивную программу открыли соревнования по дартсу. Далее команды проявили спортивный азарт в эстафете, прыжках со скакалкой, вращении обруча, метании мяча, волейболе и мини-футболе.

Зрители активно болели за обе команды. По итогам соревнований приглашенные гости заняли первое место.

По словам председателя женсовета Лапсарского сельского поселения Надежды Ивановой, такую встречу они проводят впервые, но намерены продолжать эту традицию и дальше. В декабре они планируют пригласить женсоветы с других поселений на лыжные соревнования. ■

С 12 ПО 18 СЕНТЯБРЯ В ЧЕБОКСАРСКОМ РАЙОНЕ

РОДИЛОСЬ ДЕТЕЙ: 18
- мальчиков 8
- девочек 5

УМЕРЛО ЧЕЛОВЕК: 9
- мужчин 3, средний возраст 64
- женщин 6, средний возраст 78

ЗАКЛЮЧЕНО БРАКОВ: 35

СОВЕРШЕНО РАЗВОДОВ: 5

По данным районного отдела ЗАГС

В ЭТОТ ДЕНЬ

20 сентября – ДЕНЬ РЕКРУТЕРА В РОССИИ. Он уже превратился в социально-значимое событие, в ходе которого профессионалы кадровой индустрии делятся с общественностью интересной и полезной информацией о ситуации на рынке труда.

20 сентября – ДЕНЬ СЕКРЕТАРЯ В РОССИИ. Его отмечают в третью пятницу сентября. По некоторым данным, в России около миллиона секретарей, офис-менеджеров и помощников руководителей.

21 сентября – ДЕНЬ ПОБЕДЫ РУССКИХ ПОЛКОВ В КУЛИКОВСКОЙ БИТВЕ (1380 год). Битва на Куликовском поле серьезно подорвала могущество Золотой Орды и ускорила ее последующий распад. ■

КОРОТКО

На призыв Минздравсоцразвития Чувашии рассмотреть возможность приема пострадавших от паводка на Дальнем Востоке в своих семьях, откликнулось более десятка жителей республики. Пострадавших предложено разместить в жилых домах, расположенных в Батыревском, Вурнарском, Красноармейском, Моргаушском, Порецком, Цивильском, Чебоксарском, Ядринском районах.

Отделами социальной защиты населения и учреждениями социального обслуживания продолжается регистрация граждан, готовых принять пострадавших на временное проживание. ■

ЯЗЫКОМ ЦИФР

Чувашия занимает **7 место** в Приволжском федеральном округе по числу родившихся детей – **139 человек на 10000 населения**

В МАСШТАБАХ СТРАНЫ

Россияне, которые не в состоянии взять ипотеку и не могут претендовать на социальное бесплатное жилье, получат возможность купить квартиру по цене на 20 процентов ниже рыночной. «Проект госпрограммы предполагает ввод жилья в размере 5 млн кв. м в течение ближайших пяти лет», – уточнил глава АФЖС (Агентство финансирования жилищного строительства) Андрей Шелковый.

Проводить личный досмотр граждан смогут только уполномоченные судебные приставы. Причем в соответствующем перечне сотрудников ведомства всего несколько тысяч человек. В основном это те, кто встречает граждан на входе в суды. А вот сотрудники ЧОПов должны проводить досмотр только в присутствии сотрудника полиции, напоминают специалисты.

Гражданам разрешат объединяться для защиты своих прав от управдомов. Сообща можно будет судиться, жаловаться и требовать предоставления коммунальных услуг. Законопроект об этом разрабатывают депутаты Госдумы. Кроме того, управдомы станут возмещать жильцам моральный ущерб.

С 1 октября работникам федеральных госучреждений повысят зарплату на 5,5 процента. Данное повышение зарплаты госслужащих – плановое, а значит, не потребует дополнительного финансирования за счет бюджета. Помимо плановой индексации фонда оплаты труда, некоторых работников бюджетной сферы ждет дополнительная прибавка к зарплате. ■

ПАМЯТЬ

Где же вы теперь, мои однополчане?

Прошло 55 лет, как я снял солдатскую форму, но по сей день перед глазами и со мною мои друзья по авиаполку в/ч 62373 города Иваново. Мы входили в состав ПВО (противовоздушной обороны) города Москвы.

В начале сентября 1955 года мы прибыли в «город невест», по 20 юношей из Грузии, Башкирии, Чувашии и города Горького. В течение двух месяцев прошли курс молодого бойца и приняли присягу. Из них 15 парней направили в дивизионную школу младших командиров на шестимесячные курсы. Занимались по 7 часов в день: осваивали профессии радио– и электромехаников, телеграфистов, телефонистов. Почти все наши командиры – участники войны 1941-1945 гг. Дедовщины тогда не было. Командиром дивизии был 30-летний полковник Кузнецов – участник Корейской войны 1950-53 гг.

В мае 1956 года мы вернулись в свою часть и были назначены командирами отделений и начальниками радиостанций СКС (стартово-командные станции), обслуживали самолеты МИГ-17, МИГ-19. В отдельном взводе связи нас было 27 человек, представители 14 национальностей СССР. Из Чувашии – Петр Егоров (Яльчики), Борис Мартынов (Алатырь), Борис Ершов (деревня Липово Чебоксарского района). По сей день рядом со мной Василий Турунтаев (Барнаул), Петр Ерин (Украина), Михаил Гребенеу (Белоруссия), Игорь Мавлютдинов (Казань), Николай Слобожанинов (Петербург), Зураб Харабадзе (Грузия).

Лучшие по службе получали увольнения в город, отпуска на Родину на 10 суток. За три года службы я побывал у родителей 2 раза. Нарушителей дисциплины ожидали наряды на работу или содержание на гауптвахте до 15-20 суток. На службу мы не жаловались – кормили хорошо, зимой в морозы выдавали теплую одежду, валенки. Работали трехмесячные курсы шоферов, механизаторов, связистов для гражданки после армии.

Осенью 1956 года сложилась крайне сложная обстановка вокруг Египта (агрессия стран Запада) в связи с мятежом в Венгрии. Была объявлена тревога, командир корпуса генерал Максимов объяснил перед строем обстановку и скомандовал: «Добровольцы, пять шагов вперед!». Все до единого переместились на пять метров. Через три дня тревогу отменили.

В авиации до 1955 года служили четыре года, а после оставили три. Весной 1958 года Н. Хрущев объявил об одностороннем сокращении наших Вооруженных Сил на четверть, надеясь, что его примеру последуют страны Запада. Под сокращение попали те, чьи родители пенсионеры, инвалиды или если боец являлся единственным сыном в семье. Николай Луговской из Волгоградской области тоже попал в эту группу, он целую неделю просил оставить его в части, говорил: «Что мне скажут родители, односельчане...»

В августе 1958 года объявили тревогу, в учении участвовали все авиачасти ПВО Москвы (об этом мы узнали потом). Командование нашего полка получило благодарность министра обороны СССР Г. Жукова, а я – досрочную демобилизацию.

Долгое время я переписывался с друзьями. В годы учебы в Москве посетил троих из них. Но постепенно связь прекратилась. Теперь вот вспоминаю о них с душевной теплотой. Где они теперь, как сложилась их судьба? В составе СССР у всех была единая форма, единые воинские уставы, единый гимн, общие цели и задачи. Теперь у каждого своя жизнь, свои проблемы.

■ ЛЕОНИД ПАВЛОВ, ЧИРШКАСЫ

НУ И НУ!

Девять дней без головы

- *В мире насчитывается **около 20 тысяч видов пчел.** А чтобы произвести 500 г меда, одной пчеле необходимо 10 млн раз слетать от улья к цветку и обратно.*
- ***Самка таракана** способна за год отложить более двух миллионов яиц. Кроме того, таракан может девять дней жить без головы.*
- *Вес насекомых, которых за год съедают **все пауки** на Земле, больше совокупного веса всех живущих на планете людей.*
- *Существует около 35 тысяч известных видов пауков и все время открываются новые.*
- ***Бабочки** пробуют вкус пищи при помощи задних лапок. А цвет их крыльев создается крошечными перекрывающимися чешуйками, которые отражают свет.*
- ***Муравьи** никогда не спят. В мире почти столько же видов муравьев (8800), сколько видов птиц (9000).*
- ***Стрекозы** – самые быстролетающие насекомые. Скорость их движения достигает 57 км/ч.*
- ***Кузнечики** могут прыгать на расстояние, которое более чем в 40 раз превышает длину их тела, а блоха – на расстояние, в 130 раз превышающее ее длину.*
- ***Самая крупная ночная бабочка в мире – Attacus Altas.** При размахе крыльев в 30 см ее часто ошибочно принимают за птицу.* ■

ПРАКТИЧНЫЕ СОВЕТЫ

Хозяйке на заметку: все о рыбе

- Рыбу гораздо легче чистить, если окунуть ее предварительно в горячую воду или подержать в холодной воде с уксусом.
- Солить рыбу нужно непосредственно перед приготовлением.
- Запах рыбы с рук и с посуды можно удалить, вымыв их водой с уксусом (ложка уксуса на 2 л воды).
- При чистке скользкой рыбы можно опускать пальцы в соль – это облегчит труд.
- Соленую рыбу надо в течение 30-40 минут вымочить в холодной воде, затем очистить от чешуи, выпотрошить, нарезать кусками и вымачивать 4-5 часов, меняя воду.
- Чтобы определить готовность вареной рыбы, надо воткнуть в нее спичку.
- При варке ухи рыбу закладывают только в холодную воду.
- Рыба не будет прилипать к сковородке, если в жир, на котором она жарится, добавить немного соли.
- Селедка будет нежной и менее соленой, если ее вымочить в крепком настое чая или в молоке. ■

Разное

ЭХО ВОЙНЫ

Навеки в нашей памяти

Небо над Смоленщиной было пронзительно безоблачным… Мы стояли у гранитной плиты и не могли сдержать слез. Мы – 2 внука и правнук рядового Ивана Николаевича Богданова, погибшего за Родину в далеком 1943 году.

Окончание. Начало в предыдущем номере.

Иван Николаевич Богданов – учитель русского языка и литературы, директор Сятра-Хочехматской семилетней школы (построил здание этой школы), ответственный секретарь комсомольской ячейки д. Сятракасы Чебоксарского района, организованной 20 июля 1921 года, член бюро райкома Чебоксарского района. В марте 1942 года призван Чебоксарским райвоенкоматом на военную службу. Служил в 331-й Брянско-Смоленской Пролетарской дважды Краснознаменной ордена Суворова стрелковой дивизии. Участвовал в боях за город Смоленск. Погиб 29 марта 1943 года возле деревни Пантюхи (ныне Зарьево) Ярцевского района (ныне Сафоновского) Смоленской области. Захоронен в г. Сафоново Смоленской области в Братской могиле № 1.

…Позже сотрудники городского военного комиссариата показали нам книгу учета воинского захоронения, где имелась запись о том, что в данной братской могиле захоронен рядовой Иван Николаевич Богданов, призванный из населенного пункта Сятра-Хочехматы Чебоксарского района Чувашской АССР. Они же объяснили нам причину наших долгих поисков места захоронения деда. Оказывается, населенного пункта Пантюхи уже давно нет, а на его месте расположена деревня с другим названием и территориально она входит не в Ярцевский, а в Сафоновский район. После войны из нескольких населенных пунктов, где были воинские захоронения, останки солдат свезли в одну братскую могилу в город Сафоново.

Теперь там Зарьево

Мы не могли не побывать на месте боев, где когда-то была деревня Пантюхи и где погиб, подорвавшись на мине, наш дед. Об этом в письме написал бабушке однополчанин Ивана Николаевича. Глава Рыбковского сельского поселения Валентина Александровна Гуренкова согласилась сопроводить нас до места, где раньше была деревня Пантюхи. Теперь там деревня Зарьево. Местные жители рассказали нам, что в сорок первом году уже в октябре немцы оккупировали эту территорию, а людей угнали на захваченную Украину. Бои за освобождение смоленской земли были жестокими. По словам краеведа, учителя истории Рыбковской средней школы Анны Николаевны Леоновой, фашисты зубами цеплялись за каждый метр оборонительных рубежей. Когда после войны сюда вернулись люди, они переименовали деревню Пантюхи в деревню Зарьево в честь той украинской деревни, которая приютила их в изгнании…

Подошли мы к краю поля, по которому проходила передовая линия боев. Где-то здесь погиб наш дед. Мне чудилось эхо войны – словно рядом гремели взрывы, свистели пули. Как же, дед, ты не уберег себя? И я, прошедший в саперной роте Афганистан, понимал, что шанс выжить в этих боях получили очень немногие. Поисковики каждый год находят здесь сотни останков солдат. Припомнилось, как сам неоднократно выпутывался из минных ловушек. И верится мне, что ничего не случилось со мной, в том числе и благодаря необъяснимому чудодейственному покровительству деда из неведомых далей.

Шанс выжить в этих боях получили очень немногие. Поисковики каждый год находят здесь сотни останков солдат.

Мы возвращались домой. На душе было и грустно, и светло… Священнослужитель отец Николай, завершая обряд отпевания, высыпал на могилу бабушки привезенную нами с братской могилы города Сафоново землю и сказал: «Ну вот, солдат, ты и вернулся домой!».

Мы всегда будем помнить тебя, дед. Внукам и правнукам завещаем помнить подвиг известных и неизвестных солдат Великой Отечественной войны. Анна Николаевна, учитель истории Рыбковской средней школы, очень просила написать ей про Ивана Николаевича Богданова, чуваша, сложившего голову за освобождение смоленской земли от фашистов. Она очень хочет, чтобы в их школьном музее была фотография нашего деда, чтобы дети знали и помнили тех, кто погиб за то, чтобы небо над их головами всегда было мирным…

Небо над Смоленщиной было пронзительно безоблачным!

СЕРГЕЙ ПАВЛОВ

К СВЕДЕНИЮ

Уважаемые абоненты – пользователи газа!

Филиал «Чебоксарыгоргаз» ОАО «Чувашсетьгаз» напоминает:

С наступлением отопительного периода будьте особенно внимательны и осторожны в обращении с газовыми приборами, имеющими отвод продуктов сгорания в дымоход.

Во избежание отравления угарным газом, для предотвращения несчастных случаев в быту, связанных с пользованием газом, необходимо строго соблюдать требования правил и инструкций по пользованию газовыми приборами, а именно:

- следить за нормальной работой газоиспользующего оборудования, исправностью дымовых и вентиляционных каналов, очищать эти каналы от засора, не изменять самовольно их конструкцию;
- проверять тягу в дымовых и вентиляционных каналах до включения и во время работы газовых приборов;
- не допускать установку шиберов в дымоходах от газовых приборов и не перекрывать вентиляционные каналы, обеспечивать достаточный приток воздуха в помещение при работающем газоиспользующем оборудовании;
- периодически проверять оголовки и всю протяженность дымоходов и вентиляционных каналов с целью предотвращения их обмерзания и закупорки;
- не пользоваться газовыми приборами при их неисправности и утечке газа, при отсутствии тяги в дымовых и вентиляционных каналах, при нарушении плотности кладки и штукатурки газифицированных печей и дымоходов;
- не оставлять работающие газовые приборы без присмотра;
- не допускать самовольную перестановку, замену и ремонт газовых приборов;
- не использовать газовую плиту для обогрева помещения;
- обеспечивать доступ к газовым приборам специалистам газового хозяйства для проведения работ по их техническому обслуживанию согласно заключенным договорам;
- не допускать к пользованию газовыми приборами детей дошкольного возраста и лиц, не контролирующих свои действия и не знающих правила пользования этими приборами;
- содержать в надлежащем техническом и санитарном состоянии помещения, где установлено газоиспользующее оборудование, и не использовать их для сна и отдыха.

Проверка состояния дымовых и вентиляционных каналов и, при необходимости, их очистка производятся организацией, допущенной к выполнению соответствующих работ на основании лицензии на деятельность по монтажу, техническому обслуживанию и ремонту средств обеспечения пожарной безопасности зданий и сооружений в случаях:

а) приемки дымовых и вентиляционных каналов в эксплуатацию при газификации здания и (или) подключении нового газоиспользующего оборудования;

б) переустройства и ремонта дымовых и вентиляционных каналов;

в) эксплуатации дымовых и вентиляционных каналов (периодическая проверка) - не реже 3 раз в год (не позднее чем за 7 календарных дней до начала отопительного сезона, в середине отопительного сезона и не позднее чем через 7 дней после окончания отопительного сезона). Информация об организациях (индивидуальных предпринимателях), выполняющих указанные работы, размещена на официальном сайте ОАО «Чувашсетьгаз» www.chsetgaz.ru;

г) отсутствия тяги, выявленного в процессе эксплуатации, при техническом обслуживании и ремонте внутридомового и (или) внутриквартирного газового оборудования, диагностировании внутридомового и (или) внутриквартирного газового оборудования и аварийно-диспетчерском обеспечении.

При появлении запаха газа немедленно прекратить пользование газовыми приборами, перекрыть краны к приборам и на приборах, открыть форточки, окна и двери для проветривания, не допускать открытого огня, не курить, во избежание искрообразования не включать и не выключать электрические приборы и электроосвещение, не пользоваться электрозвонками. Незамедлительно вызвать из незагазованного места аварийную службу Чебоксарского районного газового участка по телефону 04 или (83540) 2-26-04.

При отсутствии тяги и непригодности дымовых и вентиляционных каналов незамедлительно сообщайте об этом не только в АДС филиала (газового участка), но и в управляющую организацию ЖКХ и местное подразделение ВДПО.

Уважаемые потребители газа! Будьте внимательны в обращении с газовыми приборами и соблюдайте правила пользования газом в быту!

Филиал «Чебоксарыгоргаз» ОАО «Чувашсетьгаз».
Лицензия Ростехнадзора от 11.06.2010 № ВП-00-011658 (ЖКС).

ОБЪЯВЛЕНИЯ

ИЗВЕЩЕНИЕ О СОГЛАСОВАНИИ ПРОЕКТА МЕЖЕВАНИЯ ЗЕМЕЛЬНОГО УЧАСТКА

Кадастровым инженером Ивановой А. Ю., адрес: ЧР, Чебоксарский район, п. Кугеси, ул. Советская, д. 50, офис 311, тел. 8(83540) 2-26-14, квалификационный аттестат № 21-11-43, подготовлен проект межевания земельного участка, образованного путем выдела из землепользования СХПК-колхоз им. Ленина (кадастровый номер 21:21:0:49), местоположение: ЧР, Чебоксарский район, Абашевское сельское поселение, поле № 4 почвозащитного севооборота, рабочий участок № 4.

Заказчиком работ по подготовке проекта межевания земельного участка является Иванов А. И., адрес: ЧР, Чебоксарский район, д. Байсубаково, ул. Родниковая, д. 12.

С проектом межевания земельного участка можно ознакомиться по адресу: ЧР, Чебоксарский район, п. Кугеси, ул. Советская, д. 50, офис 311.

Возражения по проекту межевания земельного участка относительно размера и местоположения границ земельного участка принимаются в течение 30 дней со дня опубликования данного извещения по адресу: ЧР, Чебоксарский район, п. Кугеси, ул. Советская, д. 50, офис 311, а также в орган кадастрового учета - ФГБУ «Федеральная кадастровая палата Федеральной службы государственной регистрации, кадастра и картографии» по Чувашской Республике-Чувашии - ЧР, г. Чебоксары, Московский проспект, д. 37.

9-54

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТОГО КОНКУРСА НА ВЫПОЛНЕНИЕ РАБОТ ПО КАПИТАЛЬНОМУ РЕМОНТУ МНОГОКВАРТИРНЫХ ДОМОВ

Дата публикации извещения: 20 сентября 2013 г.
Форма торгов: открытый конкурс
Предмет конкурса: право заключения договора подряда на выполнение работ по капитальному ремонту многоквартирного дома:

№/№ лота	Адрес многоквартирного дома	Вид ремонта	Начальная (максимальная) цена договора подряда с НДС в руб.
1	с. Ишлеи, ул. Советская, д. 72	ремонт кровли	1141241,9
2	с. Ишлеи, ул. Советская, д. 72	системы горячего и холодного водоснабжения	1459019,10
	Итого		2600261,00

Наименование заказчика: Общество с ограниченной ответственностью «Жилкомсервис».
Местонахождение заказчика, телефон, электронная почта: Чебоксарский район, с. Ишлеи, ул. Советская, д.45 (883540) 25-2-67, gkservis-ishlei@ mail.ru.
Лицо, ответственное за проведение открытого конкурса, телефон: директор ООО «Жилкомсервис» Пирогов Геннадий Николаевич, тел.: (883540) 25-2-67.
Источники финансирования: средства Фонда содействия реформированию ЖКХ, республиканского бюджета, бюджета Чебоксарского района, собственников помещений.
Планируемая дата начала работ: 23 октября 2013 г.
Планируемая дата окончания работ: 2 декабря 2013 г.
Прием заявок осуществляется по адресу: 429520, Чувашская Республика, Чебоксарский район, с. Ишлеи, ул. Советская, д.45. Часы работы: 8-00 до 17-00 ч. (перерыв на обед с 12-00 до 13-00 ч.).
Дата и время окончания приема заявок: до 17-00 ч. 18 октября 2013 г.
Печатное издание «Тăван Ен», **официальный сайт** органа местного самоуправления в сети Интернет: www.chebs.cap.ru.
Дата, место и время вскрытия конвертов с заявками: в 9-00 ч. 19 октября 2013 г. по адресу: Чебоксарский район, с. Ишлеи, ул. Советская д. 45, тел. 8(83540)25-2-67.
Конкурсная документация размещена на сайте uyutishlei.com (в разделе капитальный ремонт).

9-53

ИНФОРМАЦИЯ О ТАРИФЕ НА УТИЛИЗАЦИЮ (ЗАХОРОНЕНИЕ) ТВЕРДЫХ БЫТОВЫХ ОТХОДОВ ЗАО «ЧУВАШСКОЕ»

В соответствии со Стандартами раскрытия Информации организациями коммунального комплекса и субъектами естественных монополий, осуществляющими деятельность в сфере утилизации (захоронения), утвержденными постановлением Правительства Российской Федерации от 30.12.2009 г. № 1140

Наименование организации	ЗАО «ЧУВАШСКОЕ»	
ИНН	2116476071	
КПП	211601001	
Местонахождение (адрес)	ЧР, Чебоксарский район, п. Кугеси, ул. Механизаторов, 13 А	
Сайт организации	chuvashskoe.ucoz.ru	
Атрибуты решения по принятому тарифу (наименование, дата, номер)	Постановления от 23 января 2012 г. № 1-1/в, от 30 мая 2013 г. № 26-7/в	
Наименование регулирующего органа, принявшего решение	Государственная служба Чувашской Республики по конкурентной политике и тарифам	
Период действия установленного тарифа на утилизацию (захоронение) ТБО руб./куб. м	с 01.07.2012 по 07.04.2013	с 01.07.2013 по 30.06.2014
потребители, кроме населения	93,33	70,75
население	93,33	70,75

9-46

Реклама. Пĕлтерӳсем

Памятники СКИДКИ ДО 10%

ОАО «Базальт» предлагает памятники, кресты из мраморной крошки, черного гранита, серого и белого мрамора. ■ **Столики, скамейки, ограды, венки.** ■ **Автоуслуги и установка.** ■ **Рассрочка платежа, бесплатное хранение. Гарантия.**

г. Чебоксары, ул. Гладкова, д. 7. Тел.: 8 (8352) **56-29-68.** 1-49

Куплю

любые б/у аккумуляторы.

8-917-672-32-02 9-32

Пластиковые окна Натяжные потолки

Тел. 8-917-078-85-99, 8-917-078-87-40.

ТД «Кугеси» ул. Шоссейная, д. 13, 2 этаж, офис 204. 8-105

ДОМ,

С. КРАСНЫЕ ЧЕТАИ.

Тел. 917-066-59-20. 9-62

ОКНА ПВХ

НЕМЕЦКИЕ СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА

НЕМЕЦКИЕ ОКНА

БЕСПЛАТНО: ЗАМЕР, ДОСТАВКА

Опытные установщики Рассрочка без%

Гибкая система скидок

Гарантия на изделия и установку

VEKA ARTEC оконные системы

8-987-576-65-62 (8352) 68-99-98 9-39

СПУТНИКОВОЕ ЦИФРОВОЕ ТВ

ТРИКОЛОР – 7300 руб + подарок на 500 руб., ТЕЛЕКАРТА – 3000 руб.

Т. 8 906 385 29 30 5-26

Мини займы «Дорожник» 1,5%

Скидки:

- **Пенсионерам 1%**
- **При наличии поручителей 1%**
- **Постоянным клиентам 1%**

От 1 000 до 30 000 рублей

Выдача в течение 30 минут

Адрес: ТД «Дорожник», 2 этаж.

Тел. 8 927-858-02-96. 6-37

В кафе г. Чебоксары

ТРЕБУЮТСЯ:

- ✔ **повар,**
- ✔ **кассир,**
- ✔ **суши-повар.**

З/п высокая, бесплатный обед, транспортные расходы оплачиваются.

Тел.: 8(8352) 28-37-37 9-57

Доступное **СПУТНИКОВОЕ ТВ.**

Установка и ремонт.

Телевизоров и холодильников. Сервис Ц.

Т. 8-927-990-46-75. 8-24

МАГАЗИН «Антенны, видеонаблюдение, пульты ТВ».

пр. Мира, д. 23. Тел. 8(8352)21-43-32. 8-55

ПРОДАЖА

Ульяновской обуви

● **23 сентября в ДК п. Кугеси** 9-35

- **КИРПИЧ ВСЕХ ВИДОВ И РАЗНЫХ ЦВЕТОВ;**
- **КРУПНОФОРМАТНЫЕ КЕРАМИЧЕСКИЕ, ПОРИЗОВАННЫЕ БЛОКИ;**
- **КРОВЕЛЬНЫЕ МАТЕРИАЛЫ.**

ТЕЛ.: 8(8352) 555-369, 8903-358-12-42

Доставка до покупателя. 8-96

СУТАТПĂР ПРОДАЕМ

3-97. ПЕСОК речной, ОПГС (гравмасса), ЩЕБЕНЬ. Доставка. Тел.: 8-927-668-84-40.

3-96. БЕТОН, РАСТВОР всех марок. Доставка. Дешево. Тел.: 8-927-668-87-78.

9-18. Песок, гравмассу, щебень, торф. Доставка. Тел. 8-905-341-91-46.

4-85. Гравмасса, песок, бой кирпича, щебень. Доставка. Тел.: 8-906-135-52-41.

5-13. Песок, гравмассу, щебень. Доставка. Тел.: 8-906-134-68-96.

6-13. ЦЕМЕНТ. ГРАВМАССА, ПЕСОК ОТ 1 ТОНН. ТЕЛ. 8-927-849-76-75, 8-927-849-76-74.

8-2. Гравмассу (ОПГС), щебень, песок, асфальт. Доставка от 5 тонн. Тел.: 48-44-29, 48-44-26, (8352) 41-71-41 (факс).

9-1. Дрова дубовые, осиновые (автомашина ЗИЛ 7 куб.). Тел. 8-905-342-47-34.

9-41. Тюкованное сено. Тел. 8-919-660-31-08.

9-45. Дом деревянный, земельный участок 33 сотки. Тел. 8-927-862-54-59.

ТУЯНАТПĂР КУПИМ

9-42. Корову, бычка, телку, овец. Тел.: 8-905-342-39-43.

СĔР ЗЕМЕЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

9-34. Предлагается продление срока аренды на 49 лет земельного участка площадью 0,05 га с кадастровым номером 21:21:071704:170, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Синьяльское сельское поселение, земельный участок расположен в юго-западной части кадастрового квартала (земли сельскохозяйственного назначения), для ведения личного подсобного хозяйства. Адрес: п. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 6, администрация Чебоксарского района. Тел.: 8(83540) 2-14-00.

9-37. Предлагается предоставление земельного участка площадью 0,0015 га из земель населенных пунктов, для проектирования и строительства топочной для теплоснабжения дома № 56 по ул. 30 лет Победы, пос. Кугеси Чебоксарского района, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Кугесьское сельское поселение, пос. Кугеси.
Заявления и письменные возражения принимаются администрацией Чебоксарского района с 20.09.2013 г. по 20.10.2013 г. по адресу: 429500, Чувашская Республика, Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 16. Телефон для справок (8-83540) 2-15-92.

9-38. Предлагается предоставление земельного участка площадью 0,0154 га из земель населенных пунктов, для строительства пристроя к стоматологической клинике, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Кугесьское сельское поселение, ул. Советская, д. 59а, корпус 1.
Заявления и письменные возражения принимаются администрацией Чебоксарского района с 20.09.2013 г. по 20.10.2013 г. по адресу: 429500, Чувашская Республика, Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 16. Телефон для справок (8-83540) 2-15-92.

9-40. Предлагается предоставление земельного участка площадью 1,0000 га из земель сельскохозяйственного назначения, для строительства административно-бытового здания с пристраиваемым ремонтным цехом для строительства техники на территории Вурман-Сюктерского сельского поселения, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Вурман-Сюктерское сельское поселение. Заявления и письменные возражения принимаются администрацией Чебоксарского района с 20.09.2013 г. по 20.10.2013 г. по адресу: 429500, Чувашская Республика, Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. №16. Телефон для справок (8-83540) 2-15-92.

9-43. Предлагается продление срока аренды на 11 месяцев земельного участка площадью 0,0100 га с кадастровым номером 21:21:160215:71, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Кугесьское сельское поселение, п. Кугеси, ул. Лесная (земли населенных пунктов), для хозяйственных построек. Адрес: п. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 6 «а», администрация Чебоксарского района. Тел.: 8(83540) 2-14-00.

9-47 Предлагается продление срока аренды на 3 года земельного участка площадью 0,0400 га с кадастровым номером 21:21:160117:99, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Кугесьское сельское поселение, п. Кугеси (земли населенных пунктов), для строительства гостиничного комплекса. Заявления и письменные возражения принимаются администрацией Чебоксарского района с 23.09.2013 по 22.10.2013 г. по адресу: 429500, Чувашская Республика, Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15 (каб. 20).Телефон для справок (8-83540) 2-40-82.

Предлагается предоставление в аренду земельного участка ориентировочной площадью 0,0016 га (количество контуров границ земельного участка – 2), расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Чиршкасинское сельское поселение, кадастровый квартал 21:21:261504: (земли промышленности, энергетики, транспорта, связи, радиовещания, телевидения, информатики, земли для обеспечения космической деятельности, земли обороны, безопасности и земли иного специального назначения), для размещения и эксплуатации воздушных линий электропередач и опор линии связи. Заявления и письменные возражения принимаются администрацией Чебоксарского района с 23.09.2013 по 22.10.2013 г. по адресу: 429500, Чувашская Республика, Чебоксарский район, пос. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 16. Телефон для справок (8-83540) 2-15-92.

Поправка. В объявлении 8-67 «Таван Ен» № 32 от 23.08.2013 слова «на 10 лет» читать «на 49 лет».

9-48. Предлагается в аренду на 11 месяцев земельный участок площадью 0,0205 га с кадастровым номером 21:21:060101:284, расположенного по адресу: Чувашская Республика, Чебоксарский район, Атлашевское сельское поселение, д. Атлашево, ул. Генерала Максимова (земли населенных пунктов), для обслуживания хозяйственных построек. Адрес: п. Кугеси, ул. Шоссейная, д. 15, каб. № 6 «а», администрация Чебоксарского района. Тел.: 8(83540) 2-14-00.

9-51. Поправка. В газете «Таван Ен» № 24 (47-48/10159-10160) от 28.06.2013 г. в объявлении 6-62 в конце первого абзаца после слов «д. Яуши» добавить «южная часть Чандровского сада и поле № 6 первого полевого севооборота северо-восточнее д. Яуши».

ХУРЛАННИ СОБОЛЕЗНОВАНИЕ

Коллектив МБОУ «Синьял-Покровская СОШ» выражает искреннее соболезнование сторожу школы Тимофееву Анатолию Алексеевичу в связи со смертью

МАТЕРИ. 9-49

Администрация Чебоксарского района и районное Собрание депутатов выражают глубокие соболезнования родным и близким сотрудника МВД по Чувашской Республике старшего сержанта

Леонида Валериевича ПУЧКОВА,

погибшего в Чеченской Республике при исполнении своих служебных обязанностей. 9-50

Коллектив библиотекарей Чебоксарского района выражает искреннее соболезнование заведующей Хыймалакасинской сельской библиотекой Пучковой Галине Александровне в связи с трагической смертью сына

Леонида Валериевича ПУЧКОВА. 9-59

Отдел МВД России по Чебоксарскому району выражает искреннее соболезнование родным и близким по поводу трагической смерти при выполнении служебных обязанностей в Чеченской Республике полицейского отдельного взвода ППС старшего сержанта полиции

Леонида Валериевича ПУЧКОВА. 9-66

9-55. ИЗВЕЩЕНИЕ

о согласовании проекта межевания земельных участков.

Настоящим извещением уведомляем участников долевой собственности на земельный участок с кадастровым номером 21:21:000000:32 о месте и порядке ознакомления с проектом межевания земельных участков, образованных в счет земельных долей. Предметом согласования являются размер и местоположение границ выделяемого земельного участка.

Заказчиком проекта межевания является: Хундяков Сергей Александрович, проживающий по адресу: Чувашская Республика-Чувашия, г. Чебоксары, ул. Вишневая, д. 12.

Проект межевания земельных участков подготовлен кадастровым инженером Тарасовым С.А. номер квалификационного аттестата № 21-13-22 от 15.07.2013 г., почтовый адрес: 428032, Чувашская Республика, г. Чебоксары, ул. Ярославская, д. 25, электронная почта –ki_tarasov@mail.ru.

Кадастровый номер исходного земельного участка 21:21:000000:32, адрес (местоположение): Чувашская Республика-Чувашия, Чебоксарский район, Большекатрасьское сельское поселение, территория землепользования СХПК "Сад", западнее д. Митрофанкасы. С проектом межевания земельных участков можно ознакомиться по адресу: 428032, Чувашская Республика, г. Чебоксары, ул. Ярославская, д.25.

Обоснованные возражения после ознакомления с проектом межевания относительно размера и местоположения границ земельных участков принимаются в течение 30 дней со дня опубликования данного извещения по адресу: 428032, Чувашская Республика, г. Чебоксары, ул. Ярославская, д. 25, а также в филиале ФГБУ "ФКП Росреестра" по Чувашской Республике-Чувашии по адресу: 428000, Чувашская Республика, г. Чебоксары, Московский пр-т, д. 37.

9-52. ООО «Уют» признал открытый конкурс на выполнение капитального ремонта многоквартирного дома в публикации 07 июня 2013 г. не состоявшимся, протокол № 1 оценки и согласования заявок на участие в открытом конкурсе на выполнение работ по капитальному ремонту многоквартирного дома № 72 по ул. Советская, с. Ишлеи Чебоксарского района Лот № 1, 2 от 09.07.2013 г. в публикации от 19.07.2013 г. считать недействительным.

"Виктория-Окна"

8-937-955-33-00

8-917-662-71-64

АКЦИЯ! 7-ое окно в подарок

ВСЮ ОСЕНЬ беспроцентный кредит от банка «Ренессанс»

от 4 600	от 6 300	от 6 700
под ключ 8 300	под ключ 10 700	под ключ 11 200

Скидки до 40%

- Окна ПВХ
- Лоджии
- Двери пластиковые и металлические
- Потолки натяжные
- Кондиционеры

REHAU brusbox KBE ARTEC

ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА ОТ ПРОИЗВОДИТЕЛЯ ИП Шишкина В.В.

Гарантия 3 года. Монтаж по ГОСТу. Рассрочка. Кредит. Замер, доставка бесплатно. Пенсионерам дополнительная скидка. 9-58

Модульная реклама за 1 кв см – 22 руб.

В РЕДАКЦИЮ ГАЗЕТЫ "ТĂВАН ЕН" (ЧЕБОКСАРСКИЙ РАЙОН, П. КУГЕСИ) СРОЧНО ТРЕБУЕТСЯ СПЕЦИАЛИСТ В ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ И ПОДПИСКИ.

ОБЯЗАННОСТИ:

- работа с рекламодателями: прием, регистрация объявлений, оформление договоров, прием телеф. звонков, факса и т.д.;
- работа с подписчиками: обзвон, выдача газет и т.д.

ТРЕБОВАНИЯ:

- высшее образование;
- знание чувашского языка (разговорный);
- проживание в Чебоксарском районе;
- опыт работы приветствуется.

Более подробно по тел.: 45-54-22, (883540)2-12-59. Резюме: tavan-en21@yandex.ru

Таван Ен

Учредитель (соучредители): Министерство информационной политики и массовых коммуникаций Чувашской Республики, Автономное учреждение Чувашской Республики «Редакция газеты «Таван Ен» Министерства информационной политики и массовых коммуникаций Чувашской Республики

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по Чувашской Республике - Чувашии 05 октября 2012 г. **ПИ № ТУ 21-00231.**

Газета распространяется в Чебоксарском районе, гг. Чебоксары и Новочебоксарск, а также в райцентрах Чувашской Республики

Выходит по пятницам на чувашском языке, с подачей некоторых материалов на русском.

Гонорар выплачивается только за материалы, написанные по заказу редакции. Рукописи не возвращаются и не рецензируются. Опубликованные мнения не всегда совпадают с точкой зрения редакции. За достоверность материалов ответственность несут авторы. За содержание рекламы ответственность несет рекламодатель.

При подготовке материалов использованы информация и фотографии с сайта администрации Чебоксарского района, официального портала органов власти Чувашии www.cap.ru, ИА Regnum и сайта «Российской газеты».

Подписной индекс газеты **54820**

Редакция и издатель: **АУ ЧР «Редакция газеты «Таван Ен» 429500, Чебоксарский район, п. Кугеси, ул. Шоссейная, 13**
E-mail: **tavan-en21@yandex.ru** Сайт: **www.tavan-en.ru**
Факс: (83540) **2-12-59, (8352) 45-54-20**

Тел. для справок – (83540) **2-12-59.** | *Отдель:* новостей и общественной жизни – **2-12-59,** местного самоуправления, социальной политики и организационно-массовой работы – **(83540) 2-12-59, (8352) 45-54-10** | бухгалтерия – **(8352) 45-54-20**| гл. редактор – (83540) **2-12-59, (8352) 45-54-22**

Прием объявлений и рекламы, подписка с 8.00 до 17.00
Тел. (83540) **2-12-59** E-mail: **tavanen@mail.ru**

Гл. редактор **Т.Г. ВАШУРКИНА**

Дежурный по номеру **Л.П. СЕМЕНОВА**

Материалы, обозначенные знаком (Ф), а также опубликованные в рубриках "Саламлатпăр", "Тав тăватпăр", публикуются на платной основе.

© Перепечатка или иное воспроизведение материалов без письменного разрешения редакции запрещено.

Печать офсетная.
Объем 4,0 печ. л.
Время подписания в печать: по графику – 18.00, фактически – 17.30 19.09.2013 г.

Тираж **2550 экз.**
Заказ № 3275
Номер отпечатан в ГУП «ИПК Чувашия» 428019, Чебоксары, пр. И. Яковлева, 13.

Кăмăл

СЫВĂ ПУРНĂÇ

Спорт фестивалĕ пурне те пухрĕ

Редакци сăн ÿкерчĕксем

Сентябрĕн 14-мĕшĕнче республикăра прессăн кăçалхи спорт фестивальне пĕтĕмлетрĕç. Кашни çулах вăл «Советская Чувашия» хаçатăн çăмăл атлетика эстафета чупăвĕпе вĕçленет. Ăна СССР летчик-космонавтне, икĕ хут Совет Союзĕн Геройне А.Г. Николаева халаллană. Аслисем тата ачасем, профессионалсем тата спорта юратакансем Шупашкарти «Олимпийский» стадионра пухăнчĕç.

Ăмăртăва Чăваш Республикин Пуçлăхĕ Михаил Игнатьев уçрĕ. Çăмăл атлетика чупăвĕ – Чăваш Енри чи юратнă тата массăллă спорт тĕсĕсенчен пĕри. Республика Пуçлăхĕ 2015 çулта çăмăл атлетикăпа Европа команда чемпионачĕ çак спорт тĕсне аталантарма хушма май туса парасса тата республикăна çĕнĕ чемпионсем парнелессе шаннине палăртрĕ.

Физкультурăпа спорта пропагандăлас тата аталантарас тĕлĕшĕпе тунă çитĕнÿсемшĕн республика символикиллĕ алă сехетне спорт тата журналистика ветеранне, «Советская Чувашия» хаçат парнисемшĕн иртекен чупусене хутшăнакан Юрий Плотникова парĕ. Эстафетăна вăл пĕрремĕш хут 60 çул каялла хутшăннă. Унтанпа пĕр эстафета чупăвне те сиктермен.

Савăнăçлă лару-тăрура пресса фестивальне уçнă хыççăн старта VIP-чупăва хутшăнакансем тухрĕç. Вĕсен хушшинче Михаил Игнатьев, Раççей Федерацийĕн тава тивĕçлĕ спорт мастерĕ Иван Пакин, Пĕтĕм Раççейри çăмăл атлетика федерацийĕн спорт программисен уйрăмĕн ертÿçи Александр Порхомовский, ЧР ĕç тăвакан орган ертÿçисем, ЧР Патшалăх Канашĕн депутачĕсем, район пуçлăхĕсем, муниципалитет йĕркеленĕвĕсен администрацийĕсен пуçлăхĕсем, муниципалитет йĕркеленĕвĕсен Канашĕсен депутачĕсем пулчĕç.

Малалла тĕрлĕ ушкăнра медаль çĕнсе илессишĕн ăмăртрĕç. Массăллă информаци хатĕрĕсен командисен хушшинче «Тăван Ен» хаçат редакцийĕн ĕçченĕсем те пулчĕç. Чи малтан калем ăстисен черчен çуррийĕн представителĕсем стартран ыткăнчĕç, 400 метр дистанцие хыçа хăварса эстафета патаккине арçынсен аллине куçарчĕç. Вĕсем те 400 метр чупрĕç. Хĕру ăмăртура 25 команда хушшинче «Тăван Ен» хаçат журналисчĕсем чи малтанхи теçеткере пулчĕç. Тен, район хаçачĕсен хушшинче уйрăм ушкăн йĕркеленĕ пулсан, çĕнтерÿçĕсен ятне те илме тивĕç пулĕччĕç. «Эпĕ вăрăм дистанцисене чупма хăнăхнă, унта ытларах чăтăмлăх пĕлтерĕшлĕ. Кĕскисенче вара хăвăртлăх кирлĕ, унпа эпĕ мухтанма пултараймастăп», – терĕ хаçат корреспонденчĕ Катя Николаева. Хаçат чысне Николай Смирнов ялкор та хаваспах хÿтĕлеме килĕшрĕ. «Çамрăксен хушшинче йывăртарах чупма. Тата ятарласа хатĕрленмен те», – терĕ вăл дистанцие чупса тухнă хыççăн.

Ăмăртăва ветерансем те, шкул ачисем те, студентсем те, ĕç коллективĕсем те, çемье командисем те тухрĕç. 7 çул тултарман ачаллă çемьесен хушшинче Кÿкеçри Цветковсен çемйи те пурччĕ. Чи малтан çемье пуçĕсем старта тухрĕç, унтан – амăшĕсем, эстафетăна вĕсен тĕпренчĕкĕсем вĕçлерĕç. Цветковсем 2-мĕш вырăн йышăнчĕç.

САМАХ МАЙ

Чăваш Ен пресса спорчĕн фестивальне кăçал
312 команда тата 1600 çын хутшăнчĕ.

Павел Кÿкеçри «Улăп» спортпа сывлăх центрĕнче инструктор-методистра тăрăшать, унăн арăмĕ Марина – физкультурница. Ывăлĕсем те, Левпа Сергей, ашшĕ-амăш çулне суйласа илнĕ. Цветковсем – спорт çемйи. «Советская Чувашия» хаçат парнисемшĕн иртекен ăмăртăва вĕсем кăçалхипе 4-мĕш хут хутшăнаççĕ. Ытти çулсенче çемье чысне ашшĕ-амăшĕпе пĕрле Лев хÿтĕленĕ. Кăçал вара старта 6-ри Сергей тухрĕ. «Ывăл ăмăртура 2-мĕш вырăн йышăннăшăн хĕпĕртерĕ», – терĕ Павел Цветков. «1-мĕш вырăн йышăнма мĕн кансĕрлерĕ?» – кăсăклантăмăр эпир. Вăл «ылтăн» медаль çĕнсе илекенсен опычĕ пысăкрах пулнине палăртрĕ, «генерал пулма ĕмĕтленмен салтак япăх» текен каларăша аса илсе çитес çулсенче 1-мĕш вырăн йышăнас кăмăл пуррине те палăртрĕ.

Пĕтĕмĕшле пĕлÿ паракан шкулсен хушшинче вара Атайкасси шкул ачисем 3-мĕш вырăна тивĕçрĕç. Ял районĕсен хушшинче Шупашкар район команди 2-мĕш вырăн йышăнчĕ. Пьедестал çине хăпарма тивĕç пулнисене дипломсем тата медальсем, кубоксем, паха парнесем парса чысларĕç.

АНЖЕЛИКА ФАДЕЕВА

ХЫПАР-ХĂНАР

Тăван тавралăхпа пĕр пулса

Тăван тавралăха упрамалли çулталăкпа килĕшÿллĕн Толик Хураски ял библиотекинче сăн ÿкерчĕксенчен «2013 çул – Тăван тавралăха упрамалли çулталăк» стенд йĕркеленĕ. Вăл «Çут çанталăк – пирĕн кил», «Эпир – çĕр сăпкин ачисем», «Котеркасси – ял тата унăн таврашĕ», «Пыл хурчĕсен хули» плакатсенчен тăрать. Унта çут çанталăк илемне тата çынсене сăнлакан 40 ытла сăн ÿкерчĕк вырнаçтарнă. Вĕсем патне интереслĕ комментари çырнă. Стендсем аслисемшĕн те, пĕчĕккисемшĕн те кăсăклă.

КУЛТАРАÇÇĔ

Амăшĕ командировкăна кайнă. Ашшĕ ывăлне ача садне кайма вăратнă та ĕлкĕрес тесе хыпаланнă. Пĕр сехет тĕлне аран çитнĕ. Вĕсене вара: «Ку пирĕн патри ача мар», – тесе хуравланă. Тепĕр ача садĕнче те çак япалах пулса иртнĕ. Автобуса кĕрсе ларсан ачи ашшĕне:

– Атте, тепĕр садике кайсан эпĕ чăнах та шкула кая юлса çитĕп, – тесе асăрхаттарнă.

Ашшĕ кÿрши патне шăнкăравласа:

– Эсĕ математикăпа килти ĕçе пурнăçланă-и? – ыйтнă.

– Çапла.

– Мана çырса илме пар-ха...

САЛАМЛАТПĂР!

ООВ (пенсионеров) войны, труда, Вооруженных сил и правоохранительных органов сердечно поздравляет ветерана труда, труженика тыла Марию Ивановну ЧАЙНИКОВУ с днем рождения. 23 сентября ей исполнится 93 года. Желаем здоровья, большого внимания родных и близких, дожить до 100 лет.

Председатель В.Ф. Генералова.

9-60

Кипечкассинче пурăнакан Зинаида Петровна КУДРЯШОВА сентябрĕн 17-мĕшĕнче 55 çул тултарчĕ.

Сире юбилей ячĕпе
саламлатăп,
Сывлăхпа вăрăм кун-çул
сунатăп.
Тулăх пурнăç пултăр
сирĕн ялан,
Ыр сунатăп сире
кăмăлтан.

Нина Антонова.

9-61

ЫЙТУ-ХУРАВ

Пособи сыхланса юлать

? Манăн хĕрĕм çулталăк тултарчĕ. Эпĕ тулли мар ĕç кунне тухса ĕçлесшĕн. Çапла тусан 1,6-чен ачана пăхнăшăн паракан пособие тÿлеме пăрахмаççĕ-и?

Лилия ОХОТНИКОВА, Шупашкар районĕ

Татьяна БАРАНОВА,
Шупашкар район прокурорĕн пулăшуçи:

– РФ Ĕç кодексĕн 156 статйипе килĕшÿллĕн хĕрарăма ача вищĕ çул тултариччен ăна пăхма отпуск параççĕ. Çак отпуск вăхăтĕнче патшалăх социаллă страхованийĕпе пособие тÿлес йĕркене тата срока федераци законĕсемпе палăртаççĕ.

Ача ашшĕ, асламăшĕ, аслашшĕ, урăх тăванĕсем е ачана пăхса тăракан опекун ачана пăхма панă отпуска пĕтĕмпех е пайăн-пайăн усă курма пултарать.

Хĕрарăм е ку статьяри иккĕмĕш пайĕнче палăртнă çын заявленийĕпе ачана пăхма панă отпускра вĕсем патшалăх социаллă страхованийĕпе пособи илсе тăрса тулли мар ĕç кунне тухса е килте ĕçлеме пултараççĕ.

Ачана пăхма панă отпускра ĕçлекен ĕç вырăнĕ (должноçĕ) сыхланса юлать.

Ачана пăхма панă отпуска пĕтĕмĕшле тата тăхтавсăр ĕç стажне, çавăн пекех специальноçпа ĕçленĕ стажа кĕртеççĕ (ватăлнипе ĕç пенсине вăхăт çитмесĕр памалла тунă тĕслĕхсемсĕр пуçне).